ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN KENT KÜLTÜRÜ ÜZERİNE ETKİSİ VE ÇAYYOLU SEMT MECLİSİ ÖRNEĞİ

Irmak DALGIÇ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Kemal GÖRMEZ

YÜKSEK LİSANS
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KENTLEŞME VE ÇEVRE SORUNLARI BİLİM DALI

HAZİRAN 2021

ankara
HBM

SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN KENT KÜLTÜRÜ ÜZERİNE ETKİSİ VE ÇAYYOLU SEMT MECLİSİ ÖRNEĞİ

Irmak DALGIÇ

YÜKSEK LİSANS
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KENTLEŞME VE ÇEVRE SORUNLARI BİLİM DALI

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

HAZİRAN 2021

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Irmak DALGIÇ

22/06/2021

SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN KENT KÜLTÜRÜ ÜZERİNE ETKİSİ VE ÇAYYOLU SEMT MECLİSİ ÖRNEĞİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Irmak DALGIÇ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Haziran 2021

ÖZET

Kırdan kente göç eden nüfusun artmasıyla birlikte dünya nüfusunun önemli bir kısmı kentlerde yaşamaya başlamıştır. Kent nüfusunun artmasıyla kentleşme önemli bir kavram haline gelmiştir. Sağlıklı kentleşme için kentlilik bilincinin oluşmuş olması, kent kültürünün korunması ve aktarılması gereklidir. Kent kültürünün oluşmasında etkili çok sayıda faktör vardır. Bunlardan bir tanesi sivil toplum örgütleridir. Sivil toplum örgütleri kentlilik bilincinin oluşmasında, kent kültürünün yaygınlaşmasında ve kentlilerin kente aidiyet hissetmesinde etkilidir. Sivil toplum örgütleri birçok alan ve konuda faaliyet yürütebilir. Benzer değerleri taşıyan insanları bir araya getirir. Kent konseyleri, semt meclisleri, çalışma grupları gibi yerelde çalışma yürüten sivil toplum örgütleridir ve kent kültürünün aktarılmasında araçtır. Tezin alan araştırması konusu olan Çayyolu Semt Meclisi de uzun yıllardır yürüttüğü çalışmalarla kent kültürüne katkı sağlamaktadır. Semtin sorunlarını belirlemek ve çözüm üretmek, görüş ve önerilerini yerel yönetimlerle paylaşıp uygulanıp uygulanmadığı konusunda takipçisi olmak gibi amaçları vardır. Bu durumda amaçlarının ve yaptıkları çalışmaların Semt sakinleri tarafından ne kadar bilindiği ismet meclisinin kent kültürüne ne kadar katkı sağladığı çalışmanın konusudur. Çalışma teorik bölümün aktarımından sonra alan çalışmasıyla sonlandırılmıştır.

Bilim Kodu : 114505

Anahtar Kelimeler : Yerel Yönetimler, Kent Kültürü, Kentlilik Bilinci, Sivil Toplum Örgütleri

Sayfa Adedi : 139

Tez Danışmanı :Prof. Dr. Kemal GÖRMEZ

THE IMPACT OF CİVİL SOCİETY ORGANİZATİON ON URBAN CULTURE AND THE EXAMPLE OF CAYYOLU DİSTRİCT COUNCİL

(M.Sc. Thesis)

Irmak DALGIÇ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES
June 2021

ABSTRACT

With the increase in the population migrating from the countryside to the city, a significant part of the world population has started to live in cities. Urbanization has become an important concept with the increase in the urban population. For healthy urbanization, urban consciousness should be formed and urban culture should be protected and transferred. There are many factors influencing the formation of urban culture. One of them is non-governmental organizations. Non-governmental organizations are effective in creating urban awareness, spreading urban culture and making citizens feel belonging to the city. Non-governmental organizations can carry out activities in many areas and subjects. It brings people of similar values together. They are non-governmental organizations that work locally, such as city councils, neighborhood councils, and working groups, and are instrumental in the transfer of city culture. Çayyolu District Council, which is our example, also contributes to the culture of the city with the works it has been conducting for many years. They have goals such as identifying the problems of the district and producing solutions, sharing their opinions and suggestions with local governments and following them on whether they are implemented or not. The study was completed by making a field study on how well the Çayyolu District Council is known around the district and how much it contributed to the district culture.

Science Code	:114505
Key Words	: Local Governments, Urban Culture, Urban Consciousness, Civil Society Organizations
Page Number	:139
Supervisor	: Prof. Dr. Kemal GÖRMEZ

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET……..iv
ABSTRACT…….v
İÇİNDEKİLER……vi
TABLOLARIN LİSTESİ…...……...……viii
GRAFİKLERİN LİSTESİ…...……ix
KISALTMALAR……xi
1. GİRİŞ 1
2. KENTİN KAVRAMSAL TEMELLERİ 5
2.1. Kent Nedir? 5
2.2. Kentin Tarihsel Gelişimi 9
2.3. Kente Dair Kuramlar 15
2.4. Kentlilik Bilinci 23
2.4.1.Kentlilik Bilinci Kavramı 23
2.4.2. Kentlilik Bilincinin Oluşumu 28
2.5.Kent Kültürü 35
2.5.1.Kültür ve Kent Kültürü 35
2.5.2.Kent Kültürü Oluşumuna Etki Eden Faktörler 40
3. SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ VE KENT KÜLTÜRÜ İLİŞKİSİ 43
3.1. Sivil Toplum ve Sivil Toplum Örgütü Nedir? 43
3.2. Sivil Toplum ve Sivil Toplum Örgütlerinin Tarihçesi 55
3.3. Sivil Toplum Örgütlerinin Faaliyet Alanları 64
3.4. Sivil Toplum Örgütlerinin Kent Kültürü ve Kentlilik Bilici Oluşumuna Etkisi 68
3.5. Kent Konseyleri 71
3.5.1. Kent Konseylerinin Tarihsel Gelişimi 71
3.5.2. Kent Konseylerine İlişkin Eleştirel Yaklaşımlar..... 85

4.ÇAYYOLU SEMT MECLİSİNİN SEMT KÜLTÜRÜ ÜZERİNE ETKİSİ KONUSUNDA BİR ALAN ÇALIŞMASI 87
4.1. Çayyolu Semt Meclisi 87
4.2. Araştırmanın Amacı 93
4.3. Araştırmanın Kapsamı ve Örneklem Seçimi 93
4.4. Araştırmada Kullanılan Yöntem ve Teknik 94
4.5. Araştırma Bulguları ve Değerlendirme 94
4.6. Araştırmanın Sonucu 122
5.SONUÇ 125
KAYNAKÇA 129
EKLER 137
ÖZGEÇMİŞ 139

TABLOLARIN LİSTESİ

Tablo **Sayfa**

Tablo 4.1…….. 95

Tablo 4.2……...110

Tablo 4.3…….111

Tablo 4.4……...112

Tablo 4.5……...113

Tablo 4.6…….114

Tablo 4.7……..…115

Tablo 4.8…….116

Tablo 4.9……116

Tablo 4.10……...117

Tablo 4.11……...118

Tablo 4.12……...119

Tablo 4.13……...120

Tablo 4.14……...121

Tablo 4.15……...122

GRAFİKLERİN LİSTESİ

Grafik **Sayfa**

Grafik 4.1……. 96

Grafik 4.2……96

Grafik 4.3……..97

Grafik 4.4……97

Grafik 4.5……98

Grafik 4.6……..98

Grafik 4.7……..99

Grafik 4.8……100

Grafik 4.9……101

Grafik 4.10……..102

Grafik 4.11……..102

Grafik 4.12……..103

Grafik 4.13……..104

Grafik 4.14……..104

Grafik 4.15……..105

Grafik 4.16……..106

Grafik 4.17……..107

Grafik 4.18……...…107

Grafik 4.19……..108

Grafik 4.20……...…108

Grafik 4.21……...…109

Grafik 4.22……...…109

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BKH	Binyıl Kalkınma Hedefleri
BM	Birleşmiş Milletler
KKNMK	Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları
STÖ	Sivil Toplum Örgütleri
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
YG-21	Yerel Gündem 21 Programı

1. GİRİŞ

Kent oluşumu itibariyle tarihsel bir sürece dayanır. Ortaya çıkmaya başladıkları ilk andan itibaren kentlerin, kendilerinden önceki yerleşim şekillerinden farklı bir düzeni olmuştur. Yani neolotik devirde tarımsal faaliyetle uğraşarak yerleşik yaşama geçen topluluklar, Ortaçağ kentinde ticaretle uğraşarak yeni bir sosyo-kültürel ve ekonomik boyut kazanmıştır. Modern kentte ise üretim alışkanlıkları ve insan ilişkileri değişerek günümüze kadar gelmiştir. Bu değişim nedeniyle kentin ve kentsel yaşamın net bir tanımını yapmak mümkün değildir. Ancak birçok düşünür ve ideoloji bu tanımı yapmak için çalışmalar yürütmüştür.

20. Yüzyılın başında kentte yaşayan nüfus oldukça azken aynı yüzyılın sonuna doğru bu durum değişmiştir. Böylece 20. Yüzyıl kenti inceleme konusu haline gelmiştir. Bu dönemde Howard, Wright, Le Corbusier gibi düşünürler tarafından bazı kent ütopyaları tasvir edilmiştir. Nüfusu hızla artmış olan kenti fiziksel olarak tasvir ve dizayn etmişlerdir. Özellikle Şikago kentinde yaşanan ekonomik nedenlerden kaynaklı ani değişim yani endüstriyelleşmiş bölgelere yaşanan yoğun göç bilim insanları için çalışma konusu olmuştur. Şikago Okulu buna örnektir. Okulun düşünürleri olan Robert Park, Louis Wirth, Ernest Burgess ve Roderick Mc Kenzie, kenti canlı bir varlık olarak ele almıştır. Ortaya attıkları teori, ekolojik teori ve ya insan teorisi olarak anılır. Kenti kapsamlı olarak ele almışlardır. 20. Yüzyıl'da Marksist kuramcılar da kent üzerine çalışma yapmışlardır. Manuel Castells, David Harvey, ve Henri Lefebvre bu düşünürlerdendir. Marksist düşünürler sosyal süreç, kentin metalaşması ve kentsel devrim üzerine çalışmışlardır. Günümüzde ise dünya nüfusunun büyük bir bölümü kentlerde yaşamaktadır ve önümüzdeki yıllarda kentlerde yaşayan nüfusun daha çok artacağı uluslararası kuruluşlar tarafından öngörülmektedir. Dolayısıyla kente ilişkin kavramlar gittikçe daha önemli hale gelmektedir. Daha 21. Yüzyılın başında olmamıza rağmen hızlı sanayileşme, teknolojinin gelişmesi, nüfus artışı ve dolayısıyla da kentsel mekanların yetersiz kalması nedeniyle yeni kuramlar ortaya atılmaktadır. Buna örnek olarak sürdürülebilir kent, kompakt kent, 15 dakikalık kent gibi kent modelleri verilebilir.

Kent çeşitlilikleri içinde barındırır. Renk, dil, din gibi farklılıklar kentte bir araya gelir. Kentin sahip olduğu kültür ve kentlilerin sahip olduğu bilinç, farklılıkların birlikte yaşamasına ortam sağlar. Ancak kırda böyle bir farklılık yoktur. Kır genellikle aynı soydan gelen, birbirine yabancı olmayan insanların standart bir hayat sürdüğü yerdir. Kırın da kendine ait bir kültürü olduğu açıktır ancak kent kültürü kadar çeşitlilik göstermez. Kent kültürünün oluşum süreci, kentin oluşum süreciyle başlar. Burada yeni bir kültür vardır. Kent kültürü, kentte yaşayan bireylerin birbiriyle etkileşim içinde olmasına ve iletişim kurmasına yardımcı olur. Kentlilik bilincini tanımlamak için ise önce kentlilik kavramını tanımlamak gerekir. Kentlilik, kentte yaşayan bireylerin kentte yaşamanın gerektirdiği normları anlamış ve içselleştirmiş olması anlamına gelir. Kentlilik bilinci de kentlilik kavramıyla paralel olarak kentliliğin gerektirdiği tutum ve tavırları sergilemektir. Aynı zamanda kentli birey, kentin paydaşı olduğunun farkında olarak ona uygun davranmaktır.

Kırdan kente gelen insanlar kent kültürüne alışmaya çalışır. Bu insanlar için alışmak kolay olabileceği gibi zor da olabilir. Kırdan çeşitli umutlarla kente gelip kentte umduğunu bulamamak travmatik bir etki yaratabilir. Kentli insanlar tarafından dışlanmak, işsizlik, eğitim ve sağlık gibi temel haklardan yararlanamamak, toplumsal alanlarda kendini var edememek oldukça olumsuz sonuçlara yol açabilir. Bu olumsuzlukların en başında suç işlemek gelir ki bu durum kentli birey için de olumsuzluk yaratır. Kent kültürünün doğru aktarımı ve kentlilik bilincinin oluşturulması kentte yaşayan herkes için önemlidir. Bu amaçla çalışma yürüten çok sayıda kurum vardır. Sivil toplum örgütleri bu kurumlardan biridir. 16.-17. Yüzyılda burjuvazinin gelişmesiyle ortaya çıkan sivil toplum anlayışı günümüz sivil toplum örgütlerinin de temelini oluşturur. Sivil toplum örgütleri genellikle insan hakları ve temel özgürlüklerini korumaya, hak bilincini oluşturmaya yönelik çalışma gösterir. Demokratik bir yönetim biçiminin olmazsa olmazı olarak görülen sivil toplum örgütleri, kent kültürü ve kentlilik bilincinin oluşması-aktarılmasında da önemli rol oynar. Sivil toplum örgütlerine ilişkin tanımlar çok sayıda kuramın da konusu olmuştur. Bu kuramlar kendi felsefesi doğrultusunda sivil toplum örgütlerinin konumunu belirlemiştir.

Kentlilik bilincinin oluşması ve kent kültürünün aktarılmasında akla gelen ilk kurum hemşeri dernekleridir. Hemşeri dernekleri kırdan gelen bireyin kendisini yalnız hissetmemesi ve kente uyum sağlaması açısından önemli bir basamaktır. Ancak uzun vadede hemşeri dernekleri gruplaşmaya ve kentin bir bölümünde kente uyum sağlamadan yaşamaya da neden olabilir. Bir diğer önemli kurum ise sivil toplum örgütleridir. Oldukça fazla konuda çalışma yürüten sivil toplum örgütleri, benzer sorunlar üzerine ortaklaşmayı ve çözüm üretmeyi, bunun için baskı grubu oluşturmayı hedefler. İklim krizinden, hayvan hakları koruyuculuğuna, bisiklet meclislerine, kültür ve sanat derneklerine kadar pek çok konuda sivil toplum örgütü vardır. Ancak çalışmanın esas konusu 5393 sayılı Belediye Kanunu 76. Maddesine dayanarak kurulan Kent Konseyleri, meclisler ve çalışma gruplarıdır.. Kent konseyi hem kanuni yapısı hem de sivil toplum örgütü olması dolayısıyla bu çalışmada ele alınmıştır. Konsey meclisler ve çalışma gruplarıyla çalışma yürütür. Halkın katılımıyla kentteki sorunları ve geliştirilen çözümleri belirler. Elde ettiği verileri yerel yönetim birimlerine sunar ve uygulanması konusunda baskı oluşturarak kentin daha yaşanabilir olmasını sağlar.

Kentler sorun alanları olduğu kadar rasyonel çözümün de adresidir. Kentteki aşırı nüfus ve çeşitlilik çok sayıda sorunun ortaya çıkmasına neden olur. Bu sorunlar ekonomik, sosyal, siyasal alanda olabilir. Ayrıca altyapı sorunu, su sorunu, ulaşım sorunu, konut sorunu, kentsel alanlardan eşit yararlanma sorunu gibi spesifik olarak da ifade edilebilecek sorunlar kentteki uyumu ve düzeni bozar. Bu tip sorunların çözümü için merkezi idare bazı yetki ve sorumluluklarını yerel yönetimlere bırakır. Yerel yönetimler de Kent Konseyi gibi yerel sivil toplum örgütleriyle işbirliği yapar.

Türkiye'de de 58. Hükümetin Acil Eylem Planı'nda yaptığı vurguyla Kent Konseyleri daha işlevsel hale gelmiştir. Çankaya Kent Konseyi de Belediye Kanunu ve Kent Konseyi Yönetmeliği'ne dayanarak kurulmuştur. Çankaya ilçesi ve bağlı mahalleleriyle birlikte Çankaya Kent Konseyi meclisleri ve çalışma gruplarıyla çalışma yürütür. Çayyolu Semt Meclisi de bu meclislerden biridir. Kent kültürünün oluşması ve aktarılması açısından semt meclisleri önemli bir çalışma organıdır. Çünkü en küçük birim olan mahalleler aracılığıyla kültürün aktarımı daha kolaydır.

Çankaya ilçesinde çalışan birden fazla semt meclisi ve semt derneği vardır. Çayyolu Semt Meclisi'nin hem uzun süredir çalışma yürütüyor olması hem de 9 (dokuz) mahalle ile birlikte hareket ediyor olması bu çalışma açısından anlamlı bulunmuştur. Çayyolu Semt Meclisi, kurulduğundan beri aktif olarak çalışmaktadır.. "Perşembe Toplantıları" adı altında her Perşembe günü toplanıp belirlenen tema üzerine tartışma/toplantı yürütmektedirler. 2020 yılında başlayıp bugün hala etkisini sürdüren Covid-19 virüsünün neden olduğu pandemi döneminde de aynı toplantılara çevrimiçi olarak devam etmişlerdir.

Semtin sorunları ve çözüm önerileri tespit edilirken katılım ilkesi ön planda tutulmaktadır. Aynı zamanda Çayyolu semti ciddi anlamda rant alanı haline gelmiştir. Semtin genel çehresini bozma ya da kültürünü yok etme ihtimali olan rant faaliyetlerine de Çayyolu Semt Meclisi çözüm önerileri sunmaktadır. Bu durum bölgede kentlilik bilincinin yüksek olduğunun göstergesi sayılabilir. Kent kültürüne, kentin çevresine ve yaşam alanlarına sahip çıkıyor olması, kentli bireyden beklenen bir harekettir.

Sivil toplum örgütlerinin kent kültürü ve kentlilik bilinci oluşumu üzerine etkisi olduğu tahmin edilmektedir. Ancak bu konu üzerine yapılmış çok detaylı araştırmalar bulunmamaktadır. Bu tez, konuya ışık tutması açısından önemlidir. Çayyolu Semt Meclisi özelinde yapılan bu çalışma pilot kabul edilerek sivil toplum örgütleri ve kent kültürü ilişkisi üzerine başka çalışmalar da yapılabilir. Çayyolu semtinde gelişmiş olduğunu düşündüğümüz kent kültürü ve kentlilik bilincine ilişkin yaptığımız alan araştırması da bunu işaret etmektedir. Çayyolu Semt Meclisi, bu çalışmada sivil toplum örgütlerinin kent kültürü üzerine etkisini ölçmek açısından ele alınan sivil toplum örgütüdür. Alan araştırması neticesinde elde edilen veriler çalışmanın son bölümünde değerlendirilmiştir.

2. KENTİN KAVRAMSAL TEMELLERİ

Bu bölümde; kent kavramı ve bu kavramla bağlantılı diğer kavramlarla ilgili yapılan tanımlara yer verilmektedir. Ayrıca kentin ortaya çıkışı ve tarihsel gelişiminin yer aldığı bu bölüm çalışmanın sacayaklarından birini oluşturmaktadır.

2.1. Kent Nedir?

Kent kavramı bütünsel ve evrensel olarak tanımlanması güç bir kavramdır. Birçok disiplini ilgilendiren ve hatta birçok disiplinin çalışma alanı olan kentler için çeşitli tanımlar yapılmıştır. Ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel vb. konuları ilişkili olarak içinde barındırıyor olması kentin, sürekli geliştiğini ve değiştiğini göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında kentin heterojen yapısı, kenti kaos alanı haline getirir. Aristoteles Politika isimli eserinde "Bir şehir farklı tür insanlardan oluşur; benzer insanlar bir şehir meydana getiremezler." der.[1] Aynı zamanda David Harvey'in "Kent, kuşkusuz karmaşık bir şeydir."[2] cümlesi de kentin karmaşıklığını anlatmak için akla gelen ifadelerdendir.

Kent için "kapalı bir kap" benzetmesi yapar Mumford.[3] Ancak bu kap basit bir kap değildir. İnsanları kendine çekecek cazip bir yanı olması gerekmektedir. Kendine çekme işlevini Ebenezer Howard mıknatıs metaforunu kullanarak anlatır.[4] Sosyal bilimcilerin birçok açıdan ele aldığı bu karmaşık yapı hem modern hem de geri kalmış uygarlıklara dair parçalar barındırmaktadır. Buna örnek olarak bir tarafta eğitim, sağlık, kültürel faaliyetler için geliştirilmiş argümanlar varken, diğer tarafta yoksulluğu simgeleyen gecekondular, temiz olmayan sokaklar, sağlıksız sokak hayvanları, kirli hava, trafik verilebilir. Lakin bu iki ayrı kutbun birleştiği yer yani kent bu yönüyle kendi kültürünü oluşturmaktadır.

Kent en temel yaklaşımla modern yerleşim biçimidir. Bu yerleşim biçiminin geleneksel yerleşim biçimlerinden (köy ya da kırsal yerleşim) çeşitli hususlarda ayrışıyor olması onu modern olarak tanımlamamıza sebep olmuştur. Kırdan kente göç

[1] Aristoteles. (1993). *Politika*, İstanbul, 32.
[2] Harvey, D. (2006). *Sosyal Adalet ve Şehir*, İstanbul, 27.
[3] Mumford, L. (2007). *Tarih Boyunca Kent Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği*, İstanbul, 106.
[4] Mumford, *a.g.e*., 2007, 106.

etmeye başlayan insanlar bu yeni yerleşim biçiminin kurallarını da benimsemeye başlamışlardır. Kırdaki ekonomik-sosyal hayat dengesi kent yaşamında mevcut değildir. Kentin köyle kıyaslandığında ayırt edici noktası üretim tarzıdır. Kırdaki tarımsal üretim şekli kentte terk edilmiştir. Mübeccel B. Kıray kenti tanımlarken şöyle der: "Kentler bilindiği gibi tarımsal olmayan üretimin yapıldığı ve daha önemlisi hem tarımsal hem de tarım dışı üretimin dağıtımının kontrol fonksiyonlarının toplandığı, belirli teknolojik gelişme seviyelerine göre büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine varmış yerleşme biçimleridir."[5] Bu değerlendirme şekli neticesinde kente birçok değer ve görev atfedildiği görülmektedir.

Her ne kadar kent, kır yaşamından uzaklaşmış ve modern bir yaşam tarzı kurmuş gibi görünse de sürecin ilk başlarında beslenme ihtiyacı için bile kıra muhtaç kalınmıştır. Kentin kurulmasında askeri, dini, ekonomik birçok faktör etkilidir. Bunlar tek başlarına ya da birlikte etkili olan faktörlerdir. İnsanlar bu etkenler neticesinde büyük yerleşim yerlerinde yaşamaya başlar.[6]

Bir yerleşim biçiminin kent adını alabilmesi için sahip olması gereken özellikler vardır. Bunlar maddi ve kültürel özellikler olarak kategorize edilebilir. Nüfus, teknolojik gelişmişlik, sanayi sektörünün varlığı, eğitim ve sağlık hizmetlerinin yeterince sunulabiliyor olması vb. kentin sahip olması gereken maddi özelliklerdir. Ayrıca kent kültürel yönüyle de kır kültüründen uzaklaşmıştır. Geleneksel aile yapısı çözülmüş, yerini birey odaklı çekirdek aileler almıştır. Organik ilişkiler yerine mekanik ilişkiler kurulmaya başlanmıştır. İnsanların komşuluk, akrabalık gibi geleneksel sebeplerle birbirine bağlılıkları azalmış hatta bitmiştir. Kentteki yaşam biçimi her ne kadar bireyselliğe yönlendirmiş olsa da insanlar arasında fonksiyonel bir bağ olduğu da açıktır. Bireyselleşmeye başlamış olan insanların, aynı zamanda kentte yaşıyor olmanın getirdiği uzmanlaşma nedeniyle de birbirlerine ihtiyaçları artmıştır. Kenti oluşturan farklı toplumsal parçalar yapboz benzetmesine tabii tutulabilir. Kentte var olan karmaşık toplum yapısı bireylerin tek başlarına çözemeyecekleri problemlerin çözümü için zemin oluşturmaktadır. Kentin farklılaşmış işlevlerinden dolayı da kırdan

[5] Kıray, M. (1972). Örgütleşemeyen Kent İzmir'de İş Hayatının Yapısı ve Yerleşme Düzeni, İzmir, 1.
[6] Görmez, K. (1991). Şehir ve İnsan, İstanbul, 3.

farklılaştığı açıktır. Lakin bu ihtiyaçlar karşılandıktan sonra yine herkes bireysel hayatına dönmekte insanlar arasında uzun süreli bir manevi bağ kurulmamaktadır. Toplumsal normlar ve yaptırımlar yerine resmi denetleneme ve cezalandırma sistemi oluşturulmuştur. Ekonomik hayat yasalarla düzenlenmeye başlamıştır. Kır hayatının kuralları, alışkanlıkları ve ilişkileri yerini yeni oluşmaya başlamış kent kültürüne bırakmıştır.

Kentin kültürel ve sosyal anlamdaki çeşitliliği insanlara kendini özgür hissettirir. Tarık Demirkan'ın da dediği gibi kentler özgürlük adasıdır.[7] Kır hayatındaki stabillik kentte yoktur. Kent değişkendir. Ayrıca kentte kıra ait tabular yıkılmış olduğu için bireyler daha rahat bir yaşam tarzına sahiptirler. Kentlerin ortaya çıkmaya başladığı zamanlarda söylenen "Kent havası özgürleştirir." sözü de kente atfedilen özgürlük algısını göstermektedir.

Kır ve kent arasındaki fark kentleşme ile birlikte daha belirgin hale gelmiştir. Farklılıklardan ilki demografik ölçütlerdir. Bir yaşam alanının kent adını alabilmesi için nüfus şartını sağlamış olması gerekir ancak kır için bu durum söz konusu değildir. Bir diğer farklılık ise kırın kendi kendine yeten, kapalı bir yaşam olmasının aksine kentin dışa açık, heterojen bir yapıya sahip olmasıdır. Tonnies tarafından yapılan bir diğer ayrım ise cemaat ve cemiyet ayrımıdır. Cemaatler daha samimi ilişkilerin yürütüldüğü ve birbirine benzer insanlardan oluşan yapıyken cemiyetler, farklı kesimlerden oluşan yapılardır. Bu anlamda cemaatler kıra benzetilebilir ve cemiyetler ise kente.[8]

Kentin toplumsal yönünün yanında ekonomik yönünün de güçlü olduğu açıktır. Teknolojinin gelişmesi, yeni üretim tarzlarının keşfi ve nüfusun hızlı artışı üretim tarzının değişmesine sebep olmuştur. Örnek olarak Weber kent için ev topluluğuna sahip olmasının yanı sıra, kendisine ait toprağa dayalı mülkiyeti, gelir ve giderden oluşan bütçesiyle aynı zamanda iktisadi bir birliğe sahip birimdir[9] der. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Terimler Sözlüğünde de kentin benzer bir tanımı vardır. Kent,

[7] Demirkan, T. (1996). "Tarih Boyunca Kuşatılan Özgürlük Adaları: Kentler", *Cogito*, 8, 17.
[8] Görmez, a.g.e, 1991, 9.
[9] Weber, M. (2003). *Şehir/ Modern Kentin Oluşumu*, İstanbul, 94-95.

sınırları içinde yaşayan nüfusun geçim kaynaklarını tarım ve hayvancılık dışı uğraşıların oluşturduğu, toplumsal ilişkiler, kültürel alanlar, nüfus yoğunluğu gibi birçok yönden kırsal alanlardan farklı olan yerleşim yeridir.[10]

Kente ilişkin yapılacak tanımlamada öncelikle kent kelimesinin kökenine ve farklı dillerdeki karşılıklarına bakılırsa, kent kelimesi genellikle uygarlık kelimesine denk gelecek şekilde kullanılmıştır. Tarihte ilk olarak yerleşik yaşama geçmiş olan Uygurlardan yola çıkarak Uygar kelimesi türetilmiştir.[11] Arapça'da Medine şehrinden kökenini alan medeni kelimesi de buna örnektir. Latince'de ise kent city, civitas kelimelerine karşılık gelmekteyken uygarlık kelimesinin civilization kelimesine karşılık geliyor olması Latin dillerinde uygarlık ve kent arasındaki kavramsal yakınlığı göstermektedir.[12] Medeniyetin oluşmaya başladığı Yunan yerleşimleri için Yunanca'da polis kelimesi kullanılmaktadır ve benzer bir şekilde siyaset kelimesi de politiae kelimesine karşılık gelir. Yunan medeniyetlerinde oluşmaya başlamış olan kent anlayışının uygarlığın beşiği olarak görüldüğü bu kelimelerin benzerliğinden bile anlaşılmaktadır.[13] Yani kent kavramı farklı dil ve kültürlerde uygarlık, medeniyet, politika, kibarlık ve görgü gibi benzer anlamlara denk gelmektedir. Tekabül ettiği bu anlamlar dolayısıyla da kentin kırdan farklılaşmasının kültürel bir boyutu olduğu açıktır.

Ayrıca kent tanımı, farklı ekonomik sistemlere özgü olarak da yapılmaktadır. Kapitalist sistemlerde kent, sınıfsal farklılaşmaların görüldüğü, modern sanayi sistemlerinin uygulandığı yerleşim birimleridir. Toprak bireylere aittir ve konutla birlikte ticarete konu olur. Barınma ihtiyacının karşılanması özel kesim tarafından sağlanmaktadır. Kapitalist toplumlarda planlama kentleşmenin sonuçlarına yönelik olarak yapılmaktadır.[14]

---

[10] Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2012). *Çevre ve Şehircilik Bilim ve Mevzuat Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, 322.
[11] http://www.biltek.tubitak.gov.tr/dergi/01/kasim/kentler.pdf
[12] Keleş, R. (2005). "Kent ve Kültür Üzerine", *Mülkiye Dergisi*, 29(246), 14.
[13] Keleş, *a.g.m.*, 2005, 14.
[14] Keleş, R. (1990). *Kentleşme Politikası*, Ankara, 44.

2.2. Kentin Tarihsel Gelişimi

Kentin tanımlanması güç bir kavram olması onun tarihsel gelişiminden de bahsetmeyi zorunlu hale getirir. Kent tarihsel bir anlam taşımaktadır. Kente dair her türlü gelişmenin anlaşılabilmesi için kentin oluşumunun tarihi olarak tanımlanması gerekmektedir. Kent günümüzdeki şeklini alana kadar birçok evreden geçmiş, yapısında önemli farklılıklar meydana gelmiştir. Lakin her dönemin modern yaşam biçimi halini almaktan vazgeçmemiştir.

Mumford "Kentin kökenleri karanlıktır."[15] der. Benzer olarak ise Lefebvre "Mekanın tarihi tıpkı toplumsal zamanın tarihi gibi bir türlü tamamlanmaz." demektedir.[16] Kent, kırdan farklılaşmış ve uzaklaşmış bir yaşam alanıdır. Her ne kadar kent için kırdan ayrı bir tanım yapılıyor olsa da kente dair net bir tanım olmadığı açıktır. Ancak insanlık tarihi ile kent tarihinin örtüştüğüne dair görüşler vardır.

"İnsan tabiatı icabı sosyal bir varlıktır." dolayısıyla toplumsal hayatın varlığı insanların ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için şarttır. Ibn-i Haldun Mukaddime'sinde Allah'ın insanları yaratırken gıdadan başka şeyle yaşamayacak şekilde yarattığını ve gıdaya ulaşabilmek için her türlü yolu öğrettiğini söyler. Ancak insanlar gıdaya tek başlarına ulaşamazlar ve diğer insanlarla birlikte hareket etmek zorundadırlar. Aynı şey korunma ihtiyacı için de geçerlidir.[17] İnsanlar öncelikle gıda ihtiyaçlarını gidermek için üretime başlamış, yaşam alanlarını üretimi sağlayabilecek şekilde düzenlemiştir. Daha sonra korunmayı sağlayabilmek için kaleler ve surlar yaparak kentin oluşumu için ilk adımları atmışlardır. İlk kentlere bakıldığında bazı faaliyetlerini hala yakın çevresiyle birlikte yürütmektedir. Ancak yine de kale ve diğer savunma araçlarına sahiptirler.[18] Child da kentin sur ve hendekle çevrilerek kentlilerin kendini koruma altına aldığını ve ilk kez kendine özgü bir dünya oluşturduğunu söylemiştir.[19]

[15] Mumford, *a.g.e.*, 2007, 13.
[16] Lefebvre, H. (2014). *Mekanın Üretimi*, İstanbul, 26.
[17] Haldun, İ. (2013). *Mukaddime*, İstanbul, 47.
[18] Mumford, *a.g.e.*, 2007, 95.
[19] Childe, G. (2007). *Tarihte Neler Oldu?* İstanbul, 109.

Medeniyetin başlangıcı ve ilk kentlerin oluşumu tarihsel olarak kesişmektedir. Mumford, insan hayatının hareket ve yerleşme üzerine kurulu olduğunu söyler.[20] Günümüzde kente dair yapılan tanımlarda ticaret, teknolojik gelişmişlik ve üretim tipi ön plana çıkıyor olmasına rağmen ilk kentler tarımın gerçekleştirilebileceği yerlerde ortaya çıkmıştır. Yerleşik yaşama geçen topluluklar verimli ve ekolojik açıdan uygun su boyu ovalarına[21] konumlanmışlardır. Üretim miktarının artması, değiş-tokuşun ve dolayısıyla ticaretin başlaması günümüzdeki kentlerin oluşumu için ilk adım olmuştur.

Toprağın işlenmeye başlanması ve hayvansal üretime geçiş Neolitik Çağ'da gerçekleşmiştir. En büyük özelliği emmer buğdayı ve altı sıra taneli arpa olan[22] bu devirde özellikle de öküzün evcilleştirilmesi ve insan gücü yerine kullanılıyor olması buharlı makineler açısından ilk adım olarak sayılmış[23], daha sonra ortaya çıkmış teknolojik gelişmeler çiftçiler tarafından kullanılmaya başlanmış ve üretim fazlalığı oluşmuştur. Elde edilen fazla ürün tapınaklarda saklanmıştır. İlk kentler için tapınak, saray ve tahıl ambarları önemli yapılardır.[24]

Üretim fazlalığı sebebiyle insanlarda maddi anlamda rahatlama olmuştur. Böylelikle tarım dışı faaliyetlere yönelmişlerdir. Tarım dışı faaliyetlere örnek olarak Bookchin, çömlekçilik, dokumacılık, metalürji, marangozluk, kuyumculuk ve duvarcılık alanları ile aynı zamanda idareci, rahip, sanatçılık gibi meslekleri söyler. Bu faaliyetlerle uğraşmaya başlayan insanlar kent oluşumuna katkıda bulunmuşlardır.[25] Uzmanlaşma bu dönemde var olmaya başlamış, bir kişinin belirli bir işte hayatı boyunca çalışması bu dönemde ortaya çıkmıştır. Bu dönemde insanlar, hayvanların evcilleştirilebildiğini fark etmiştir. Bu durum insanların hem sürekli yerleşimini hem de doğayı denetim altına almalarını sağlamıştır. [26]

[20] Mumford, a.g.e. 2007, 16.
[21] Karakaş, M. (2001). "Tarihsel Gelişim Sürecinde Kent Kısıtlı Tarihsellik Anlayışı Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 125.
[22] Aslanoğlu, R. (2000). *Kent Kimlik ve Küreselleşme*, Bursa, 15.
[23] Childe, a.g.e., 2007, 97.

[24] Kaya, E. (2017*). Kentleşme ve Kentlileşme*, İstanbul, 8.
[25] Bookchin, M. (1999). *Kentsiz Kentleşme*, İstanbul, 45 46.
[26] Mumford, *a.g.e*., 2007, 24.

Özellikle madenin tanınması ve işlenmeye başlanmasıyla tam zamanlı iş anlayışı gelişmiştir. Ayda Yörükan da kentleşme tarihinin madenlerin keşfi ve kullanımıyla başladığını söylemiştir.[27] Aşırı uzmanlaşma gerektiren bu iş sadece ev halkının ihtiyaçlarını karşılamak için değil aynı zamanda başkalarının ihtiyaçlarını da karşılamak için ifa edilen bir uğraştır. Child yiyecek işiyle uğraşmayı bırakan bir sınıf olarak madencilerden bahseder. Bronz madeninin endüstrileşme faaliyetlerini ve örgütlenmiş bir ticareti tetiklediğini söyler.[28] Ancak O'na göre yiyecek işinden ilk vazgeçen sınıf sihirbazlardır.[29]

Neolitik dönemde kullanılmaya başlanan teknoloji birçok yeniliği beraberinde getirmiştir. Bunlardan biri kap-kacaklarda gerçekleşmiştir. Neolitik dönem öncesinde aletler kas gücüne hitap ederken bu dönemde kadınların egemen olduğu ve daha çok onların kullanacağı aletler yapılmıştır.[30] Zaten bu dönemde yapılmış olan icatlar ve keşifler incelendiğinde genellikle kadınların kullandığı araç gereçlerin olduğu görülmektedir.[31]

Neolitik dönemde yani tarım devriminden sonra oluşmaya başlamış kentlerinin kıra benzerliği aşikardır. Mumford, kentin kıra benzerliğini şu cümlelerle ifade eder:

> "Tahıl ambarı, banka, tersane, kütüphane ve dükkân, köyde ortaya çıkan, doğrudan doğruya ya da geliştirilerek kente aktarılan şeylerdir. Sulama arkının, kanalın, su haznesinin, su kanalının, kale hendeğinin, akarın ve kanalizasyonun da otomatik taşıma veya depolama amaçlı kaplar olduğunu unutmamak gerekir. Bütün bunların ilk biçimi kentin ortaya çıkışından çok önceleri keşfedilmişti; bu keşifler olmasaydı antik kent nihai biçimini hiçbir zaman alamazdı, zira antik kent bütün kapları içinde barındıran bir kaptan başka bir şey değildi."[32]

Ancak Neolitik Devirde köy ne kadar gelişmiş olursa olsun kente dönüşemez. Bir yerleşim yerine kent diyebilmek için beslenme ve üreme faaliyetleri ana amaç olmamalıdır. Kentler oluşmaya başladığında ise kapalı bir alanda örgütlü bir yapı

[27] Yörükan, A. (2006). Şehir Sosyolojisinin ve İnsan Ekolojisinin Teorik Temelleri, Ankara, 108.
[28] Childe, G. (2001*). Kendini Yaratan İnsan*, İstanbul, s.33.
[29] Childe, a.g.e, 2007, 94.
[30] Mumford, *a.g.e*,, 2007, 28.
[31] Childe, *a.g.e*., 2007, 74.
[32] Mumford, *a.g.e*., 2007, 29.

varlık gösterdi. Aynı zamanda sahip oldukları maddi ve manevi argümanlar neticesinde dünyevi ve ruhani büyümenin alanı haline geldi.[33]

Childe kentin ortaya çıkışını "kentsel devrim" olarak adlandırmaktadır. Kentsel devrim, M.Ö 3000 yıllarında Mısır, Mezopotamya ve İndus Vadisinde toplumsal ve coğrafi değişikliklerle birlikte başlar. Childe bu devrimin Doğu Uygarlıklarında başladığını söylemektedir. Kentsel devrim ile birlikte köyün barbarlığı ve kendine yeterliliği gibi çelişkiler de ortadan kalkmıştır.[34]

İlk kentlerin ortaya çıktığı Doğu uygarlıkları Batı'da kentlerin ve kent kültürünün oluşmasında etkili olmuştur. İslamiyet'te Medine, hicretten sonra kent kavramının karşılığı halini almıştır. Bu durum İslamiyet'in kırsal bölgelerden sonra büyük kentlerde de var olmaya başladığının göstergesidir. İslam kentleri açısından Türklerin de etkili olduğu bir dönem olmuştur. Bu dönemin başlangıcı Osmanlı Devleti'nin İslamiyet'i kabul etmesi ve İslamiyet'in yayılması için öncülük etmesidir.[35]

Ortaçağ'a gelindiğinde ise öncelikle ev hayatı ve evin yapısı değişmiştir. Ev daha işlevsel bir hal almış atölye ve ticarethane olarak da kullanılmaya başlanmıştır. Evin içinde ihtiyaçlar açısından eksiklikler olması kamusal alanların işlevselliğini geliştirmiştir. Örneğin evin içinde fırın olmasa dahi yakında bir fırın vardır. Aynı şey diğer kişisel ihtiyaçların karşılanması için de geçerlidir.[36] Bu durum neticesinde insanlar genelde sokakta vakit geçirmiş ve toplumsallık artmıştır.

Ortaçağ kentinin ayırt edici özelliğidir ticaret. Neolitik dönemde artan üretim bu dönemde iç ve dış ticarete vesile olmuştur. Ticaret yapabilmek için tüccarlar uzun yolculuklara çıkmaya başlamışlardır. Bu yolculuklar esnasında dini mekanlara ve kale kentlerine sığınmışlar, buraları kısa sürede zengin kentler haline getirmişlerdir.[37]

Kentin sınırları surlarla belirlenmiştir. Ancak daha sonra surların kent için çok yer kapladığı ve savunma için daha basit yollar olduğu anlaşılınca surlar yıkılmıştır.

[33] Mumford, *a.g.e*., 2007, 44-49.
[34] Childe, *a.g.e*., 2007, 84.
[35] Karakaş, *a.g.m*., 2001, 129-130.
[36] Mumford, *a.g.e*., 2007, 354.
[37] Yılmaz, E., Çiftçi, S. (2011). "Kentlerin Ortaya Çıkışı ve Sosyo-Politik Açıdan Türkiye'de Kentleşme Dönemleri", *Ekonomik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(35), 257.

Kentin büyümesini engellediği düşünülen surlar yıkıldıktan sonra kent alanı genişlemiş, nüfus daha kolay yerleşmeye başlamıştır. Lakin Ortaçağ kentinin büyümesine tek engel surlar değildir. Aynı zamanda doğal ve toplumsal etmenler de kentin büyümesinin önüne geçmektedir.[38]

Ortaçağın bir diğer ayırt edici özelliği ise özgür insanlardan oluşuyor olması ve vatandaşlık bilincinin gelişiyor olmasıydı. Dönemin kentlerinde kölelik sistemi yoktu.[39] Bu durum kentteki demokratik yapıyı daha da ön plana çıkarıyordu. İnsanların özgür olması ve hatta vatandaş olarak kabul edilmesi kenti kültürel olarak farklı bir boyuta taşımaktaydı. Dolayısıyla Ortaçağ Kenti'nin günümüz kentleri açısından temel oluşturması kaçınılmazdı.

Marks, Ortaçağ'ın kır ile başladığını ve gelişimini kent ile kır karşıtlığıyla sürdürdüğünü söyler.[40] Ortaçağ kenti günümüzdeki kent anlayışından ekonomik, sosyal ve siyasal anlamda farklılıklara sahiptir. Ancak günümüzdeki kentlerin oluşumu adına önemli basamak olmuşlardır. Günümüzde köydeki dayanışma ve organik ilişki türü kentte yoktur. Ortaçağ kentine bakıldığında ise organik ilişki tipi hala devam etmekteydi. Ortaçağ sonuna geldiğinde organik ilişki şekli bozulmaya başlamış ve "Din yerini ticarete, "inanç" da "itimat"a bırakmıştır."[41]

Kent tarihi açısından üretim ekonomisinde gerçekleşen iki devrim olmuştur. Bunlardan biri neolitik devrimken diğeri sanayi devrimidir.[42] Sanayi devrimiyle birlikte bugünkü anlamda uygarlık ve kent anlayışı oluşmaya başlamıştır. Üretim araçlarının değişmesi ve gelişmesi, ulaşımın hızlanması gibi etkenler insanları tarımdan uzaklaştırmıştır. Böylelikle insanlar kentlere göç etmeye başlamıştır ve fabrikaların etrafında kurulmuş olan yeni yaşam alanları oluşmuştur. Dolayısıyla gerçek anlamda kent olgusu ve kentleşme süreci sanayi devrimiyle başlamıştır.[43]

---

[38] Mumford, *a.g.e*., 2007, 383.
[39] Begel, E. (1996). "Kentlerin Doğuşu", *Cogito*, 8,8.
[40] Harvey, *a.g.e*., 2006, 227.
[41] Mumford, *a.g.e.*, 2007, 396.
[42] Kaya, *a.g.e*, 2017, 12.
[43] Niray, N. (2002). "Tarihsel Süreç İçinde Kentleşme Olgusu ve Muğla Örneği", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9, 8.

Kentin tarihini sanayi öncesi kent, geçiş dönemindeki kent ve sanayi kenti olarak ayıran Sjobeg'e göre kentin sürekli bir değişim içinde oluşu temel özelliktir. Sjobeg, kent tarihini parçalara ayırırken sanayiyi bağımsız değişken olarak kullanır. Sjoberg gibi Emrys Jones da sanayiyi kent tarihinin açıklanması için önemli bir argüman olarak görür. Jones'e göre sanayi toplumsal ilişkilerin açıklanması için genel geçer bir unsurdur.[44]

18. yüzyılın sonlarına doğru sanayi devriminin etkisiyle kol gücü ile çalışan işçi sınıfı oluşmuş; vasıfsız, işsiz insanlar ve sanayi devrimiyle birlikte işini kaybeden küçük zanaatkarlar bu sınıfa dahil olmuştur. Bu değişim neticesinde soyluların ve aristokratların toplumsal hayat üzerinde etkisi azalmıştır.[45]

Ortaçağ kentine ait ekonomik yapı ve korumacı kasaba ekonomisi bu dönemde yıkılmış, açık bir sınıf savaşı yaşanmaya başlamıştı. Ticaretin temel unsur olduğu Ortaçağ'da loncaların gördüğü değer artık yeni kent sisteminde önemini yitirmişti. Sanayi sonrası dönemde oluşmakta olan kapitalist düzen için gerekli koşullar vardı. Bu koşullar toprak birliği, iç barış ve hareket özgürlüğüydü. Yeni oluşan kent tipinde bu koşullar sağlanmaktaydı.[46]

Ortaçağ kentinde, düzen hayatın parçasıyken, modern kentte hayat düzenin aracı haline gelmiştir. Ortaçağ'da düzensizlik hoş görülmekteyken modern kent için aynı durum söz konusu değildir. Modern kentte düzensizlik ortadan kalkmış yerini adeta "resmi kıyafet"[47] almıştır. Modern kentlerin ve dolayısıyla da devletin büyümesiyle ekonomik bir etmen olarak kapitalizm ve teknoloji, toplumsal bir faktör olarak ise savaşlar kaçınılmaz bir hal almaya başladı. Modern devletin belirleyicisi olan bu faktörler tüm düzeni değiştirme gücünü de elde tutmaya yarıyordu.[48] Sanayileşmeyle birlikte ekonomik ve toplumsal değişimler yaşanmış; nüfus daha hızlı bir şekilde kırdan kente göç etmiştir. Üretim tarzının değişmesiyle birlikte fabrikalarda seri üretim devri başlamıştır. Üretim miktarının artması kar amacını ortaya koymuş,

[44] Karakaş, *a.g.m*, 2001, 131.
[45] Begel, *a.g.m*., 1996, 14.
[46] Mumford, *a.g.e*., 2007, 421-423.
[47] Mumford, *a.g.e*., 2007, 435.
[48] Mumford, *a.g.e*., 2007, 442.

kapitalist bir düzene ek olarak milliyetçilik ve ulus-devlet anlayışı gelişmiştir. Yeni sınıflar ve dolayısıyla yeni çıkar/çatışmalar gün yüzüne çıkmıştır.[49] Üretim miktarının artmasıyla birlikte dış ticaret hızlanmıştır. Dış ticaret ulaşım ağlarının gelişmesini tetiklemiştir. Tüm bu gelişmelerle küreselleşmekte olan bir dünya oluşmuştur. Bu yeni dünyada bazı kentler daha önemli hale gelmiştir. Bu kentlerin ortak özelliği uluslararası sermayeyi ellerinde bulunduruyor olmaları ve sermayenin kullanımı için öncülük etmeleridir.[50]

Sermaye, kapitalist sistemin günümüzde ekonomik, sosyal ve siyasal alanı düzenleme aracıdır. Kapitalist düzene uyum sağlamış ve ayırt edici özelliğe sahip olan kentler, diğer kentler arasında ön plana çıkar. Ayırt edici özellik olarak aktif nüfus, sermaye, liman, ulaşım ağı, üretim araçları, üretim/dağıtım yöntemleri vb. verilebilir. Bu işlevlerle bağlantılı olarak kentin asıl işlevleri endüstri, yönetim, ticaret, sağlık eğitim, eğlence, güvenlik şeklinde tarif edilebilir. Bilgi ve uzmanlaşma ile kent işlevini yerine getirir. Bir diğer kent tipi olarak Castells, Enformasyonel Kent tipini söyler. Bu kent tipi kültürler ötesi bir gelişim göstermiştir. Bilgiye dayalı, ağlar etrafında örgütlenmiş bu yeni toplum için enformasyonel kent yeni bir form değil geçiş kentidir.[51]

2.3. Kente Dair Kuramlar

Kente dair farklı bakış açıları vardır. Farklı bakış açıları ve kuramlar farklı kent tiplerini ortaya çıkarmıştır. Yukarıda bahsedilen kapitalist kent, enformasyonel kent bunlara örnek verilebilir. Kuram kelime anlamı olarak sistemli bir şekilde düzenlenmiş olayları açıklayan, bilime temel oluşturacak kurallar ve yasalar bütünüdür.[52] Mehmet Karakaş makalesinde H. Carter'in görüşlerini sırasıyla şöyle aktarır: "Artı-ürün hidrolik toplum kuramı, ekonomik kuramlar, askeri kuramlar ve dinsel kuramlar."[53]. Hidrolik kuramda toprağın değeri ve iklim koşulları önemlidir. Bu koşullar uygunsa artı ürün oluşur. Artı ürünün elde edilmesiyle sosyal tabakalaşma ve kentleşme

[49] Kaya, *a.g.e.*,, 2017, 12.
[50] Yılmaz, Çiftçi, *a.g.m.*, 2011, 258.
[51] Castells, M. (2008). "Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür. Bir Ağ Toplumunun Yükselişi", çev., İstanbul, 532.
[52] "Güncel Türkçe Sözlük" Son Güncelleme: Aralık 24, 2019, https://sozluk.gov.tr/.
53 Karakaş, a.g.m., 2001, 124.

oluşmuştur. Bu durumda yeni meslek grupları da ortaya çıkar. Bu durum tarım dışı faaliyet ile uğraşan bir kesim yaratmış olur.[54]

Kent tanımı yapılırken liberal ya da Marksist, modern ya da post-modern, coğrafi, kurumsal ya da kültürel gibi ayrımlar veya mekan, kültür, ekonomi ya da siyaset gibi unsurlar tercih edilebilir. Kuramcılar kenti tanımlarken bu kategorilerden hangisini esas alıyorlarsa ona göre tanım yaparlar.[55]

Kent kuramlarından ilki Klasik bakış açısıdır. Weber ve Simmel, bu bakış açısının düşünürlerine nazaran diğer bakış açılarını da etkilemiş ve bu çalışmada düşünceleri özellikle ele alınmıştır. Weber batı toplumlarını inceleyerek kenti tanımlamıştır. Kentin geleneksel yaşam biçiminden ayrılarak insanları hem büyülediğini hem de kendisinden tiksindirdiğini ifade etmiştir. Kente dair tek bir kent tipi olmadığını; tüketici ve üretici kent, kale ve garnizon kenti, politik ve idari kent tanımı yapmıştır.[56]

Kent için ideal tip yaklaşımı olan Weber, kentin birbirinden ayrı ancak birbirine yakın yerleşim yerlerinden oluşan bir alan olduğunu söyler. Geçim kaynağı olarak tarımın yanı sıra zanaat ya da ticaret tercih edilir. Weber'e göre kentin ayırt edici özelliği de budur. Günümüzdeki kent tipine feodal koşullar aracılığıyla ulaşılmıştır. Kapitalizm feodal düzende gelişmiştir. Ancak Weber kent için ilk unsur olarak Pazar yerini tanımlamış olsa da ikinci olarak siyasal ve yönetsel olarak özerk bir yapı olması gerektiğini söyler. Kent için gerekli gördüğü bu özerk yapı içerisinde kentsel gelişimin sağlanabilmesi için katılım şarttır. Karar alma mekanizması olarak yurttaşların demokratik katılımını öngörür. Ekonomik ve siyasal yapı ile bağlantılı olarak askeri kurumlar da gelişme göstermiştir.[57]

Weber ideal tip kavramını kent çalışmalarında da kullanmıştır. O'na göre kent tam olarak düzenlenmiş bir tipolojidir. Weber'in ideal tipinde bir yerleşim yeri başka bir yerleşim yeri ile hakimiyet içinde ticari ilişki kurmalıdır. Hakimiyetin gereklilikleri

54 Aslanoğlu, a.g.e., 2000, 17.
55 Özdemir, E. (2010). "Kentin Tanımlanmasında Sosyolojik Yaklaşımlar: Toplumsal Süreç ve/veya Mekanın Çözümlenmesi", İdeal Kent, 1, 47.
56 Koyuncu, A. (2011). "Sosyoloji Kuramlarında Kent", Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 25, 34.
57 Özdemir, a.g.m., 2010, 49.

ise "sur duvarı, Pazar yeri, mahkeme, yerleşim yerine özgü örgütlenme biçimi, kentliler tarafından seçilen bir yönetim" dir.[58]

Klasik düşünürlerden olan Simmel de metropol kentine dair tanımlamalar yapmıştır. Kenti mekan sosyolojisi bağlamında tanımlar. Simmel'in fikirleri ekolojik kent anlayışını etkilemiştir. Bireyin bilinci, kişiliği ve karakteri üzerine odaklanan Simmel insanların kentte kendini bulduklarını söyler.[59] O'na göre kent, sosyolojik bir nesnedir. Modern insan için önemli bir yere sahip olan kent sürekli bir değişimi öngörmektedir. Bireyler kente uyum sağlarlar ve kent gibi sürekli değişir, kendilerini keşfederler. Kentte yaşayan bireyler artık kırdaki gibi kalpleriyle hareket etmezler. Daha rasyonel bir şekilde beyinleriyle hareket ederler.[60]

Georg Simmel'in öğrencisi olan Robert Park, hocasından etkilenerek kente dair geliştirdiği fikirleriyle kentsel ekoloji kavramını oluşturmuştur. İnsan ekolojisi, ekolojik kent kuramı, organizmacı yaklaşım gibi çeşitli isimlerle anılan bu kentsel biçim insanın biyolojik ve psikolojik durumunu kentle bağdaştırmaktadır. Şikago kentinde yaşanan aşırı nüfus patlaması, araştırmacıların dikkatini çekmiş ve bu konuda araştırma yapmaya başlamışlardır.

Park, hocası Simmel'in çatışma, mübadele, fahişelik, tahakküm ve sosyallik şeklinde ifade ettiği formları yeniden tanımlar. Her ne kadar Simmel kentin canlı bir organizma olduğunu söylememiş olsa da Park kentin canlı bir organizma olduğunu söyler.[61] Park ile birlikte Ernest Burgess ve Louis Wirth de kent çalışmaları yapmıştır. Şikago Okulu olarak adlandırılan bu ekol, kent kuramları arasında önemli bir yere sahiptir. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra kente dair kuramsal çalışmalar yapmak için kurulan bu Okul'un çalışmaları için ilk geniş kapsamlı kentsel kuram denmektedir.[62]

Şikago Okulu'nun çalışmaları Doğa Bilimleri ve Kültür Bilimleri olarak iki ana başlığa ayrılabilir. Robert E. Park ve Ernest Burgess Doğa Bilimleri üzerine çalışma yaparken Louis Wirth Kültür Bilimleri üzerine çalışmıştır.[63]

---

[58] Saunders, P. (2013). "*Sosyal Teori*", İstanbul, 39-40.
[59] Özdemir, *a.g.m.*, 2010, 51.
[60] Koyuncu, *a.g.e.*, 2011, 34.
[61] Park, R. Burgess, E. (2016). "*Şehir*", Ankara, s.13.
[62] Saunders, *a.g.e.*, 2013, 59.
[63] Serter, G. (2013). "Şikago Okulu Kent Kuramı: Kentsel Ekolojik Kuram", *Planlama Dergisi*, 23, 69.

Robert Park, makalesinde kentin ruhundan bahseder. Kentin, onu oluşturan bireylerin tecrübelerinden, doğadan ve hatta insan doğasından etkilenen canlı bir varlık olduğunu söyler. Park'a göre kent medeni insanın doğal yaşam alanıdır. Oswald Spegler ise bu hususta köylü için evi ne anlam ifade ediyorsa medeni insan için kent aynı anlama gelmektedir der.[64] Ancak Park, kent ve insan arasındaki ilişkiyi ateş ve pervane arasındaki ilişkiye benzetir. Yani kent insanlar için çekicidir, çeşitli uyarıcılar insanı kente çeker lakin bu durum onun sonu da olabilir. Kent insandaki farklı olan yönleri ödüllendirir, onların ortaya çıkmasına ve gelişmesine yardımcı olur.[65]

Şikago Okulu'nun araştırma konusu olan Şikago kenti 20. Yüzyılda kentte yaşanan değişimleri incelemek açısından iyi bir örnektir. 1830'lu yıllarda nüfusu 100 civarında olan bu kent, yüzyıl geçmeden 3.5 milyona yakın bir nüfusa ulaşmıştır. Bunun en büyük nedeni kentin jeopolitik konumudur. Şikago kenti endüstriyel faaliyetleri dolayısıyla yoğun miktarda dış göç almış ve kent nüfusu hızla artmıştır.[66] Kent bu ani nüfus artışı dolayısıyla kontrol edilemez bir hal almıştır. Fiziksel olarak bozulmalar yaşayan kent aynı zamanda farklılaşmış insan profilinden dolayı suçun ve yabancılaşmanın da kaynağı haline gelmiştir. Bu durum kentin sosyolojik olarak incelenmesinin önünü açmıştır.

Kentte yürütülmekte olan ekonomik faaliyetler, uzmanlaşma ve işbölümü ile birlikte sınıfsal farklılıklar oluşturmaya başlamıştır. Kentin canlı organizmaya benzetildiği bu kuram için her yeni oluşum çatışma ve yeniden var olma anlamına gelmektedir. Sınıfsal farklılıklarla birlikte çıkar çatışmaları yaşanmaya başlar. Bu kaos kentin gelişimine katkı sağlamaktadır. Duygu ve önyargı için muhafazakarlık benzetmesi yapan Park çıkarların rasyonel ve hareketli olduğunu söyler. Bir çıkar aracı olarak para da duyguların yerine geçmiştir.[67]

Park, teorisini geliştirirken Simmel, Comte, Spencer, Durkheim ve Darwin gibi düşünürlerden etkilenmiştir. Bu düşünürlerin etkisiyle oluşturduğu kent kuramında bireysel özgürlük ve toplumsal kontrol kavramlarını ele alır. Bireysel özgürlük insanın doğasını içermekteyken toplumsal kontrol ahlaki kısıtlamayı getirir. Toplum iki

[64] Park, Burgess, a.g.e., 2016, 37.
[65] Park, Burgess, a.g.e., 2016, 80.
[66] Serter, *a.g.m.*, 2013, 68.
[67] Park, Burgess, *a.g.e.*, 2016, 54.

şekilde görünür. İlki insan doğasının ifadesiyken ikincisi uzlaşma ve amacın ifadesidir. Park bireysel özgürlüklerin ön planda olduğu topluluk ve ortak amaçlar çerçevesinde örgütlenen toplum kavramları arasında daha çok topluluklarla ilgilenir.[68]

Ernest Burgess makalesine, "modern toplumla ilgili olağanüstü olan şey, büyük şehirlerin gelişmesidir" diyerek başlar. Kentin fiziki olarak büyümesi ticaret ve ulaşımın gelişmesi, nüfusun kentin her yerine dağılmasıyla gerçekleşir. Aynı zamanda birkaç kentin birbirlerine doğru büyümesiyle birleşen kentler büyük şehirleri oluşturur. Kentin fiziki olarak büyümesinin yanı sıra Burgess kentin süreç olarak yayılmasını anlatır. Oluşturduğu eş merkezli çemberler kuramı kentin yayılmasını anlatmaktadır.[69] "Bull Eye" ya da "Boğa Gözü" olarak da adlandırılan bu teoride kent, arka arkaya sıralanmış çemberler şeklinde tasvir edilir. Topluluk genişleme modeli için Burgess rekabet, baskınlık, yerini alma ve istila süreçlerini temele alır. Değişim ve adaptasyon, istila ve yerini alma, çözülme ve yeniden örgütlenme süreci sürekli tekrarlanmakta ve kentte hissedilmektedir.[70] Kentte yaşanan bu hareketlilik kavramı Park'ta ve Burgess'ta ön plana çıkmaktadır. Park hareketliliğin sadece yer değişimi olmadığını söyler. Ulaşıma ek olarak iletişim de bir hareketlilik aracıdır. İlkel insandaki hareketsizlik kentte yaşayan modern insan da yoktur.[71] Burgess ise hareketliliğin sosyal uyumsuzluk ve ahlaki çöküntü yarattığını ifade etmektedir. İnsanlar bilinçli bir şekilde hareket ederek hayvanlardan ve bitkilerden ayrılmaktadır. McKenzie de insanlardaki iki baskın özellik olan hareketlilik ve amaç sayesinde yaşama alanı seçme yetileri olduğunu anlatır.[72] Özgür iradeleriyle yer değiştiren insanlar kendi kültürlerini gittikleri yere götürürler ve ya gittikleri yerin kültürüne adapte olurlar.

Hareketlilik neticesinde kent genişlemektedir. Burgess kentin beş bölgeden oluştuğunu söyler. Eş çemberler şeklinde olan bu bölgelerde ikamet edilen yer ve meslek arasında bağlantı vardır. Merkez düğüm olarak adlandırılan birinci bölge ana ticaret bölgesidir. Çevreye yayılma özelliği gösteren bu bölgenin ardından gelen geçiş bölgesi küçük imalathanelerden oluşmaktadır. Üçüncü bölge işçilerin işyerlerine yakın

[68] Peter Saunders, *a.g.e.*, 2013, 61-63.
[69] Park, Burgess, *a.g.e.*, 2016, 89-92.
[70] Saunders, *a.g.e.*, 2013, 66.
[71] Park, Burgess, *a.g.e.*, 2016, 55.
[72] Saunders, a.g.e., 2013, 67.

olması ve daha az bozulma göstermesi sebebiyle yerleşmeyi tercih ettiği bölgedir. Dördüncü bölge konut alanıdır. Üst sınıfın yaşadığı apartmanlar bulunmaktadır. Beşinci bölge ise şehir dışı konut alanı adını alır ve banliyö evlerden oluşmaktadır. Uydu kent adını da alan bu kent tipi kent merkezinden uzakta yer almaktadır. Kentin süreç olarak yayılması bir çemberden diğer çembere doğru insanların hareketliliğini içermektedir. İşgal olarak da nitelendirilebilecek bu yayılma aynı zamanda genişleme ve ardıllık sürecidir. Kenti canlı bir organizmaya benzeten Şikago Okulu kentteki bu değişimleri insan vücudunda yaşanan değişimlere benzetir. Anabolik (yapımsal) ve katabolik (yıkımsal) süreçler neticesinde önce düzensizlik daha sonra da yeniden örgütlenme meydana gelir. Burgess'ın bahsettiği beş çember bozulmaya başlar. Bozulmanın olduğu alanlar nüfusun azaldığı ve düşüşün yaşandığı alanlar olmasına rağmen yeniden yapılanmanın da olduğu yerlerdir.[73]

Şikago Okulu'nun bir diğer düşünürü olan McKenzie bitki ve hayvanların doğadaki hareketlerini inceleyerek teorisini oluşturmuştur. İnsanlar bitki ve hayvanlardan farklı olarak hareketlerinde amaç barındırırlar. İhtiyaçlarını karşılamak ve çıkarlarını yerine getirmek için hareket eden insanları sürü hayvanına benzeten McKenzie insanların tek başlarına yaşayamayacağını, hayatlarını idame ettirebilmek için barınma ve korunmaya da ihtiyaçları olduğunu söyler. Aynı şekilde Brunhes de topluluk için ev, yol ve su şeklinde üç temel gereksinim sıralar. Ekolojik bakış açısı toplulukları dört temel kategoride sınıflandırır. İlk kategori ürün dağıtım sürecinin ilk basamağında bulunan tarımcı, balıkçı, madenci gibi birincil hizmet gruplarıdır. İkinci grup temel maddeleri toplar ve onları dünya pazarına dağıtır. Üçüncü topluluk türü endüstriyel üretimin yapıldığı sanayi kentleridir. Dördüncü topluluk türü ekonomik temeli olmayan; siyasi merkezler, boş zamanların değerlendirildiği yerler, eğitim merkezleri gibi yerlerdir. Bu topluluklar devamlı olarak büyüme amacı taşırlar. Ancak aynı zamanda nüfus artışı ve kaynakların kullanımı arasında da dengeyi sağlamaya çalışırlar.[74]

Toplulukların yapısı basitten karmaşığa, genelden uzmanlaşmaya doğru gelişir. Önce merkezileşirler daha sonra merkezsizleşmeye başlarlar. Bu döngüyle birlikte

[73] Park, Burgess, a.g.e., 2016, 92-97.
[74] Park, Burgess *a.g.e.*, 2016, 109-111.

topluluklar büyümeye başlar. McKenzie bu büyümeyi bitkilerin gelişim sürecine benzetir. Nasıl ki önceden başka bitki türleri tarafından kullanılan alanlar daha sonra başka bitkiler tarafından kullanılmaya başlıyorsa insan toplulukları için de aynısı geçerlidir. Bu bir istila sürecidir ve McKenzie istila şekillerini ikiye ayırır. İlki toprağın kullanımının değişimine bağlı istila, diğeri ise bir yerde yaşayan insanların değişimine bağlı istila. İstiladan sonra yerleşme gelir. Birbirini takip eden istila ve yerleşme süreçleri sonucunda topluluk genişler.[75]

Dönemin bir diğer düşünürü olan Louis Wirth, Park'ın ve Simmel'in etkisiyle düşüncelerini geliştirir. Bir Yaşam Biçimi Olarak Kent isimli makalesiyle fikirlerini açıklayan Wirth kentin ekolojik, örgütsel ve sosyo-psikolojik özelliklerinden bahseder. Wirth'e göre kent sadece fiziksel mekan olarak tanımlanamaz. O'na göre büyüklük, yoğunluk ve heterojenlik kentin kavramsallaştırılmasında kullanılır. Wirth'in bir diğer dikkate değer fikri ise kırsaldaki yaşam biçiminin kentte de var olabileceğidir. Teknolojik gelişmeler, iletişim ve ulaşım faktörleri dolayısıyla kent kırsala doğru yayılmaktadır.[76]

Şikago Okulu her ne kadar kente dair önemli çalışmalar yapmış olsa da kentin ekonomik ve politik yönü bu Okulun çalışmalarında eksik kalmıştır. Marksist düşünürler olan Lefebvre, Castells ve Harvey mekanı burjuvazi ve proletarya gibi sınıfsal kavramlarla ifade etmişlerdir. Onlara göre kent ideolojik bir nesnedir.

Marks ve Engels kır ile kent arasında çıkarlar açısından bir zıtlık olduğunu ifade eder. Onlara göre işbölümü sayesinde sanayi ve ticaret, tarımın yerini almıştır. Kent sanayileşmeyle doğar ve zenginlik topraktan değil emekten kaynaklanmaktadır.[77]

Mekan kavramı üzerine odaklanan Lefebvre yıkım ve yaratım süreçlerinden bahsederek kenti anlatır. O dönemki kent teorilerini mevcut sisteme hizmet ettikleri için eleştirir. O'na göre üretim ilişkilerinin devamlılığını sağlayan her şey ideolojiktir. Lefebvre sadece burjuva teorilerini reddetmekle kalmaz aynı zamanda klasik Marksist teorileri de reddeder. Kenti anlatırken mekan kavramını kullanan Lefebvre'ye göre, mekan politik bir nesnedir, politikadan uzaklaştırılmış bilimsel bir nesne olduğu

[75] Park, Burgess *a.g.e.*, 2016, 117-121.
[76] Peter Saunders, a.g.e., 2013, 111.
[77] Keleş, *a.g.e.*, 1990, 73.

iddiası kabul edilemez. Mekanın ticari bir mal haline gelmesiyle kapitalizm sınırsız bir hal almıştır.[78]

Mekanın karmaşık bir süreci vardır. Zihinsel olanla kültürel olanı, toplumsal olanla tarihsel olanı birbirine bağlayan mekan; keşif, üretim ve yaratım aşamalarından geçer.[79] Bu aşamaların sürekliliği, mekanın tarihinin sürekli olduğunu göstermektedir. Lefebvre'e göre kentte bir devrim yaşanmıştır. Kentsel devrim kentsel bir toplum yaratmıştır. Kent yani mekan, gündelik yaşamı ve kapitalizm gibi toplumsal ilişkileri içinde barındırır.[80]

Lefebvre'in fikirleri David Harvey'i de etkilemiştir. David Harvey kente dair kesin bir tanımlama yapmasa da kentin bütün disiplinlerin çalışma alanı olduğunu söyler. Coğrafyacı olan Harvey kuramını oluştururken coğrafya biliminden yararlanmış ve düşünce sistemi olarak Marksizm'den etkilenmiştir.[81] Harvey'e göre kentteki gelişmelerle toplumdaki gelişmeler ayrı tutulamaz. Toplumun sosyal yapısı kente yansır. Kentler insan eliyle yapılmış yapay olduğu farz edilebilecek yapılardır. Sosyolojik olarak meydana gelen değişmeler kent üzerinden analiz edilebilir. Ancak kent analizinde en çok dikkate alınacak husus ekonomik, politik ve sosyolojik olarak kapitalizmdir.[82] Harvey'e göre kent, sermaye birikim aracıdır.

Harvey de Lefebvre gibi mekan kavramından sıklıkla bahseder. Ontolojik olarak mekan kavramını açıklamaya çalışmıştır. Mekan, maddeden bağımsız kendine özgü yapısı olan bir nesnedir. Mekan tek başına mutlak, göreli ve ya ilişkisel değildir. Ancak gerekirse bunlardan biri ya da birkaçı olabilmektedir.[83] Mekan için "kendinde şey" tanımlamasını kullanan Harvey, başlangıçta bu "kendinde şey"e ilgi duyulduğunu söyler. Bu ilgi daha sonradan kentsellik kavramı etrafında şekillenen insan, toplum, doğa, düşünce, ideoloji, üretim gibi kavramlara duyulan ilgiye dönüşür. İçerdiği bu kavramlar dolayısıyla kentsellik karmaşıktır.[84]

---

[78] Saunders, *a.g.e*., 2013, 178.
[79] Lefebvre, a.g.e., 2017, 25.
[80] Saunders, *a.g.e*., 2013, 17.
[81] Koyuncu, *a.g.m*., 2011, 46.
[82] Çaba San, D. (2010). "Kent Kültürü ve Kentlilik Bilincinin Oluşmasında Kent-Yaşam Dergisi ve İzmir Örneği", Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, 21.
[83] Harvey, *a.g.e*., 2006, 19.
[84] Harvey, *a.g.e*. 2006, 21.

Dönemin bir diğer düşünürü olan Manuel Castells'e göre kentleri anlamak için onların nasıl oluştuklarını anlamak gerekmektedir. Lefebvre ve Harvey gibi Castells de kentin ekonomik, politik ya da sosyal yönleriyle analiz edilebileceğini söylemektedir. Kapitalizmin kent üzerindeki etkisi Castells için de görmezden gelinemez. Kentsel mekan ile sosyal süreç arasındaki ilişkiyi incelerken kenti analiz nesnesi haline getirmiştir. Bağımlılık kavramı üzerinden kentler arasındaki ilişkiyi anlatmıştır. Gelişmiş ve az gelişmiş kentler birbirine bağımlıdır. Bağımlı kent az gelişmiş kentken, gelişmiş kent egemen kenttir ve kapitalist sistem bu şema üzerinden etkin bir şekilde işlemektedir. Kentte sosyal ve ekonomik çıkarlar söz konusudur ancak kırda böyle bir durum söz konusu değildir ve Castells kent ve kır zıtlığından bahsetmektedir. Kentin ekonomik işlevi en önemli işlevidir. Üretim, tüketim ve dağıtım faaliyetlerinin gerçekleştiği kentte kapitalizmin ekonomik ve sosyal boyutu gerçekleşmektedir.[85]

2.4.Kentlilik Bilinci

2.4.1.Kentlilik Bilinci Kavramı

Kentte yaşamakta olan birey kırda yaşayan bireye nazaran farklı bir kültüre ve bilince sahiptir. Kentli, kentte yaşayan, kent ortamının gerekliliklerini yerine getiren, çeşitli hak ve sorumluluklara sahip bireydir. Medeni insanın yaşam alanı olan kent birçok kuruma, gelenek ve göreneklere, kendine ait bir kültüre sahiplik eder.

Kırdan kente göç eden birey kentlileşme sürecine girer. Göç eden kesim kente uyum sağlama konusunda kararlı bir tavır sergilerse bu durum kentlileşme olarak adlandırılmaktadır. Alışık olmadığı koşullara uyum sağlamaya başlayan, kente uygun ilişkiler biçimi geliştirerek kentin bir parçası olan ve sosyal anlamda değişme potansiyeli bulunduran bu kesim kentlileşme süreci yaşıyor demektir.[86]

Kırdan kente göç eden insanlar her ne kadar kente uyum sağlamaya çalışsa da bunun önüne geçen etkenler vardır. Öncelikle kente göç eden insanların sosyo-kültürel yapısı buna sebep olabilir. Kent yapısı itibariyle daha geniş ilişkilerin olduğu ve farklılıklara açık bir yapıya sahiptir. Ancak kırda yaşayan insan geleneksel düşünce yapısına

[85] Türk, S.M. (2015). " 20. Yüzyıl Kent Kuramları", *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 52.
[86] Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, *a.g.e.*, 2012, 324.

sahiptir. Çeşitli nedenlerle kente göç ettikten sonra geleneksel yapısından ötürü kente uyum sağlayamayabilir. Bu durumda kentin içinde gruplaşmalar olur. Kentin bir mahallesinde Ordulların yaşıyor olması bu duruma örnektir. Kent kültürüne uyum sağlayamamış Ordulular bir arada yaşamaya devam ederek kendi kültürlerini devam ettirirler. Aynı zamanda kırdan gelen insanlar iş bulamaz ve ekonomik olarak yetersiz kalırlarsa kente uyumsuzluklar ve olumsuzluklar başlar. Kırdan kente yaşanan göçün sebebi genellikle ekonomiktir. Kırda yaşayan insan çeşitli umutlarla kente gelir ancak kentte umduğunu bulamazsa hayal kırıklığına uğrar ve bu durum yabancılaşmaya sebep olur. Eğitim seviyesindeki farklılıklar, kırdan gelenlerin kentliler karşısında özgüvenli olamaması ve aşağılık duruşu gibi faktörler de kentte yaşanan uyumsuzlukların sebebidir.[87]

Kente dair yapılan tanımlar kırdan farklılaştığı hususlar üzerine odaklanmış olsa da aslında kent sadece üretim tarzı ya da nüfus yönüyle tanımlanamamaktadır. Yani bu kriterleri yerine getirmiş olsa da her yaşam alanı kent adını alamaz. Bu alanlara kentlileşememiş yerler denir. Buralarda kentli kültürü ve kentlilik bilinci eksiktir. Bu durum kentlerin sosyal, ekonomik, siyasal ve hatta fiziksel anlamda gelişimini olumsuz etkilemektedir.[88]

Kentlilik bilincine sahip olan kentli bireyler, kente dair hak ve sorumluluklarını yerine getirmektedir. Buna karşılık "öteki" olarak adlandırılan kesim için kentlilik bilinci faaliyetlerinin yürütülmesini isterler. Ancak bu kesimin böyle bir beklentisi olup olmadığı tartışmalıdır. Kentlilik bilincine sahip olmayan bu insanlar "kentlileşmek değil kente dahil olmak" isterler. Bu durum kentlilik bilincinin gelişmesinin önüne geçer.[89] Kent haline gelmiş yerlerde bireylerin sosyo-kültürel ve sosyo-psikolojik durumlara uyum sağlayamaması kentsel yabancılaşma veya başkalaşmaya neden olmaktadır. Kentte suç oranının artması, gettolaşma, cemaatler ve şiddet gibi sorunlara neden olan bu yabancılaşma kentin sağlıklı büyümesinin önüne geçmektedir.[90]

[87] Görmez, *a.g.e.*, 1991, 45-53.
[88] Parlak, B. (2018). "Sürdürülebilir Kalkınma ve Kentli Hakları Perspektifinden Kent Kültürü ve Kent Kimliğinin Dönüşümü: Bir Proje Örneği", *TESAM Akademi Dergisi*, Özel Sayı, 14.
[89] Türksoy, H.C. (2000). "Kentlileşmek ve Kentlilik Bilinci", *İzmir Kent Kültürü Dergisi*, 2, 147.
[90] Parlak, *a.g.m.*, 2018, 20.

Bireyin kenti tanımaya başlaması, onun geleneklerine, kurallarına saygı duyması, haklarının ve sorumluluklarının farkında olması kente dair bir bilinç geliştirmesine sebep olur. Kentin gelişimi açısından önemli bir yere sahip olan bu farkındalık durumu kentlilik bilinci adını almaktadır. Kentlilik bilinci kişinin kente ve kentte yaşayan diğer insanlara yani kenttaşlarına duyduğu saygıyla gelişir.

Kent açısından önemli bir kavram olan kentlilik bilinci tanım olarak kentte yaşayan insanların kentle bir bütün haline gelmesi, kendini kente ait hissetmesi ve sorumluluk duymasıdır. Kent yapısı itibariyle birçok farklı kesimi bünyesinde barındırmaktadır. Din, ırk, cinsiyet vb. şekilde sıralanabilecek bu farklılıkların kendi kimliklerinin yanı sıra kent kimliğine uyum sağlayabiliyor olması kentlilik bilincinin geliştiğinin göstergesidir.[91]

Kent, canlı bir varlık gibi tarihsel belleğe sahiptir. Bu bellek tarihsel bir olgu olarak bilinç oluşumunu sağlar. Aynı zamanda kent kültürü de bu tarihsellik neticesinde ortaya çıkmaktadır. Kentte yaşayan birey, kentin bu tarihi sürecinin farkında olmaya başladığında kenti tanımaya başlamış olur. Kentlilik bilinci de tarih bilinci ve kentsel bellek vesilesiyle oluşur.[92]

Kentli olmak kente ait olmakla doğru orantılıdır. Kentin kültürünü benimseyebilmesi için kentte yaşayan insanın kente aidiyet hissetmesi gerekmektedir. Bu hususta hemşerilik kavramı ön planla çıkar. Öncelikli olarak Belediye Kanunu'nda tanımlandığı şekliyle hemşerilik hukuku herkesin ikamet ettiği beldenin hemşerisi olduğu yönündedir. Hemşerilerin belediyenin karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır. Aynı zamanda belediyenin sağlamakla yükümlü olduğu sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesine yönelik hizmetler de hemşerilik anlayışının gelişmesine katkıda bulunmaktadır.[93]

Kent heterojen bir yapıya sahiptir. Farklı yerlerden kente göç etmiş olan insanlar kentte eski bağlarını devam ettirme çabasındadır. Kırsalın getirdiği kültürü devam ettirme

[91] Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, *a.g.e.*, 2012, 324.
[92] Çaba San, *a.g.e.*, 2010, 65.
[93] 3/7/2005 tarih ve 5393 Sayılı Belediye Kanunu, "Madde 13 Hemşerilik Hukuku".

çabası hemşerilik adı altında yaşanmaktadır.[94] Bu bağlara sıkı sıkıya bağlı olan bireyler kentte yaşamanın gerekliliklerini yerine getirmekten uzaklaşırlar. Kente uyum sağlama sürecini aksatan bu durum neticesinde kentlilik bilinci gelişmez.

Kentlilik bilincinin önemli iki ayağı katılım ve ortaklıktır. Kentte katılım sadece yerel seçimlere katılmakla kısıtlanamaz. Katılım için kentsel sorunların tespitinden çözümüne kadar tüm aşamalara kent sakinlerinin dahil olması sağlanmalıdır. Yerel yönetim birimleri, kentte uygulanacak politikalar ve yapılacak faaliyetlere ilişkin halkı bilgilendirerek; referandum, anket gibi mekanizmalarla halkın fikrini alarak katılımı sağlayabilir. Bir diğer araç ise kent konseyleri, semt meclisleri gibi kurumlardır. Bu kurumlar aracılığıyla kent sakinleri seçimler haricinde de yönetime katılım sağlanır. Katılım kavramının geliştirilmesi sürecinde Gündem 21'in yayınlanmış olması etkili olmuştur. 1992 yılında Rio Yeryüzü Konferansında 21. Yüzyılın sorunlarına çözüm getirmek amacıyla kabul edilmiş olan Gündem 21'in yerel yönetimlerle ilgili kısmı Yerel Gündem 21'dir.

Katılımın yerel yönetimlerin bir gerekliliği olarak gelişmeye başlamasıyla yönetişim kavramı ortaya çıkmıştır. Yönetişim kentte yaşayan bireyler tarafından gerçekleştirilen bir yönetim şeklidir.[95] Aynı zamanda ortaklık fikrini de içinde barındıran yönetişim kavramı Yerel Gündem 21'de de yer almıştır. Kentte yaşayan insanların katılımcılığını artıran platformlar olarak kent konseyleri, çalışma grupları, kadın meclisleri, gençlik meclisleri, özel ilgi grupları sıralanmıştır.[96]

İnsan hakları tanımlanırken üç kuşak şeklinde sınıflandırılmaktadır. Birinci ve ikinci kuşak haklar klasik olarak nitelendirilebilir. Birinci kuşak haklar kişi hakları ve siyasal haklar; ikinci kuşak haklar ekonomik, sosyal ve kültürel haklardır. Üçüncü kuşak haklar ise son dönemlerde gelişmeye başlamış olan, dayanışma hakları ismini alan haklardır. Dayanışma haklarına örnek olarak barış hakkı, çevre hakkı ve kent hakkı

[94] Parlak, *a.g.e*., 2018, 21.
[95] Çukurçayır, M.A. (2012). " Yönetim Süreçlerinde Açıklık: Open Government ve Yerel Yönetimler", *Akademik Araştırma ve Düşünce Dergisi*, 1(1), 54.
[96] Emrealp, S. (2005). Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler, 65-105.

gibi haklar örnek verilebilir. Bu haklar birinci ve ikinci kuşak haklar arasında bağlantı kuran, aynı zamanda insan haklarının gelişmesiyle birlikte ön plana çıkmış haklardır.[97]

Üçüncü kuşak haklardan olan kent hakkı da kentte yaşayan bireylere kentlilik bilincini kazandırmaktadır. Kentte ekonomik, sosyal, kültürel ve yönetsel problemler yaşanmasıyla birlikte 1992 yılında Avrupa Konseyi Kentli Hakları kabul edilmiştir. Özetle bu haklar: güvenlik, kirletilmemiş sağlıklı bir çevre, istihdam, konut, ulaşım ve dolaşım, sağlık, spor ve dinlence, kültürler arası kaynaşma, kaliteli bir mimari ve fiziksel çevre, işlevlerin uyumu, katılım, ekonomik ve sürdürülebilir kalkınma, mal ve hizmetler, doğal zenginlikler ve kaynaklar, kişisel bütünlük, belediyeler arası işbirliği, finansal yapı ve mekanizmalar, eşitliktir.[98] Kentlilere ithaf edilen bu hakların yanı sıra kentlilerin kente ve kentte yaşayan bireylere karşı sorumlulukları da vardır. Bu sorumluluklar kente ait olmak, kentin ve kendisinin geleceği hakkında anlamlı ilişki kurmak, kent politikalarında hassasiyet, yönetime katılmak, kentlilik bilincine sahip olmak, doğal ve tarihi güzelliklere sahip çıkmak, sosyal, kültürel ve sanatsal etkinlikler organize etmek ve katılmak, kamusal malları korumak, kente ve diğer kentlilerin haklarına saygı duymaktır.[99] Bu hak ve sorumluluklar kentlilik bilincinin gelişmesine olanak sağlar. Aynı zamanda kentte bir kültür oluşumuna da vesile olan hak ve sorumluluklar neticesinde kentte yaşayan insanların aidiyet duygusu gelişmektedir.

Kentler insanların birlikte yaşadıkları, farklı sosyal ve kültürel sınıftan, etnik gruptan, farklı özelliklere sahip insanların sosyalleştikleri yerlerdir. Kentte yaşayan bireyler resmi ve sivil kamusal mekanlarda bir araya gelirler.[100] Bu mekanlarda gerçekleştirilen faaliyetler kenttaşların birbirlerine ve kente karşı sorumluluk hissetmesinin önünü açar. Bireyler birbirlerini ve kenti tanımaya başlar. Kentte sadece kendi oturdukları bölgelerden haberdar olan bireyler kamusal alanlarda vakit geçirerek diğer bölgeleri de tanımaya başlar. Zamanla kente dair alınacak her türlü kararda söz sahibi olurlar. Bu durum kentlilik bilinci ayaklarından biri olan katılımcılığı artırır. Kentte bireyler

[97] Parlak, *a.g.e.*, 2018, 25.
[98] Avrupa Konseyi Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Konferansı, "Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu", 1992.
[99] Parlak, *a.g.e.*, 2018, 31.
[100] Erdönmez, M.E. Akı, A. (2005). "Açık Kamusal Kent Mekanlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri", *YTÜ Mimarlık Fakültesi e-Dergi*, 1(1), 67.

farklı sebeplerle katılım eğitimi gösterirler. Bu sebepler varlığını sürdürmek için katılım, komünoter katılım, yaşama geçiş katılımı, şiddet için şiddet katılımı, karşı çıkış yolu ile katılım, özdeşleşme katılımı ve yönetime katılım şeklindedir. Bu katılım türleri isteğe bağlı olarak gelişir ancak isteğe bağlı olmaksızın doğal yoldan gelişen katılım türleri de bulunmaktadır.[101]

Kentlilik bilincinin gelişmesinin bir diğer argümanı da çoğulculuktur. Günümüzde hızla gelişmekte olan kent, farklı yerlerden aldığı göç dolayısıyla tek tip insan profiline sahip değildir. Kentte huzurlu ve sağlıklı yaşam alanları oluşmasının ön koşulu farklılıklara duyulan saygıdır. Dışlanma, asimilasyon gibi kentte anomiye ve suça sebep oluşturabilecek, düzenin bozulmasını sağlayacak durumlarının önüne geçilmesi de çoğulculuğun gelişmesiyle olur. Ömer Laçiner, kentte yaşayan farklı grupların gelişmesi için üç tane çözüm yolu sunar. Bunlardan ilki toplum mühendisliği uygulamalarıdır. Banliyölerde yaşamaya başlayan üst sınıf ile banliyölerin etrafında yaşayan diğer insanların sorunlarını tespit edip uygun çözümü bulacak yerel yönetim birimleri gerekmektedir. İkinci çözüm yolu ise fiili olarak uygulanacak yöntemlerdir. Alt sınıfın gittikçe yoksullaşıyor olması kente uyum sağlamasının önüne geçer. Fiili olarak uygulanacak yollar bu problem için çözüm olabilir. Üçüncü çözüm yolu demokratik ve çoğulcu uygulamalardır. Bu çözüm yolunun uygulanması neticesinde farklı gruplar kente uyum sağlar ve aidiyet duygusu geliştirirler.[102]

2.4.2. Kentlilik Bilincinin Oluşumu

İnsan yapısı itibariyle sahiplenme ve bulunduğu yeri değiştirme, kendine benzetme özelliğine sahiptir. Nasıl evi için burası benim evim diyebiliyorsa kent için de burası benim kentim der. Yaşadığı kentin diğer kentlerden ayırt edilebilmesi için farklı noktaları ön plana çıkarır. Bu ayırt edicilik için "burası" kavramını kullanan Bilgili ve Göregenli, kentlilik bilinci için gerekli olan aidiyet unsuru gerçekleşmiş demektir.[103]

[101] Çaba San, *a.g.e.*, 2010, 75-76.
[102] Laçiner, Ö. (1996). "Kentlerin Dönüsümü ve Yeni Kentlilik Bilinci", *Kentte Birlikte Yasamak Üstüne*, İstanbul, 67-68.
[103] Bilgin, N. Göregenli, M. (1996). "Kentsel Katılım ve Çoğulculuk", *Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne*, İstanbul, 49.

Bireyler kentte tek başlarına kendi kimliklerini yaşamak yerine kente bir kimlik kazandırma çabasında olurlar.[104]

"Kentlilik bilinci kavramı, kentleşme, kentlileşme ve kent kültürünün kesişme noktasıdır".[105] Kentlilik bilincinin oluşum sürecinde öncelikle kentleşmenin gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Kent, kırdan farklılaşarak yeni bir yaşam alanı haline gelir. Aynı zamanda kent olmaya dair gerekliliklerin de yerine getirilmesiyle kentleşme süreci tamamlanır. Kentte yaşayan birey kentin kültürünü anlaması, kente ait olması ve kentin sorumluluklarını yerine getirmesiyle birlikte kentlileşmeye başlar. Kentin kültürü ise kentin tarihselliğine bağlı olarak oluşur. Her kentin kendine ait kültürü vardır. Kentli olabilmek kente ait aynı zamanda sahip olabilmekle eş değerdir. Kente ait olmak ise kentin gerekliliklerini yerine getirmekten geçer. Bu gereklilikler her kent için farklı şekilde açıklanabilir. Bu da her kentin farklı bir kültürü olduğunu göstermektedir. Kentin kültürünü anlamış ve kabul etmiş olan birey kentlidir. Kente sahip olmaksa kente dair karar alma mekanizmalarına dahil olmaktan geçer. Kentin sahibi olan kentli artık kentte söz sahibidir. Kentlilerin kente sahip çıkmaları ve kentsel karar alma mekanizmalarına dahil olmaları ancak kentlilik bilinciyle olur.[106]

Kentte yaşıyor olmak kentlilik bilincinin oluşması için yeterli değildir.[107] Kentte yaşayan bireylerin yaşanabilir bir kent oluşturmak için çaba sarf ediyor olması kentlilik bilincinin geliştiğinin göstergesidir. Yaşanabilir kent, plan ve programlara uygun iletişimi güçlü, dünya standartlarına uygun kişi başına düşen yeşil alan ve suyu bulunan, sosyal ve kültürel dokunun korunduğu ve tarım alanlarına yakın kenttir.[108] Günümüzdeki ekonomik ve siyasal sistem dolayısıyla kentler meta olarak görülmekte ve üzerinden rant elde edilmektedir. Rantın yaygınlaşıyor olması kentlerin yaşanabilir profil oluşturmasını engeller. Ancak kentte yaşayan bireylerin bu durumu fark etmesi ve kente sahip çıkıyor olması yaşanabilir kenti oluşturur.

---

[104] Bilgin ve Göregenli, *a.g.m.*, 1996, 59.
[105] Yalciner Ercoskun, O., Öcalır Akünal, E., Yenigül, S., Alkan, L,. (2016). "Kentlilik Bilincini Oluşturan Göstergeler ve Kentlilik Bilincini Geliştirme Yolları", *PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi,* 11(Özel Sayı), 1.
[106] Parlak, *a.g.e*., 2018, 22.
[107] Kaya, a.g.e., 2017, 76
[108] Erdem, Ü., Erdoğan, N., Şengür, Ş. (2009). "Ekolojik Açıdan Belediyeler, Çevre ve Kentlilik Bilinci", *İzmir TMMOB Kent Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 285.

1980'de dünyadaki sosyal, kültürel, politik ve ekonomik dönüşümler neticesinde devlet anlayışında dolayısıyla da kentte önemli dönüşümler meydana gelmiştir. Kapitalizm ve neo-liberalizm kent düzeninde de etkili olmaya başlamıştır. Kentte yaşayan insan üretim ilişkilerinin doğrudan parçası haline gelmiştir. İster istemez düşünce tarzı da değişmiş ve yaşam alanı olan kente bakış açısı farklılaşmıştır. Bu köklü değişiklikler klasik kentin de değişeceğinin göstergesidir.[109] Kentin bireylere hükmediyor olmasıyla birlikte bireyler de kente hükmetmektedir. Karşılıklı hükmetme eylemi zamanla gelişmiş ve bugünkü halini almıştır. Aynı zamanda post-modernizmle birlikte çoğulculuk, farklılıklar ve çeşitlilikler ön plana çıkmış, modernizmdeki sınırlılıklar ortadan kalkmıştır.[110] Modernizmde kimlik sabit ve değişmez nitelikteyken post-modernizm kimliğin daha kırılgan ve istikrarsız olduğu dönemdir. Öteki kavramının yer edindiği modernizmin aksine post-modernizm farklılıklara hayat tarzı olarak yaklaşmaktadır.[111] Kentte farklılıklar kendine yaşam alanı bulur. Ayrıca kentte post-modern yaşamın getirdiği her türlü değişim temsil edilir.

Kentte temsili demokrasinin yetersizliği neticesinde vuku bulmuş olan 1968 öğrenci hareketleri katılımcılık ve çoğulculuk kavramlarını sorgulatmıştır. Ulus devlet anlayışının gelişmesiyle birlikte milli yönü kuvvetli devletler oluşmuş ve çoğulculuk geri planda kalmıştır. İlhan Tekeli makalesinde çoğulculuk kavramının türlerine üzerine çalışır. Ona göre iki tür çoğulculuk vardır. Bunlar siyasal ve kültürel çoğulculuktur. Siyasal anlamda çoğulculuk iki farklı şekilde yorumlanır. Bunlardan ilki iktidarın hiçbir gruba ait olmadan gruplar arası etkileşim yoluyla yönetimi; diğeri ise idare yetkisi tek bir gruba ait olsa da toplumdaki diğer grupların haklarının gözetildiği idare şeklidir. Siyasal çoğulculuğun sağlanması azınlıkta kalan grupların ötekileştirilmesinin önüne geçer. Siyasal çoğulculuk kadar kültürel çoğulculuk da önemlidir. Kimlik üzerinden inşa edilen kültürel çoğulculuk farklılıkların

[109] Laçiner, *a.g.e*., 1996, 63.
[110] Hayta, Y. (2016). "Küreselleşme, Kentsel Yaşam ve Kent Kültürü Algısı: İzmir Örneği", Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 98.
[111] Sarıbay, A.Y. (1996). "Kent: Modernleşme ve PostModernleşme Arasındaki Köprü", *Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne,* İstanbul. 39-40.

kabullenilmesi ve azınlıkların sorunlarının da kentin yönetimi aşamasında gündemde olması için gereklidir.[112]

Kente atfedilen bu önem neticesinde kentte yaşayan birey de önemli hale gelmiştir. Bireyin bilgilendirilmesi hangi açıdan düşünülürse düşünülsün gereklidir. Kenti ekonomik sistem içerisinde bir meta olarak ele aldığımızda daha fazla kar elde edebilmek için; kenti sosyal ve kültürel anlamda bir yaşam alanı olarak ele aldığımızda istenilen gelişmişlik düzeyine erişebilmek için ve kenti politik bir argüman olarak düşündüğümüzde katılımın sağlanabilmesi için birey bilgilendirilmelidir.

İlhan Tekeli'nin bahsettiği siyasal ve kültürel çoğulculuğun sağlanabilmesi için de katılım gereklidir. Zira kente uyum sağlamakta zorlanan azınlık grupların problemlerinin tespiti, çözüm yolları geliştirilmesi ve kente adapte süreci ancak katılımla gerçekleşir. Katılım yönetimin merkezilikten kurtarılması, strateji ve planlar için kentli bireyin rızasının alınması, ötekileştirilmiş azınlığın rehabilitasyonu, iktidarın yeniden dağıtılması ve güçsüz grupların güvence altına alınmasını sağlar.[113]

Kentlerin hızla büyüyor olması ve kente dışarıdan gelmiş olan yabancıların kentin imkanlarından yeterince yararlanamıyor olması yabancılaşmaya neden olur. Erol Kaya, örnek olarak kamusal alanların işgali dolayısıyla sadece belli bir kesimin kullanımına açılmasından bahseder. Kent umut vaat etmemeye başladığı takdirde insanlar şiddete başvururlar. Bu durum kentten uzaklaşıyor olmanın yanı sıra kente ve kentliye zarar verilmesine de sebep olur. Bireylere kentlilik bilincinin kazandırılması bir süreçtir. Bir yerin kentlileşmiş olduğuna dair göstergeler insanların olaylar karşısındaki tavırları, kişiler arası ilişkiler ve bilinç durumlarıdır.[114] Farklı grupların kente kendi kimliklerini yaşamasına müsaade edilmeli hatta desteklenmelidir. Ancak bu kırdan kente göç etmiş bireyin kırda alışkın olduğu yaşam biçimini kentte de sürdürebileceği anlamına gelmez. Kentin gerekliliklerini yerine getirerek kırdan

[112] Tekeli, İ. (1996). "Türkiye'de Çoğulculuk Arayışları ve Kent Yönetimi Üzerine", *Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne*, İstanbul, s.19-20.
[113] Bilgin, Göregenli, *a.g.m.*, 1996, 54.
[114] Kaya, *a.g.e.*, 2017, 76-77.

edindiği etnik kimliğe sahip çıkan, bilinçli ve olgun gruplar için kültürel çoğulculuk işlerlik kazanır.[115]

Kentlilik bilincine erişim sürecinde etkili birçok faktör vardır. Bunlardan biri eğitimdir. Eğitim sadece kentte değil kırda da misyonunu yerine getirmelidir ki arzulanan sonuçlara ulaşılabilsin. Aynı zamanda toplumun tüm kesimleri için aktif rol oynayan eğitim kültürlenmenin bir parçasıdır. Bireyde istenilen davranışların oluşturulması için önemli bir argümandır. Tek başına kültürün aktarımı için değil aynı zamanda değişen düzene uyum sağlanabilmesi için de eğitim gereklidir. Bir kente ait olmak için kentin tarihine hakim olmak gerekmektedir. Eğitim kentin tarihi ve kültürel kimliğinin objektif ve yeterli düzeyde aktarımı için üstüne düşen görevi yerine getirir.[116] Devletler için de eğitim politikaları önem arz etmektedir. Zira her devlet kendi ideolojisini, sahip olduğu değerleri ve hassasiyetlerini eğitim ile nesilden nesile aktarır.

Devletin minyatür bir örneği olarak düşünülebilecek kent için de kentlilik bilinci oluşumunun üç temel yaklaşımı olduğu varsayılır. Bunlar kentin tarihi ve kültürel değerlerinin farkına varmak; kentin fiziksel, kültürel ve sosyal dönüşümünü gerçekleştirmek; kente aidiyet duygusunu hissederek, kenti sahiplenmek ve korumaktır.[117] Kırdaki bireye verilecek eğitimin önemi de burada devreye girer. Kırda yaşayan ve kente göç etmeyi düşünen bireye kente uyum sağlayabilmesi ve kaosa sebep olmaması için gittiği yerde yani kentte ne ile karşılaşacağını biliyor olması gerekmektedir. Zira öncelikle kırda var olan organik ilişki tarzı kentte yoktur. Kentte insanlar duygusal olarak birbirinden uzak ancak fiziksel olarak yakın ve hatta iç içe yaşamaktadırlar. Yaşamlarını sürdürebilmek için birbirlerine muhtaçlardır. Çıkar ilişkisi de denilebilecek bu ilişki türüne alışmak kırda yaşayan insan için zordur. Bu sebeple göç ettikten sonra kentin kültürüne alışmakta zorluk çekecek, uyumsuzluk yaşayacaktır. Her ne kadar tüm kentler aynı kültüre sahip olmasa da azami ölçüde her

[115] Tekeli, *a.g.m.*, 1996, 19-21.
[116] T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, "Kentlilik Bilinci, Kültür ve Eğitim Komisyonu Raporu", Kentleşme Şurası, Ankara, 2009, s.24.
[117] T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, *a.g.e.*,2009, 25.

kentin ortak kuralları vardır. Kırdan kente yaşanan kontrolsüz göçün eğitimle önüne geçilmesi de kentli birey için yaşanabilir bir platform oluşturur.

Kentlilik bilincinin aşılanması okul öncesi dönemden başlayıp eğitimin tüm aşamalarında uygulanmalıdır. Öncelikli olarak kentli haklarının ve sorumluluklarının neler olduğu konusunda kentliler bilgilendirilmelidir. Bu yapılacak seminerler, toplantılar, eğitici çalışmalarla sağlanabilir. Bunların yanında çocuklar, gençler, yaşlılar, kadınlar, engelliler hakları konusunda bilgilendirilmelidir. Kurulan çalışma gruplarıyla hem kent yönetimine katılımları sağlanmalı hem de bilgilendirici etkinlikler düzenlenmelidir.

Kentlilik bilincinin gelişmesinin bir diğer yolu da medyadır. Teknolojik gelişmeler dolayısıyla iletişim imkanları gelişmiştir. Daha önceki dönemlerde bilgi aktarımı uzun zaman almaktaydı. Ancak günümüzde yaşanan teknolojik gelişmeler dolayısıyla bilgi paylaşımları anlık olarak yapılabilmektedir. Bilgi aktarımı için kullanılan argümanlar televizyon, gazete, telefon, radyo ve günümüzde popüler kültür ürünü olan sosyal medyadır. Bu araçlar vesilesiyle kentte tarihsel bir bellek oluşur. Özellikle de yerel medya kentin tarihini hem saklar hem de canlı tutar. Aynı zamanda bu tarihin korunması ve kente aidiyet duyulması hususunda da medyaya görev yüklenmektedir.[118] Ancak yerel medya sermaye açısından önemli kaynaklara sahip değildir. Bütçesi kısıtlıdır ve gücü de sadece bütçesi kadardır. Daha çok kaynağa sahip olan ulusal medya ise büyük kentlerin problemleriyle ilgilenmekte ve kentlilik bilinci, kent kültürü gibi kavramlar üzerinde çok da durmamaktadır. Bu sebeple ulusal ve yerel medya işbirliği halinde çalışırsa eğer hem yükü paylaşmış olur hem de büyük kentler haricindeki kentliler için de çalışma yürütülür.[119]

Kentlilik bilinci oluşturulurken kentlilerin haklarının farkında olmasının gerekliliği açıktır. Kentli hakları üçüncü nesil (dayanışma) haklarıdır ve bu hakların uygulanabilirliği için tek başına yönetimin çabasıyla olmaz aynı zamanda o kentte yaşayan insanların da haklarını biliyor ve sahip çıkıyor olması gerekmektedir. Halkın

[118] T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, a.g.e., 2009, 28.
[119] Bayraktar, N. (2011). "Kent Kültürüne İlişkin Kamuoyu Oluşturulmasında Üniversitelerin Rolü", Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, 57.

sorunlara karşı refleks göstermesi, ihlal edilen haklarının farkında olması idarenin bu haklara karşı saygılı olmasını sağlar. Aksi takdir idare kentlinin dahi sahip çıkmadığı haklara sahip çıkmayacaktır. Kentlerin yaşanabilir yerler olmasını sağlamak da kentlinin sorumluluklarındandır.[120] Bu sorumluluğun farkına varmak kentlilik bilincinin oluşmaya başladığını gösterir.

Kentlilik bilincini oluşturmanın yolu resmi ve sivil örgütlerin işbirliği içinde çalışma yürüterek kente dair strateji ve politikalar geliştirmektedir. Kenti oluşturan farklı kesimlerin de katılımıyla yapılan işbirliği neticesinde kentlilik bilinci şekillenir. Kentte yaşayan bireyler birlikte yaşama duygusundan ötürü ortaklaşa hareket etmeyi ve organize olmayı öğrenmiş durumdadırlar. Kente dair her şey için bireyler tek başlarına değil örgütlü şekilde daha etkili olmaktadırlar. Dolayısıyla da kentlilik bilincine ulaştıktan sonra kent için birlikte hareket etmeye başlarlar.[121]

Kentlilik bilincinin oluşması durumunda kentte yaşayan insanlar birbirleriyle ve diğer kurumlarla güçlü ilişkiler kurmaya başlarlar. Kente ait hissediyor olmaları dolayısıyla kentin herhangi bir bölgesindeki problemi dahi önemserler. Problemler için çözüm yolu arayışları çalışmalarına katılır ve uygulanmasının takipçisi olurlar. Eğer kentte yaşayan birey sorunları ortak sorun olarak görmüyor, kente yabancılaşıyor ve uyum sağlayamıyorsa bu durumda kentlilik bilinci oluşmamış demektir. Kentlilik bilinci ölçülürken dikkate alınacak birkaç faktör vardır. Bunlar kent kimliği/yere bağlılık, kentin sunduğu imkanlar, katılım, Çevre Bilinci, Ulaşım Alışkanlıkları ve Yönetişimdir.[122]

Kentli eğer kentli olmanın bilincindeyse öncelikle yaşadığı yere karşı bağlılık hisseder. Bu bağlılığın gerekliliklerini yerine getirir. Aynı zamanda kentin kendisine sunduğu imkanlardan yararlanır. Bu imkanlar sosyo-kültürel, ekonomik, politik her anlamda değerlendirilebilir. Çocuk parkını kullanmak ya da karar süreçlerine katılmak kentin sunduğu imkanlardır. Ancak kentli birey kentin sunduğu imkanlardan

[120] Karasu, M.A. (2008). " Kentli Haklarının Gelişimi ve Hukuki Boyutları", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü TBB Dergisi*, 7, 45.
[121] Kurt, N. (2011). "Kent Hizmetlerinin Geleceğinde Kentsel Sorumluluklar ve Kent Kültürünün Geliştirilmesi Stratejileri", *Bilgi Dergisi*, 22, 58.
[122] Ercoşkun,Öcalır-Ükanal ve Yenigül, Alkan, 2016, 3.

yararlanırken ona karşı sorumluluk da duymalıdır. Kendi kullandığı kamuya açık her şeyin başkaları tarafından da kullanılacağının farkında olarak hareket etmelidir. Çevreye karşı duyulması gereken hassasiyetten yerel yönetim tarafından tahsis edilen ulaşım araçlarına kadar bu farkındalığın işliyor olması gerekmektedir.

Anayasamızın 56. Maddesinde " Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir."[123] ibaresi yer almaktadır. Sadece Devlete ya da kentte yaşayan bireye yüklenmiş sorumluluk yoktur. Sorumluluk her iki tarafa da yüklenmiştir ve bu işteşlik yönetişim kavramının önemini artırmaktadır.

2.5.Kent Kültürü

2.5.1.Kültür ve Kent Kültürü

Kentin tanımlanmasına ilişkin zorluk kültür kavramı için de geçerlidir. Kültür, yeryüzünde beşeri hayatın başlangıcından bu güne kadar insanoğlu tarafından üretilmiş her şey olarak tanımlanabilmektedir.[124] Türk Dil Kurumu ise kültür kelimesini tarihsel ve toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü şeklinde tanımlar. Bir topluma ya da halka özgü düşünce ve sanat eserlerinin tümüdür.[125]

Aydınlık, medeniyet gibi anlamlara karşılık gelen "civilisation" kavramı Almanca'da kültür anlamına gelmektedir. Kültür ve medeniyet kavramları eş anlamlıymış gibi kullanılabilirken sanki birbirlerinden çok zıtmış gibi bir anlama da denk gelebilir.[126] Fransızlar ise kültür kavramını "her şey unutulduğunda belleklerde ne kalıyorsa o kültürdür" şeklinde tanımlar.[127] Bu tanım bize kültürün biriktirilmiş, toplum tarafından özümsenmiş ve her koşulda o toplumun bir parçası olan kavram olduğunu gösterir. Sürekli ve ayırt edici özelliklerle donatılmıştır.

[123] Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, "Sağlık, Çevre ve Konut" 56. Madde (1982).
[124] Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, a.g.e., 2012, 344.
[125] "*Güncel Türkçe Sözlük*", https://sozluk.gov.tr/.
[126] Meriç, C. (2013). *Umrandan Uygarlığa*, İstanbul, 82.
[127] Keleş, *a.g.m*, 2005, 14.

Uygarlık/medeniyet ve kent kavramları arasındaki benzerlikten bahseden bir diğer düşünür de Ibn-i Haldun'dur. Ibn-i Haldun medenileşmeyi insanların cemiyetler ve fertler halinde yaşayarak dünyayı imar etmeleri olarak tanımlar.[128] Umran ve asabiyet kavramlarının tarihi olarak önemini aktaran Ibn-i Haldun umranın medeniyet ve kültürü içinde barındırdığını söyler.[129]

Köken olarak kültür kelimesi "colere" kelimesinden gelmektedir. Kelime çok geniş anlamlara geliyor olsa da öz olarak onarmak, inşa etmek, var etmek gibi yapıcı anlamlar ihtiva eder. Bu fiilden "cultura" kavramı üretilmiş ve tarımsal aktiviteler için kullanılmıştır. Buradan anlaşılan odur ki kelime köken olarak da günlük hayattaki karşılığı olarak da üretmek anlamına gelmektedir.[130] Daha sonra dil bilimciler ve sosyologlar tarafından kültüre dair yapılan tüm tanımlar üretmek fiili ile bağlantılıdır.

Kültür kavramı maddi ve manevi olarak değerlendirilebilmektedir. Maddi anlamda kültür üretim tarzı, zenginlik iken manevi açıdan kültür bilim, sanat, edebiyat, felsefe ve etik olarak sıralanabilir. Kültür tarihle yakından alakalı olup içerisinde tüm disiplinleri barındırır.[131] Kültür insan tarafından inşa edilmektedir. Maddi ve manevi olması fark etmeksizin insanlığın katkısı bulunan her şey kültüre katkı sağlar. Buna benzer olarak Marks, kültürü doğanın yarattıklarına karşılık, insanoğlunun yarattığı her şey şeklinde tanımlar.[132] Ancak insan tarafından yapılan bu yapay düzenin değerden yoksun olduğu söylenemez.[133] Aksine kentte yaşayan birey kendi icadı olan şeylere anlam yükledikçe kültürel değer yaratır.

Kültürün üç şekilde kullanımı ön plana çıkmaktadır. 18. Yüzyıldan itibaren yaşanan zihinsel, manevi ve estetik bir süreci anlatıyor olması ilk akla geliş şeklidir. İkincisi bireyin, toplulukların ya da toplumun yaşam biçimini anlatan kültürdür. Üçüncü kullanım şekli ise düşünsel ve sanatsal ürünlerdir denilebilir.[134]

---

[128] Haldun, *a.g.e.*, 2013, 80.
[129] Meriç, *a.g.e*., 2013, 86.
[130] Oğuz, E.S. (2011). "Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28(2), 125.
[131] Forolov, I. (1991). *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul, 289.
[132] Oğuz, a.g.m., 2011, 136.
[133] Bauman, Z. (1999). *Sosyolojik Düşünmek*, İstanbul ,341.
[134] Hayta, a.g.e.,2016, 83.

Bu tanımlamalar bize kültür için soyut bir kavram imajı yaratsa da fazlasıyla somut özellikleri bünyesinde barındırır. Kültürün öğrenilebilmesi, uygulanabilir olması, nesilden nesile aktarılabilmesi ve paylaşılabilir olması somut yönlerinin göstergesidir.[135] Kültür diğer kültürlerle uyum sağlarsa gelişebilir ve geçerlilik kazanır. Bir kültür diğer kültürler üzerinde hakimiyet kurmak ister ve diğer kültürleri asimile etmeye çalışırsa kendisi için de yaşam alanı bulamaz. Gandhi bu durumu başkasına yer bırakmadan tek başına var olmak isteyen hiçbir kültür, varlığını sürdüremez diyerek açıklar.[136]

Kültürün iki ana fonksiyonu vardır. Bunlar koruyuculuk, gelişme ve yenilemedir. Her iki fonksiyon da birbirini tamamlamaktadır. Toplumda gerçekleşen her köklü değişim bu fonksiyonlar sayesinde kültürel olarak kentte yerini alır. Sürekli değişim kültür açısından olumsuz bir durumdur. Toplumlar kültürlerini korumak isterler ve bunun için kolektif olarak çalışma yürütürler.[137]

Kültürün korunması için devletler, yurttaşlar, sivil toplum örgütleri üstlerine düşen görevleri yerine getirmeye çalışırlar. Ancak kültür kavramı devletler üstü şekilde de korunma statüsündedir. UNESCO bunun için çaba gösteren örgütlerdendir. Evrensel standartlar belirleyerek soyut, somut ve doğal tüm kültürel mirasların korunmasında yol gösterici olur. UNESCO tarafından belirlenen "Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedefleri"nin 2015 yılının sonuna gelindiğinde hala gerçekleşmemiş olması dolayısıyla 2015 Sonrası Gündem oluşturulmuştur. Sürdürülebilir kalkınmayı sağlamanın aracı olarak kültür belirlenmiştir.[138]

Kent tarihi açısından iki önemli devrim, tarım devrimi ve sanayi devrimidir. Bu iki devrim kentlerde önemli değişikliklere vesile olmuştur. Kentlerin kültürel yapısı öncelikle tarım devrimiyle değişmeye başlamıştır ancak asıl köklü değişim sanayi devrimiyle yaşanmıştır. Kent kültürü denilince sanayi devrimi sonrası gelişen kültür anlaşılmaktadır. Zira kent kültürü sanayi devrimiyle değişen üretim ve yaşam tarzı

[135] Yeşil, S. (2013) "Kültür ve Kültürel Farklılıklar: Liderlik Açısından Teorik Bir Değerlendirme", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, 55.
[136] Bilgin, Göregenli, *a.g.m.*, 1996, 292.
[137] Bayraktar, *a.g.e.*, 2011, 57.
[138] Alpaslan, İ. (2015). "UNESCO, Sürdürülebilir Kalkınma ve Kültür: Somut Olmayan Kültürel Miras (Soküm) Örneği ", Uzmanlık Tezi, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, Ankara, Özet.

neticesinde şekillenir.[139] Toplumsal, ekonomik ve kültürel farklılıklar kentte şekillenmeye başlamıştır. Sanayi devrimiyle birlikte farklılaşan üretim tarzı ve çok farklı işkolları oluşması öncelikle ekonomik daha sonra ise toplumsal ve kültürel farklılıklara yol açmıştır. Bu farklılıklar neticesinde kentsel deneyimler özgün kılınmaktadır.[140]

İnsanlık evrim sürecinde iki dönemden oluşur. Tarih öncesi yani biyolojik dönem tarih sonrası yani yazının kullanılmaya başlamasıyla kültürel dönem.[141] Tarih öncesi dönemin de kültürel yönü vardır. Ancak nesilden nesile aktarılabilmesi kültürün özelliklerinden biridir. Dolayısıyla yazılı dönemde kültür öğrenilebilir, paylaşılabilir ve aktarılabilir olmuştur. Yaşam alanlarının kentselleşmesi de tarih sonrası döneme denk gelmiştir. Kentte yaşayan bireyin etrafını fiziksel, sosyal ve kültürel çevre sarmaktadır.[142] Kültürel yapı bireyin yaşam tarzını etkiler. Kültürel yapının oluşumuna ise dil, din, ırk vb. faktörler etki etmektedir. Ancak kentteki yapısal dönüşümler sonucu dil, din, ırk, ahlak, insan ilişkileri, aile yapısı değişmiş ve bu durumda toplumsal yapı da değişmiştir. Kentte yaşayan insanların vakit geçirdikleri etkinlikler dahi değişmiş ve kent kültürü yeniden şekillenmiştir.[143]

Her kentin kendine ait bir kültürü vardır ve bu durum kentlerin ayırt edici özelliği olarak ortaya çıkar. Kent sadece insanların bir arada bulunduğu yaşam alanı değildir. Kentin insan gibi canlı bir varlık olduğu, kent bilimciler tarafından kabul edildikten sonra kentin kültürünün de olduğunu kabul etmek kolaylaşmıştır. Nasıl ki canlı bir varlık olan insan anılar, tecrübeler, maddi ve manevi argümanlar biriktirmekteyse kentler de aynı şekilde davranarak tarihsel bir özellik kazanırlar. Kentlerin tarihselliği dolayısıyla kültür oluşur ve gelişir. Görünüşü ne kadar sıradan olursa olsun, kentlere bakmak insana özel bir zevk verebilir der Lynch ve devam eder kentte duyu organlarımızla algıladıklarımızdan fazlası, keşfedilmeyi bekleyen bir dekor ya da manzara vardır. Her kentli kentin bazı yerlerine ilişkin hatıralara sahiptir ve buralara

[139] Kaya, *a.g.e*., 2017, 19.
[140] Geniş, Ş. (2011). "Küreselleşme, Kent ve Kültür", *İdeal Kent*, 3, 56.
[141] Güvenç, B. (2015). *Kültürün ABC'si*, İstanbul, s.1.
[142] Karakaş, *a.g.m*., 2001, 112.
[143] Karakaş, a.g.m., 2001, 113.

anlam yükler. Burada kentin imgesi haline gelir[144]. Ankara Kalesi manzarası itibariyle binalardan oluşan bir yapıya sahiptir hatta yıkık dökük binalar. Ancak buranın kentle kurduğu bağ yıkık dökük binadan fazlasıdır ve bu yüzden anlamlıdır. Artık burası kentin kültürüne ilişkin bir parçadır.

Cemil Meriç kültür için hayatın şuna buna ayrılmış bölgesi değil kalıbı der.[145] Birey çevre ile sürekli iletişim ve etkileşim halindedir. Bu durum kentin yaşam biçimini ve kalitesini belirlemektedir. Kültür ve mekan arasındaki ilişki kentte kendini bulmaktadır. Kültür ve mekan birbirini etkiler ve birbirinden etkilenir. Mekanın incelenmesi sonucunda kentin kültürel yapısı analiz edilebilir. Kültür, tüm bireylerin farkında olarak ya da olmadan yaptıkları katkıyla oluşur. Oluşumunu tamamladıktan sonra ise bireyleri şekillendirmeye başlar.

Bekir Parlak kent kültürünü oluşturan iki değişken olduğunu bunların kentlilik ve hemşerilik olduğunu söyler. Aslında iki zıt kavram gibi görünen bu iki kavram, iç içe geçip birbirlerini tamamladıkları takdirde kent kültürünü oluştururlar.[146] Kırdan kente göç etmiş kesimin kendini bir yere ait hissetmek ya da güvende hissetmek için yaslandığı kavram hemşeriliktir. Kırsal değerlerini kentte sürdürmeye çalışan bu kesim kentin gerekliliklerini yerine getirmekten uzaklaşır. Ancak etnik ve kültürel kimliklerini kente uyum sağlayarak yaşayan bireyler kent kültürüne katkıda bulunan farklılıklar oluşturabilirler. Kentlilik ise kentin evrensel gerekliliklerinin yerine getirilmesi için kente ait hissetmek demektir.

Kent için belirleyici olan bölgeler vardır. Bu bölgelerden en önemlisi kent merkezidir. Kent için önem arz eden tüm işlevler kent merkezinde yer almaktadır. Kentte yaşayanlar ve kente dışarıdan gelenler çoğunlukla kentin merkezinden faydalanırlar. Kent merkezlerinin oluşumu da zamana ihtiyaç duyar. Zira bu oluşum süreci sosyolojik bir süreçtir. Kentin kültürüne göre şekillenen merkezler hem ihtiyaçları gidermek hem de kültürü yansıtmak üzere şekillenirler.[147]

[144] Lynch, K. (2017). *Kentin İmgesi*, İstanbul, 1.
[145] Meriç, *a.g.e.*, 2013, 92.
[146] Parlak, *a.g.e.*, 2018, 21.
[147] Aslanoğlu, *a.g.e.*, 2000, 192-193.

Kuramsal olarak bakıldığında ise çağdaş kent kuramları kültür kavramını temele alırlar. Lefebvre, Harvey, Castells gibi düşünürler kenti tanımlamak için manevi unsurları da kullanır. Bunlar kent kimliği, kentlilik bilinci, kent kültürü gibi kavramlardır.[148] Kent içerisinde birçok buhran da barındırır. Yalnızlık/kalabalık, birey olma çabası/sosyal olma zorunluluğu, özgürlük/kısıtlanmışlık, sanatın merkezi olma/kaos, hızlı üretim ve tüketim, göz boyama/inandırıcılık, sınırsızlık/gözetleme gibi problem teşkil edebilecek davranış şekilleri kentte gelişmektedir. Hepsi kentin kültürüne ilişkin detayları ortaya çıkarır. 21. Yüzyıl kent çağıdır. Tüm bu buhranlar kentte oluşur ve çözümünü de kentte bulur. Eğer kent kendi kültürünü yaratabildiyse çözüm daha hızlı gelişir. Kentte, kentli bireylerin keyif ve hoşnutsuzluk alanları iç içedir.[149]

2.5.2.Kent Kültürü Oluşumuna Etki Eden Faktörler

Bir kent yaşadığı tarihsel, kültürel, siyasal, ekonomik ve hatta duygusal olaylar neticesinde kültürünü oluşturur. Kültür, oluşumu açısından çok uzun süre gerektiren bir kavramdır. Toplumlardaki değişiklik ve hareketlilik toplumların kültürlerinin ve kimliklerinin de değişmesine yol açar. Kimlik, "doğadaki herhangi bir canlıyı veya objeyi başka canlı veya objelerden ayıran, öncelikle onu görsel, işitsel, vb. diğer duyularla algılanan, kendine özgü olma durumu"dur.[150] "Doğası, yapıları ve insanları bakımından kentler farklıdır; birbirinin benzeri değildir, muhtelif karakterdedir. Bir kenti, farklılaştıran diğerlerinden ayıran, ayırıcı özelliklerini oluşturan her şey onun kimliğidir."[151] Kentler mimari olarak birbirlerine benzemenin yanı sıra aynı zamanda kültürden yoksunlaşarak da birbirlerine benzer. Günümüzde kentler büyük inşaatlar, AVM'ler, kıyıların doldurulmasıyla oluşturulan arazilere yapılmış yapay ağaçlandırmalar şeklinde inşa edilmektedir. Kentlerin birbirine benzer hatta neredeyse aynı mimariye sahip olması kimlikten ve ayırt edicilikten yoksun hale gelmesine

[148] Özdemir, *a.g.e*., 2010, 48.
[149] Altıntaş, O., Eliri, İ. (2012). "Birey Toplum İlişkilerinde Kent Kültürü, Kamusal Alan ve Onda Şekillenen Kent Olgusu", *İdil Dergisi*, 1(5), 65.
[150] Kutlu, Ö., Göksel, Z.S. (2014). "Kent Kültürü Oluşturma Aracı Olarak Kültürel Belediyecilik: Selçuklu Örneği", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Derneği, Dr. Mehmet Yıldır Özel Sayısı,* 79.
[151] Oğurlu, İ. (2014). "Çevre- Kent İmajı- Kent Kimliği- Kent Kültürü Etkileşimlerine Bir Bakış", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 26(13), 276.

neden olur. Kent kimliği nedir sorusuna yanıt ararken İdris Oğurlu şu örneği verir: "Sizi gözleriniz kapalıyken bir kente götürürlerse ve gözlerinizi açtığınızda hangi kentte olduğunuzu bilebilirseniz o kentin kimliği var demektir." Yani Ayasofya'yı görüp İstanbul'da olduğunu bilmek o kentin kimliği olduğunu gösterir. Bu örnek kentte yaşayan bireylerin öncelikli olarak o kentin kimliğini anlamaları ve sahip çıkmaları gerektiğini gösterir. İstanbul için Ayasofya ya da Pamukkale için travertenler o kentin kimliğini oluşturan ögelerdir. Eğer Oğurlu'nun dediği gibi dışarıdan gelen insanlar bile bu ayırt edici unsurları tanıyorsa kentin kimliği yerleşmiş olur. Kent idarecilerinin kenti fütursuzca değiştirip dönüştürme ihtimaline karşı, kentli birey kent kimliğinin devamlılığını sağlama sorumluluğuna sahip olmalıdır. Kent kimliğinin oluşabilmesi için dayanıklılık, bütünlük ve gerçeklik gereklidir. Aynı zamanda kent kimliği, kent için ayırt edici bir anlam taşıdığından orijinal yönü de ön planda olmalıdır.[152]

Kentin kimliği için kentin ruhudur benzetmesi de yapılabilir. Bu durum kentin yaşayan bir varlık olduğunu göstermesinin yanı sıra onun barındırdığı maneviyatı da göstermektedir.[153] Kentte yaşayan bireyler hiçbir cemaate, aşirete, gruba bağlı olmadan kendi kişiliğini yaşayabilmekte kimliğini oluşturabilmektedir. Bu durum kırdan ayrı olarak kentte yaşayan bireye özgü bir durumdur. Kırda yaşayan birey organik ilişki sisteminden dolayı diğer insanlara bağlı olarak hareket eder. Kentteki insanda bu hassasiyet yoktur. Bu da kent kimliğinin oluşmasında olumlu etkide bulunur.[154]

Kent kimliği açısından kentte yaşayan birey önemli bir figürdür. Kentte olan bitenin sadece seyircisi değil aynı zamanda parçasıdır. Kent genel anlamda sabitmiş gibi görünse de parçaları sürekli değişim halindedir. Ancak bu değişim neticesinde kentin çok güzel ya da çok hoş olması beklenemez. Hatta kırdan büyük herhangi bir yaşam alanı için o ahengi yakalamak zordur.[155]

[152] Oğurlu, *a.g.m*., 2014, 278-279.
[153] Oğurlu, *a.g.m*., 2014, 283.
[154] Eres, Z. (2017). "21. Yüzyılın Buhranında Kent Kültürü", *Dört Aylık Mimarlık Kültür Dergisi*, 17(59), 60.
[155] Lynch, a.g.e., 2017, 2.

Tıpkı kent kimliğinin anlamını yitirmesi gibi kent kültürü de günümüz kentlerinde anlamını yitirmeye başlamıştır. Ancak kent devamlılık açısından kültüre ihtiyaç duyar. Kültürün geliştirilmesi için çeşitli stratejiler uygulanmaktadır. Öncelikli olarak yönetim kültürünün değiştirilmesi gerekmektedir. Yönetim katılımcı ve çoğulcu bir yapıya sahip olursa kent kültürü gelişir. Aynı zamanda demokratik yönetim de kent kültürünün gelişmesinde etkilidir. Demokratik idareler de hesap verilebilir, şeffaf, katılıma açık özelliklere sahiptir. Bu özelliklere sahip ideal bir idare de kent kültürünün gelişmesini ve yaygınlaşmasını sağlar. Kentlerin yerel değerlere sahip olması ve hizmet sorumluluğunda değişim yaşanması da kentsel kültürün geliştirilme stratejilerindendir. Her kentin doğal bir kültürü vardır. Tarihi, tarihi eserleri, doğal güzellikleri kent kültürünü oluşturur. Doğal faktörlerin korunması, geliştirilmesi ve aktarılması kent kültürünün gerekliliklerindendir.[156]

Kent kültürünün barındırması gereken hususlar ekonomi, demokrasi kültürü, adalet, sağlık, çevre bilinci, yerel yönetimler, kent planlaması, eğitim, sanat, kitle iletişim araçları ve dindir.[157] Hepsi birbiriyle bağlantılı ve uyumlu olarak çalışırsa gerçek anlamda bir kent kültürü oluşur. Hatta kent kültürünün yanı sıra kentin kendisi de bu hususlara bağlı olarak gelişir. Kent planlaması yapılırken kentin fiziki özellikleri de kültürün devamlılığına uygun olarak tasarlanır. Eğitim, sağlık, adalet politikaları kentlilik bilincine uygun olarak organize edilir ve dolayısıyla kent kültürü gelişir. Yerel yönetimler katılım ve çoğulculuğu sağlamaya odaklı olarak çalışma yürütürler bu vesile ile kentlileşmenin sağlanması için gerekli adımlar atılmış olur. Tüm bu argümanlar öncelikle kentlilik bilincinin oluşmasına yöneliktir. Kentlilik bilinciyle birlikte kent kültürü de gelişim gösterir.

Kent kültürünün oluşması kolay olmayan ve bahsedildiği gibi emek gerektiren bir süreçtir. Devlet, bireyler, sivil toplum örgütleri, kent yönetimi işbirliği içinde kentin dokusuna sahip çıkarak ve kent kimliğini korumaya-geliştirmeye çalışarak kent kültürünü oluşturur. Bir kentin kültürü, kentin sosyo-kültürel yapısının gelişimine de katkı sağlar. Dolayısıyla kent kültürü ve kimliğiyle bir bütündür.

[156] Kurt, a.g.m., 2011, 64-67.
[157] Kutlu, Göksel, a.g.e., 2014, 80.

3. SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ VE KENT KÜLTÜRÜ İLİŞKİSİ

Çalışmanın bu bölümünde sivil toplum ve sivil toplum örgütleri tanımlanmıştır. Tarihçesi ve çalışma alanlarından bahsedildikten sonra kent kültürü ve kentlilik bilinci oluşmasındaki etkilerinden bahsedilmiştir.

3.1. Sivil Toplum ve Sivil Toplum Örgütü Nedir?

Sivil toplum kavramını tanımlamadan önce kavramı oluşturan iki kelime yani sivil ve toplum kelimelerini tanımlamak gerekir. Fransızca "civil" kelimesi vatandaş, vatandaşa ait olan anlama gelmektedir. Ancak bu tanım kırdan uzak bir anlam ihtiva eder. Aynı zamanda "civil" medeni, kibar, görgülü gibi anlamlarda da kullanılmaktadır. Sivil kavramının sahip olduğu dokuz anlam Webster's New Twentieth Century Dictionary of English Language tarafından şu şekilde sıralanmıştır: 1.Vatandaşa ilişkin olan, 2.Vatandaşlar topluluğu, onların yönetimi ya da birbirleriyle ilişkilerine ilişkin olan, 3.Şehirde yaşayanlara göre olan, 4.Kibar/görgülü, 5.Medeni, 6.Askeri ya da dini olmayan, 7.Resmi olarak belirlenmiş zaman dilimleri, 8.Roma ya da Modern medeni hukukuyla ilgili olan, 9.Hukukta bireylerin kişisel hakları ve bunları içeren, siyasi ya da cezai olanlardan farklı, hukuk davaları.[158]

Bireylerin bir araya gelmeleri toplumu oluşturmak için yeterli değildir. Toplum bazı sosyal ve siyasi olaylar neticesinde var olmuş politik bir kavramdır. Toplumsal olaylarla birlikte sivil kavramı toplum kavramı ile özdeşleşmiştir. Ömer Çaha "sivil toplum, toplumsal bir yaşam biçimi haline gelmiştir" diyerek bu özdeşleşmeyi özetler.[159] Şerif Mardin, sivil toplum kavramını açıklarken şehir adabı benzetmesi yapar. Sivil kelimesi kent hayatının gerektirdiği hak ve yükümlülükleri anlatmaktadır.[160]

Kavram olarak sivil toplum birçok ideoloji tarafından benimsenmiş ve tanımlanmıştır. Liberalizm, totalitarizm ve Marksizm bunlara örnektir. 16. Yüzyılda Fransız modeli ve Anglo-Sakson modeli olarak ikiye ayrılan siyasal yapı üzerindeki tartışmalar, 19.

[158] Akpınar Gönenç, A. (2001). Sivil Toplum: Düşünsel Temelleri ve Türkiye Perspektifi, 10.
[159] Aslan, S. (2010). "Sivil Toplum ve Demokrasi", Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 15(2), 359.
[160] Mardin, Ş. (2006). *Türkiye'de Toplum ve Siyaset*, İstanbul, 10.

Yüzyılda Marksizmin eklenmesiyle yeni boyut kazanmıştır. Fransız modeli olarak adlandırılan model, sivil toplum-devlet ilişkisinde devleti ön plana koyar ve totaliter bir yapı betimler. Bireyi ön plana koyan Anglo-Sakson görüşte sivil toplum, devlet üzerinde dengeleyici bir güç uygulamaktadır. Bu iki fikre ek olarak 19. Yüzyılda ortaya çıkan Marksist görüş, sivil toplumu burjuva toplumuyla eş tutar ve sivil topluma olumsuz anlam yükler.[161]

Sivil topluma ilişkin üç yaklaşım vardır. Bunlardan ilki Larry Diamond'ın yaklaşımıdır. Larry Diamond'ın tanımından anlaşılan odur ki sosyal yaşam içerisinde kendi kendini üreten, destekleyen ve devletten özerk olan alana sivil toplum denmektedir. Sivil toplum özel alan ve devlet arasında konumlanmaktadır.[162] Bu yaklaşıma göre sivil toplum devletten ayrıdır ancak ondan tamamen uzaklaşmış değildir.

Diğer yaklaşım ise John Keane'e aittir. Sivil toplum kavramının on yedi ve on sekizinci yüzyıllarda ortaya çıktığını söyleyen Keane, sivil toplum kavramı ile burjuvazinin proletarya üzerindeki etkisini anlatır. O'na göre sivil toplum her anlamda burjuvadır. Devlet garantisiyle hareket eder.[163] Aynı zamanda devlet dışı aktivitelerle uğraşan, devlet üzerinde baskı uygulayabilen, ekonomik, kültürel ve gönüllü bireylerin toplamı olan sivil toplum kavramı için bugün de bu tanım benimsenir.[164]

Üçüncü tanım ise Ernest Gellner tarafından yapılmıştır. Gellner sivil toplumun birey ve devlet arasındaki boşluğu doldurduğunu söyler. Sendikalar, dinsel örgütlenmeler, baskı grupları ve dernekler sivil topluma örnek olarak verilebilmektedir. Bu yaklaşımlar neticesinde ilk olarak sivil toplum, devlet kontrolündeymiş algısından kurtarılmıştır. Daha sonraki aşama bu sivil toplum örgütlenmelerinin, devlete karşı haklarını savunması gerektiğidir. Üçüncü aşama devletin sivil topluma müdahale ettiği

[161] Aslan, *a.g.m*., 2010, 189.
[162] Keser, H., Hışım, S. (2016). "Demokrasilerde Sivil Toplumun Rolü", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7(2), 215.
[163] Keane, J. (1994). *Demokrasi ve Sivil Toplum*, İstanbul, 56.
[164] Aksoy, N. (2008). *Sivil Toplum ve Baskı Grupları*, İstanbul, 20.

aşamayken dördüncü aşama devlet müdahalesinin sivil toplumu ortadan kaldıracağı görüşüdür.[165]

Sivil toplum demokrasi, devlet, kamusal alan ve sivil itaatsizlik kavramları ile bağdaşmaktadır. Sivil toplumu anlayabilmek için bunların ne anlama geldiği ve sivil toplum ile ilişkini nasıl olduğunu anlamak gerekir.[166] Sivil toplum demokratik devlet düzeninde kendini gösterir. Demokrasi kavramı her ne kadar Antik Yunan'da ortaya çıkmış bir kavram olsa da 19. Yüzyıldan itibaren kapitalizmin devlet ideolojisi üzerinde etkili olmaya başlamış, modern bir hal almaya başlayan toplum demokratikleşmiştir. 20. Yüzyıl'ın sonlarında ise etkisi bir hayli artmıştır. Demokrasiye ilişkin en bilinen tanım Abraham Lincoln tarafından yapılmış olan "Halkın, halk tarafından, halk için yönetimi" tanımıdır.[167] Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere halk ve onun organize ettiği diğer tüm oluşumlar devlet yönetimi üzerinde etkilidir. Bahsedilen bu etkinin devlet tarafından desteklendiği, halka hak olarak verildiği düzen demokratik devlet düzenidir.

Demokratik devlet anlayışı, temsili demokrasinin sekteye uğramasıyla çözüm arayışına girer. Yaşanılan aksaklıklar "sivil toplum" kavramının gelişmesi ile birlikte ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Sivil toplum örgütlenme ve kamusallaşmayı sağladığı için demokrasinin gerekliliklerini de yerine getirmiş olur.[168] Devletin ve dolayısıyla Kamunun bu demokratik dönüşümü için Habermas üç revizyondan bahseder. İlki devlet ve ekonomi anlayışının değişmesiyle yaşanmıştır. Bu dönüşüm Batı'da başlamıştır. Devlet sosyal devlete dönüşmüş ekonomik yaşamda ise kapitalist üretim ve tüketim sistemleri uygulanmaya başlamıştır. Habermas ilk revizyon için özel alan ve özel alanın özerkliğinin toplumsal temellerine, kamunun yapısına ve kamuoyu davranışının bileşimine ve kitle demokrasisinin meşruiyet sürecine odaklanmıştır. İkinci revizyon ise alt sınıfların toplumsal anlamda özgürleşmesinin başlaması ve sınıf farklılıklarının siyasallaşmasıdır. Üçüncüsü ise bizzat kamusallığın yapısal

[165] Erbaş Şahin, Z. (2013). "21. Yüzyılda Globalleşmeyle Değişen Sivil Toplum Düşüncesi: Sivil Toplumdan Global Sivil Topluma", Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, 7.
[166] Erbaş Şahin, *a.g.e*., 2013, 39.
[167] Heywood, A. (2007). *Siyaset*, Ankara, 97.
[168] Erbaş Şahin, *a.g.e*. 2013, 40.

dönüşümüdür. Haber yayma ve alma kaynakları olan kitap, gazete ve basın gibi organların dönüşümüyle birlikte kamusallığın altyapısı da değişir.[169]

Sivil toplumun devlet ile ilişkisine bakıldığında devletle eş anlamlı kullanıldığı ve devletin karşısında olduğu iki uç tanımlama arasında konumlanır. Devletin bugünkü anlamı 15. ve 16. Yüzyıllarda ortaya çıkmıştır. Devlet belli sınırlar içinde yerleşmiş, istikrarlı bir sosyal örgüttür. Sivil toplum devlet karşısında üç anlamda kullanılmıştır. Bunlar: sivil toplum ve devlet özdeşliği, devlet karşıtlığı ve devletsiz bir toplumda faaliyet yürüten sivil toplum. Sivil toplum ve devlet ilişkisinin tarihsel gelişimi Keane, beş farklı şekilde tasvir eder. İlki Hobbes, Bodin ve Spinoza tarafından temsil edilen bu görüş devleti ve sivil toplumu eş görmektedir. İkinci görüş Locke ve Kant gibi aydınlanmacı düşünürler tarafından geliştirilmiştir. Bu görüşe göre toplum devlet tarafından korunmalı ve düzenlemelidir. Üçüncü görüş devlet ve sivil toplum arasındaki karşıtlık üzerine temellendirilir ve devlete karşı sivil toplumu savunur. Dördüncü model Hegel'in görüşlerini içermektedir. Bu durumda devlet ne sürekli savaş halinde ne de toplumu tamamlayan bir araçtır. Devlet sivil toplumun bağımsızlığını sınırlar ve toplumu korur. Beşinci görüş Mill ve Tocqueville'ye aittir. Devletin despot yapısının sivil toplumu olumsuz etkileyeceğinden endişe duyarlar, sivil toplumu korumak ve canlandırmak gerektiğini söylerler.[170]

Sivil toplum tanımlanırken ele alınması gereken kavramlardan biri kamusal alandır. Kamusal alan sivil toplum ve politik toplumun kesiştiği alandır. Kamusal alan ve özel alan arasında sosyal devlet kavramının gelişmesiyle birlikte farklılıklar ortaya çıkmaya başlamıştır. Kamusal alanı burjuva ile özleştiren Habermas iki temel gelişim süreci olduğunu söyler. İlk gelişim 16. Yüzyılla birlikte ortaya çıkan modern ulus devletle başlar aynı zamanda devletten bağımsız olarak toplum da oluşur. İkinci gelişim ise kapitalizmle birlikte devlet ve toplum arasındaki bağın kopmasıdır. Kapitalizm ulusal ve uluslararası pazarın geliştiği ekonomik sistemdir. Bu gelişim neticesinde iletişim araçları yaygınlaşmış ve artan farkındalık neticesinde ekonomik ve toplumsal bütünleşme gerçekleşmiştir. Bu durum bağımsız bir toplum oluşumu için

[169] Habermas, J. (2003). *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü*, İstanbul, 25-31
[170] Erbaş Şahin, *a.g.e*., 2013, 43-45.

gereklilikleri sağlamıştır.[171] Habermas "halk kulistir" der. O'na göre egemen olan sınıflar yani soylular, kilise temsilcileri ve Kral kendini meşru kılabilmek için halka kendini sergiler.[172] Halkı oluşturan bireylerin bir araya geldiği yerler, halka açık olan alanı ifade etmektedir. Buralar sinema, kafe, park gibi halkın sosyalleştiği ve özel alanından uzaklaştığı yerlerdir. Habermas kamusal mekanlarda ahlak ve adaletle desteklenmiş demokratik ortam oluştuğunu savunur. Herkes dilediğince tartışabilmektedir. Kamusal alan aynı zamanda kamuoyunun da oluştuğu alandır. Demokrasinin de olmazsa olmazı olan kamusal alan Habermas tarafından idealleştirilir. Habermas iletişimi ön planda tutar ve farklılıkların bireyler tarafından zımni bir anlaşma ile onaylandığını, aynı zamanda dayanışma ile yeni bir kamusal düzen tesis edildiğini söyler. O'na göre ideal düzen iletişim, anlaşma ve dayanışma üzerine kuruludur.[173]

Farklı aktör ve süreçlerden oluşuyor olmasına rağmen üç temel kamusal alan vardır. Bunlar devlet, piyasa ve ailedir. Bu farklılıklar aynı zamanda sivil toplumun farklı bakış açılarına sahip olmasına da sebep olur.[174] Charles Taylor da sivil toplumun üç ayağı vardır der. Bunlar: a) devletin vasiyeti altında olmayan özgür dernekler ve örgütlü toplulukların oluştuğu alan, b) Bir bütün olarak toplumun -devlet vesayetinden bağımsız olarak- bu dernekler ve örgütlü topluluklar yoluyla kendi kendini inşa edebimle ve faaliyetlerini yönlendirebilme yeteneği, c) Bu örgütlerin bir bütün olarak devlet siyasetinin gidişatını önemli ölçüde belirleyebilmesi ve etkileyebilmesi durumu.[175]

Sivil topluma ilişkin bir diğer kavram ise sivil itaatsizliktir. Rawls sivil itaatsizliği tanımlarken yasaların veya hükümet politikalarının değişmesini hedefleyen, kamuoyu önünde icra edilen, şiddete dayanmayan, vicdani fakat yasal olmayan politik bir eylem

[171] Falay, N. (2014). "Kamusal Alanın Oluşumu, Dönüşümü ve İktisadi Boyut", Journal of Life Economics, 2, 53.
[172] Habermas, a.g.e., 2003, 20.
[173] Odabaş, U.K. (2018). "Tarihsel Süreçte Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü ve Habermas", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22/(Özel Sayı), 2065.
[174] Örnek, A.Ş., Ayas, S. (2015). "Sivil Girişimler Kapsamında Sivil Toplum Platformları ve Biga Sivil Toplum Platformu Örneği", *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 13(26), 262-263.
[175] Ergutay, F. (2013). "Bir Çelişki ve Gerilim Alanı Olarak İşçi Örgütleri-Devlet İlişkisi Ve Sivil Toplum Retoriği", *Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 2(2), 58.

der. Sivil itaatsizliğin unsurları şu şekildedir: "yasalara aykırılık, kamusallık, şiddete karşılık, haksızlıklara karşı tutum, politik ve hukuki sorumlulukların üstlenilmesi, ortak adalet anlayışı".[176] Devlet ideolojilerinde yaşanan dönüşümler ve devletin daha otoriter hale gelmesi, demokrasi kültürünün sekteye uğraması, bireylerin anayasal haklardan yararlanamamaya başlaması ve toplumdaki dönüşüm neticesinde yeni yasal ihtiyaçların oluşması çeşitli toplumsal hareketlere sebep olmuştur. Modern anlamda sivil toplumun da ortaya çıkışı bu hareketler neticesinde olmuştur. Özellikle 1960 sonrası çevreci hareketler ve feminist hareketler eşitlik, farklılık ve otonomi kavramları ön plana çıkmıştır. Sivil topluma ilişkin yapılan tüm tanımlamalar neticesinde, sivil toplum günümüzdeki modern halini almıştır. Modern anlamda sivil toplumu tanımlayan Vehbi Bayhan, dört unsur sayar. Bunlar: çoğulculuk, kamusallık, özellik ve yasallıktır. Sivil toplum ekonomik, ideolojik ve örgütsel kapasiteye sahip; devletin politikalarına karşı politikalar üretebilen, değiştirebilen ve sınırlayabilen sosyal yapılardır.[177]

Toplumu sivil toplum ve politik toplum olarak tanımlayan Hegel, politik toplum için devlet şeklinde genel bir tanım yapılırken sivil toplum içinse devlet denetiminde olmayan bütün alanlar tanımı yapılır.[178] Hegel'e göre sivil toplum ve devlet ayrımı siyasal bir etik sonucu olarak ortaya çıkar. Etik yaşam O'na göre aile, sivil toplum ve devletten oluşmaktadır.[179]

Sivil toplum kavramının Marsilius tarafından ortaya atıldığı farz edilir. Societas yani toplum, kendi iç dinamiğine uygun ihtiyaçlara cevap arayan bir oluşumdur. Bu tanım gibi Adam Smith de kamusal alan ve özel alan ayrımı yaparak sivil toplumu tanımlamaktadır. Ekonomik tabirlerin de devreye girdiği Smith tanımında sivil toplum Pazar alanıdır ve devlet müdahalesi yoktur ancak devletin koruması vardır. "Bırakınız yapsınlar, bırakınız etsinler" paroladır. Smith sivil toplumu Devlet'ten ayrı düşünmez aralarında sivil toplum lehine bir bağımlılık ilişkisi vardır. Sivil toplum yaratıcısı

[176] Erbaş Şahin, *a.g.e.*, 2013, 48-49.

[177] Bayhan, V. (2002). "Demokrasi ve Sivil Toplum Örgütlerinin Engelleri: Patronaj ve Nepotizm, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(1), 6.
[178] Belge, M. (2003). "Sivil Toplum Nedir?", *İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi*, 1, 6.
[179] Çaha, Ö. (2000). *Aşkın Devletten Sivil Toplumа*, İstanbul, 29.

olarak adlandırılan Marsilius'ta Devlet kavramı eksiktir. Marsilius ile aynı dönemde yaşamış olan Lapierre'ye göre sivil toplum uygarlık kavramıyla aynı anlamlarda kullanılmaktadır. O dönem toplumu oluşturan parçalar yani kabileler, siteler, senyörlükler ve uluslar sivil toplum türleridir. Ancak ulus devletle bağlantılı olarak ortaya çıkmış ve diğer türlerden ayrışmıştır. Aynı zamanda ulus diğer türlere nazaran daha uygar bir yapıdadır. Lapierre'ye göre sivil toplumun iki unsuru vardır. Bunlar düzenlenme ve yenilenmedir. Devlet ve sivil toplum arasında bağ olmaması gerektiğini savunurken düzenlenme ve yenilenme kavramlarıyla devletin sivil toplum üzerindeki rolünden bahseder.[180]

Liberal düşünürler iktidar faaliyetlerinin sınırlandırılması için araç olarak doğa öncesi durumu göz önünde bulundururlar. Doğa durumunda yaşayan insanlar kendi aralarında sözleşme imzalayarak uygarlık durumuna geçerler. Bireylerin bu şekilde bir araya gelişinin sivil toplumu oluşturduğu varsayılır. Bu yıllarda sivil toplum doğa durumundan siyasal topluma geçiş olarak adlandırılır. Dönemin Aydınlanmacı düşünürleri, bireylerin bir araya gelişinin ahlak anlayışını da geliştirdiğini söyler. Doğa durumuna ilişkin görüşleri olan Locke da insanların doğa durumunda özgür olduklarını ancak denetim mekanizmasının sağlanabilmesi için toplumsal sözleşme yapılabileceğini söyler. Bireysel özgürlüklerin korunabilmesi için siyasal otorite gereklidir. Bununla birlikte siyasal otoritenin faaliyetlerini denetleyen örgütlenmeler olması gerektiğini de söyler. Bu örgütlenmeler sivil toplum örgütleridir.[181]

Sivil toplum kavramının yeni bir boyut kazanması Locke'un liberal devlet ve sivil toplum ilişkisini tanımlamasıyla olmuştur. Liberalizm felsefesinde Devlet sivil topluma müdahale etmez. "Doğal Hal" kavramı ön plandadır. Devlet yani koruyucudur ve mülkiyet kavramını korumaktadır.[182] Devlet ve aile arasındaki özerk yapıyı ifade eden sivil toplum, 1980 sonrası dönemde totaliter rejimlerin yıkılarak demokratik düzenin organize edilmesiyle önem kazanmıştır. Sivil toplumun çoğulcu bir yapısı vardır ve gönüllü örgütlenmelerdir. Özellikle liberal sistemlerde kendine

[180] Akal, C.B. (1990). *Sivil Toplumun Tanrısı*, İstanbul, 29-30.
[181] Aslan, *a.g.m*., 2010, 194.
[182] Akal, *a.g.e*., 1990, 37.

daha kolay yer bulabilen sivil toplum, devletin de kanunlarla desteklediği, çeşitli hak ve özgürlükler tanıdığı oluşumdur.[183]

Liberalizm, feodalizmin yıkılmasıyla birlikte gelişen kapitalist toplumun ürünüdür. Bireycilik, özgürlük, akıl, eşitlik, hoşgörü, rıza ve anayasacılık liberalizmin belirleyici unsurlarıdır.[184] Liberal demokratik sistem devlet ile sivil toplum arasında denge kurulmasını amaçlar. Demokrasi liberal sistemin olmazsa olmazıdır. Devlet ve sivil toplum arasında sağlanan uyum demokratik değerlerin yerleşmesi için gereklidir.[185]

Batı'da sivil toplumun temellerini kiliseler, dernekler, bağımsız medya, spor ve boş zaman aktivitelerine ilişkin kurumlar, meslek birlikleri, yurttaş forumları, siyasi partiler ve sendikalar gibi kurumlar oluşturmaktadır. Habermas, Keane'nin bu kurumlara bazı sorumluluklar yüklediğini söyler. Bunlar, toplumsal eşitlik ve özgürlüğü genişletmek, devletin yeniden yapılandırılması ve demokratik bir hal almasıdır. Buradan anlaşılan odur ki bu yapılar toplumsal anlamda kanaat oluşturucu yapıya sahiptir. Devlete bağlı diğer kurumlar gibi aktif olarak siyasete dahil değillerdir ancak kamusal olaylarda devlete baskı oluştururlar.[186]

Doğu'da sivil toplum İslamiyet'teki sivil dayanışma anlayışıyla birlikte gelişmeye başlamıştır. İslami anlayışta devlet daha halktan yana bir anlam ifade etmektedir. Katı bir devlet anlayışı benimsenmemektedir. Devletin yönetim şekline dair iki yol gösterici kavram: istişare ve adalettir. Bu iki kavram da sivil toplum anlayışının önünü açmıştır.[187]

Ömer Çaha, sivil toplum için gerekli ön koşullardan bahseder. Bunlar hukuk devleti ve sınırlı devlettir. Hukuk devleti, bireylerin eşit haklara sahip olmasını ve bu hakların devlet tarafından keyfi şekilde kısıtlanamamasını ifade etmektedir. Diğer kriter ise sınırlı devlettir. Devlet siyasal, kültürel, sosyal ve iktisadi faaliyetlerde ne kadar fazla bulunursa sivil toplumun alanı o kadar daralmış olur. Devlet asli görevleri olan adalet,

[183] Aslan, *a.g.m.*, 2010, 358.
[184] Heywood, *a.g.e.*, 2007, 60-61.
[185] Aslan, *a.g.m.*, 2010,368.
[186] Habermas, *a.g.e.*, 2003, 52.
[187] Özdemir, B. (2014). "Yoksullukla Mücadelede Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü", Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, 29.

savunma ve güvenlik alanlarında faaliyet göstermeli, geriye kalan alanlarda ise sivil toplumun aktif olmasını sağlamalıdır.[188] Sivil toplumun devlet müdahalesi olmaksızın karar alabilmesi demokratik düzen için gereklidir. Ancak devlet müdahalesinin hiç olmaması durumunda özgürlüğün yozlaşması ihtimali demokratik devleti gerekli kılar.[189] Aynı zamanda toplum yaşamındaki etnik, kültürel, dinsel, ideolojik, siyasi ve ekonomik alanda yaşanan farklılaşma Emile Durkheim'in de dediği gibi sosyolojik farklılaşmayı ve dinamik dayanışma ruhunu beraberinde getirir. Farklılaşma ve dayanışma toplumsal örgütlenmeyi destekler. Örgütlenmiş olan toplumun süreklilik arz edebilmesi gönüllü olarak bir araya gelmesine bağlıdır. Gönüllülük esasıyla hareket eden bireyler aidiyet hissettikleri toplumun parçası haline gelirler. Aynı zamanda gönüllü birliktelik bireysel inisiyatifin devam etmesini sağlar ve bireyin grup kimliği içinde kaybolup gitmesini engeller. Sivil toplum belli konular etrafında bir araya gelir. Devlet yönlendirmesi olmadan, sivil toplumun kendi politikalarını, gündemini ve çalışma alanlarını belirlemesi önemlidir. Yani devletten bağımsız otonomileşmiş alan oluşturarak resmi değil sivil olmuş olurlar. Devletten bağımsız çalışma yürüten sivil toplum devlet üzerinde baskı mekanizması oluşturur ve devletin alanını sınırlandırır. Bir yandan üyelerinin çıkarını korurken öbür yandan devletin tekelleşmesine engel olur.[190]

Sivil toplumun çalışmasına ilişkin uluslararası standartlar da geliştirilmiştir. Sivil toplumun sahip olması gereken bazı haklar vardır. Bunlar ifade, örgütlenme, barışçı toplantı özgürlüğü, kamusal hayata katılma isteği ve ayrımcılık yasağıdır. Bu haklar bazı uluslararası belgelerle de güvence altına alınmıştır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi bunlar arasında en bilinenidir. Özel olarak ise kadınlara, çocuklara, engellilere, ekonomik ve sosyal haklara ilişkin bildirgeler yayınlanmıştır.[191] Sivil toplumun çalışmaları yerel boyutta düşünülemeyecek kadar geniş kapsamlıdır. Bu sebeple de uluslararası arenada bağlayıcı ve yönlendirici çalışmalar yapılmaktadır.

[188] Çaha, *a.g.e*., 2000, 58-59.
[189] Aslan, *a.g.m*., 2010, 371.
[190] Çaha, *a.g.e*., 2000, 61-64.
[191] Birleşmiş Milletler, "Sivil Toplum İçin Pratik Bir Rehber: Sivil toplum Alanı ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sistemi".

Kentlerin ortaya çıkmasıyla birlikte kentte yaşamaya başlayan bireylere özgü hak ve yükümlülükler getirilmiştir. Kentli bireyler devlet karşısında bu hak ve yükümlülükler için isteklerde bulunurlar. Bunun neticesinde siyasal toplum karşısında bir sivil toplum oluşmaya başlar. Yani kente özgü bir örgütlenme şekli olan sivil toplum örgütleri, kente dair problemler neticesinde görünür hal almaya başlamışlardır.[192]

Herkesin bireysel olarak veya başkalarıyla birlikte ulusal ve uluslararası düzeyde insan haklarının ve temel özgürlüklerinin korunmasını ve gerçekleştirilmesini geliştirme hakkı vardır.[193] Bu hakkın tek başına savunulması yeterince etkili olmayabilir. Belli bir amaç için bir araya gelmiş sivil toplumun organize edilmesi için bazı kurum ve kuruluşlar gerekli olmaya başlamıştır. Sivil toplum örgütleri şeklinde adlandırılan bu kurumlar Kuçuradiye göre, belirli bir mekân ve zamanda bilgiye dayanılarak tesis edilen bir ihtiyacı ya da ihtiyaçlar demetini karşılamayı amaç edinen, kâr amacı gütmeden hizmet veren, böylece kamunun yönetimine katılan kuruluşlardır şeklinde tanımlamışken; İlhan Tekeli ise bireyler belli konularda, belli toplumsal hizmetleri üretmek için bir araya gelerek küçük küçük kamusal alanlar oluşturmakta ve bu alanda sağladıkları anlaşmalarla bu hizmeti üretmek için gerekli siyasi iradeyi meydana getirmektedir şeklinde tanımlar.[194]

Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanmış olan İnsan Hakları Savunucularının Korunması Bildirgesi'nde sivil toplum örgütlerinin çalışmaları bu madde ile yasal bir hal almıştır. Sivil toplum örgütleri yani Birleşmiş Milletler Sözleşmesinde geçen ismiyle Non-Governmental Organizations (NGOs) sivil toplumun belirleyicisidir. İkinci Dünya Savaşı ile birlikte değişen devlet düzeni neticesinde devletin vazifeleri sınırlı hale gelmiştir. Kamu hizmetlerini de aksatmaya başlayan devlet karşısında sivil toplum örgütleri toplumun sorunlarını çözme vazifesini üstlenmiştir. Drucker sivil toplum örgütlerinin amacının insanı değiştirmek olduğunu söyler. Bu değişim bireylerin toplumla bütünleşmesini sağlar.[195]

---

[192] Çukurçayır, M.A. (2002). *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi: Küreselleşme Sürecinde Yurttaş, Yönetim, Siyaset*, Konya, 149.
[193] Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Savunucularının Korunması Bildirgesi, 1998, Madde 1.
[194] Ünalmış, A.N., (2018). "STK'ların Gelişimi ve Çoğulcu Demokrasideki Rolü", *Social Sciences Studies Journal*, 4(15), 811.
[195] Bayhan, a.g.e., 2002, 9.

1900'lü yılların sonunda siyaset, ekonomi ve sosyal hayat ulusal düzeyin ötesine geçerek uluslararası bir boyut kazanmıştır. Globalleşme adı verilen bu süreç sivil toplum örgütleri açısından da geçerlidir. 1980 yılından sonra yaşanan ekonomik, sosyal ve siyasal dönüşümler ve 1990lı yıllarda Sovyet Rusya'nın yıkılmasıyla oluşan yeni dünya düzeni sivil toplum örgütlerinin de dönüşümünü getirmiştir. Aynı zamanda bu dönemlerde bazı sorunların global boyutlara ulaşması neticesinde sivil toplum örgütleri de uluslararası düzeyde çalışmaya başlamıştır. Erdal Tosun globalleşen sivil toplum için üç özellik sayar. Bunlar esnek bir yapıya sahip olması dolayısıyla dinamizm, kapsayıcılık ve farkındalıktır.[196]

Devlet bir kamu hizmeti belirlerken ve uygularken halkın görüşünü dikkate almalıdır. Bireyler tek başlarına fikirlerini duyuramadıkları takdirde örgütlü olarak hareket ederler. Sivil toplum, problemler çevresinde bir araya gelerek sivil toplum örgütlerini oluşturur ve bu örgütler sorunları ve çözüm alternatiflerini sunarlar. Birleşmiş Milletler Sekreteri Ban Ki-Moon 2013 yılında gerçekleşen sivil toplumun desteklenmesi etkinliğinde "Eğer liderler halkı dinlemezlerse, kendileri halkı duymak zorunda kalacaklardır. Sokaklarda, meydanlarda ya da sıklıkla gördüğümüz üzere sokak meydanlarında. Daha iyi bir yol var. Daha çok katılım. Daha çok demokrasi. Daha çok iştirak ve açıklık. Bu sivil toplum için azami bir alan demektir." demiştir. Birleşmiş Milletler'in amaçlarına bakılacak olursa bunlar barışın ve güvenliğin sağlanması, kalkınmanın gerçekleştirilmesi ve insan haklarına saygı gösterilmesidir. Bu amaçlar yerine getirilirken devlet yetersiz kalırsa sivil toplum örgütleri harekete geçer ve katılım mekanizmasını işleterek çalışma yapar. Sivil toplum örgütleri insan hakları temelinde çalışma yürüten kurumlardır ve insan hakları bilincinin kazandırılması, toplumun sorunlarını dile getirebilmesinin önünün açılması ve devletin hesap verilebilirliğinin sağlanması için çalışırlar. Sivil toplum örgütleri sivil toplumdaki önemli problemleri ifade ederler. Bu problemlere örnek olarak yoksulluk, insani krizlerde ihtiyaçlara cevap verilmesi, hukukun üstünlüğü, bütçenin şeffaflığı, çevrenin korunması, kalkınmanın sağlanması, azınlık haklarının güçlendirilmesi,

[196] Erbaş Şahin, *a.g.e.*, 2013, 90-97.

ayrımcılık, suçun önlenmesi, insan ticareti, kadın haklarının güçlendirilmesi, nefret söylemi ile mücadele, sosyal adaletin ve sosyal hizmetlerin sağlanmasıdır.[197]

Sivil toplum örgütleri yerel yönetimlerin yaptıkları etkinlikleri destekleyebilecekleri gibi engelleme özelliğine de sahiptir. Kararların uygulamasına katılırken bunu görevmiş gibi değil de gönüllü bir şekilde yapar. Sivil toplum örgütleri karar alırken yerel yönetimlere bağlı değildir ve aldıkları kararlar yerel yönetimlerin kararlarıyla örtüşürse işbirliği yaparlar. Ancak kararların uygulanmasını engelledikleri durumlar da mevcuttur. Öncelikle kamu yararına daha sonra da kendi yararlarına aykırı gördükleri etkinlikleri engelleme iradesi gösterirler.[198]

Sivil toplum örgütleri için geçerli olan bazı insan hakları prensipleri vardır. Bunlar katılım, ayrımcılık yasağı, insan onuru ve şeffaflık ve hesap verilebilirliktir. Sivil toplum örgütlerinin aktif olarak çalışabilmesi için katılım mekanizmasının işliyor olması gerekmektedir. Katılım zorunluluk esasıyla değil gönüllülük esasıyla gerçekleşir. Aynı zamanda bu örgütlerin çalışmalarına katılacak kesim arasında ayrım yapılamaz yani dil, din, ırk cinsiyet gibi sınıflandırmalar olmaksızın sivil toplum örgütleri çalışma gösterirler. Sivil toplum örgütleri ve devlet her ne kadar farklı roller üstlenmiş gibi görünseler de ortak amaçları hayatı daha yaşanabilir hale getirmektir. Bu açıdan insan onurunun korunması ve saygı duyulması için çalışma yürütürler. Yapılan çalışmaların kamuya açık ve şeffaf nitelikte olması önemlidir. Aynı zamanda çalışmalar hesap verilebilir nitelikte olmalıdır.[199]

Sivil toplum örgütleri beşinci güç, üçüncü sektör gibi isimler almıştır. Yasama, yürütme, yargı ve medyadan sonra yeni bir güç olduğu düşünülen STÖ'ler beşinci güçtür. 1970'li yıllarda ise üçüncü sektör olarak tanımlanmaktadır.[200] Fransa'da ortaya çıkmış bu tanım Jacques Delors tarafından hizmet sektörünün bir türü olarak tanımlanmıştır. Daha sonra kamu sektörü ile bağı da göz önünde bulundurularak kamu ve özel sektör arasında bir alan olduğu varsayıldı. 1980'li yıllara gelindiğinde ise yeni

[197] Birleşmiş Milletler, "Sivil Toplum İçin Pratik Bir Rehber: Sivil toplum Alanı ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sistemi", 3-5.
[198] Çukurçayır, *a.g.e.,* 2002, 151.
[199] Birleşmiş Milletler, a.g.e., s.7.
[200] Yatkın, A. (2008). "Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları: Güçlü Sivil Toplum Kuruluşları, Avrupa Birliği Üyesi Türkiye" *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 31.

bir dünya görüşü ortaya çıkardığı yeni kavramlar mevcuttu. Bu dünya görüşü ekonomik temelleri olan kapitalizmdi ve liberalizm, katılımcı demokrasi, küreselleşme gibi süreçler neticesinde sivil toplum örgütleri yeni anlamlar kazandı. Öncelikle bu dönemde Avrupa Birliği tarafından sivil toplumu geliştirmeye yönelik çalışmalar yapıldı. Birleşmiş Milletler Yerel Gündem 21 Programı çerçevesinde sivil toplum örgütleriyle bir araya geldi ve sivil toplumun gelişimine dair kararlar aldı. Ülkemizde ise 1996 yılında İstanbul'da gerçekleştirilen Habitat II konferansı sivil toplum örgütlerinin gelişimi açısından önemli bir adım olmuştur.[201]

Sivil toplum örgütleri zamanla önem kazanmaya başlamış kurumlardır. Lewis beş ana maddede bu önem kazanmanın nedenlerini açıklamıştır. Lewis'e göre önem kazanma süreci 1980 yılından sonradır.1980 sonrası insan merkezli anlayışın gelişmesi ve bunun sivil toplum örgütleriyle sağlanacağının düşünülmesi ilk maddedir. İkinci madde aynı dönemde yaşanan politik değişimler neticesinde ortaya çıkan neo-liberalizm ve serbest piyasa ekonomisinin gelişmesidir. Bu burum iyi bir yönetişim anlayışının gelişmesini sağlamıştır. Cinsiyet, çevre ve sosyal gelişim konularında yaşanan gelişim neticesinde ortaya çıkan aktörler seslerini duyurmak istemeleri bir diğer maddedir. Dördüncü madde katılımcılık ve şeffaflıktır. Soğuk savaş ve sonrası gelişen dönemde küresel, politik, ekonomik ve teknolojik değişiklikler katılımcılık ve şeffaflık olgusunu desteklemiştir. Son madde ise devletler başına gelen problemlerle tek başına baş edememeye başlayınca yardımcı kuruluşlara ihtiyaç duymasıdır. Böylelikle sivil toplum örgütleri önem kazanmıştır.[202]

3.2. Sivil Toplum ve Sivil Toplum Örgütlerinin Tarihçesi

Sivil toplumu ve sivil toplum örgütlerini daha iyi anlayabilmek için tarihsel olarak ele almak gerekir. Bu gelişim süreci dünya tarihinin sosyal, siyasal ve ekonomik süreçlerini de kapsamaktadır. Tarihsel süreç içerisinde sivil toplum kavramındaki tüm değişimlere rağmen, sivil toplum üç unsuru içinde barındırmıştır. Bunlar medenilik,

[201] Tosun, M. "Sivil Toplum Kuruluşları ve Yerel Siyaset, Sivil Toplum Kuruluşları Yöneticileri Üzerine Bir Değerlendirme: Uşak Alan Araştırması", Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 52-54.
[202] Örnek, Ayas, *a.g.e.*, 2015, 266.

Batı'da önemli bir sosyal aşama ve tarih felsefesi açısından da tartışma konusu olma özelliğidir.[203]

Sivil toplumun gelişimine dair 4 ana süreçten bahseden Keane, ilk aşamanın geleneksel anlamının kırılması ve gelecekte yeni bir anlam kazanması olduğunu söyler. Sivil toplumun geleneksel anlamı siyasi toplumla özdeşleşmiş olan anlamıdır ve modern şekliyle bu anlamdan kurtulur. İkinci aşama, gruplaşmış toplulukların devlet karşısında mücadelesinin meşru hal almasıdır. Toplumsal eşitlik ve yurttaşların özgürlüklerinin tanınmış olması neticesinde ikinci sivil toplum devlet karşısında yer edinir. Üçüncü aşama, sivil toplumun sahip olduğu özgürlüklerin yeni bir devlet düzeni gereksinimi doğurduğu evredir. Dördüncü aşama ise üçüncü aşamaya tepki olarak doğmuştur. Sivil alanı yavaş yavaş boğma ihtimali olan düzenleyici devlet yerine devletten özerk bir sivil toplumun kurulmasıdır.[204]

Sivil toplum örgütleri ise kamu yararı için çalışan, kar amacı gütmeyen ve gönüllülük esasına göre faaliyet yürüten kurumlardır. Hükümet dışı kuruluşlar adı verilen STÖ'ler; İngiltere'de gönüllü kuruluşlar, Amerika'da Özel Gönüllü Kuruluşlar, diğer bazı ülkelerde ise Gönüllü Kalkınma Kuruluşları, Yurttaş Örgütleri gibi isimler almıştır. STÖ'ler Avrupa'da ortaya çıkmaya başlamış kurumlardır. Antik dönemden başlayarak gelişme gösteren bu kurumlar Polis'ten ayrı bir anlam içermiyordu. Aynı zamanda Antik Yunan'da "koinonia" dayanışma, dostluk gibi daha genel anlamlar içerirken; "politike koinonia" kavramı birlikte davranmaya yatkın örgütlenmeden bahseder. "Politike koinonia" sivil toplum anlamına gelmekteydi ve yasal olarak tanınmış bireylerin oluşturduğu etik-siyasal topluluğu ifade etmekteydi. Aristo, Antik Yunan'da oikos ile polis ayrımı yapar. Polis sivil topluma karşılık gelmektedir. Polis insan aklının ve insan aklı yansıması olan dilin kendini gösterdiği yerdir. Poliste yaşayan insanlar karşılıklı etkileşim içinde olarak sorunları tespit eder, çözüm üretirler. Bu açıdan polis uygarlığın evi olarak nitelendirilmektedir. Bireysel çıkarlardan arınmış ve kamusal iyiliği hedefleyen toplum Aristo'ya göre sivil toplum adını alır.[205] Bu dönemde bireyi merkeze alan iki akım vardır. Bunlar "epikürcülük"

[203] Aksoy, *a.g.e.*, ,2008, 19.
[204] Keane, J. (2004). Sivil Toplum ve Devlet: Avrupa'da Yeni Yaklaşımlar, Ankara, 50-53.
[205] Aslan, S. (2010). "Sivil Toplum: Kavramsal Değişim ve Dönüşüm", Elektronik Sosyal Bilimler

ve "stoacılık"tır. Bu düşünceler bireyin sistemin kölesi olmadığını hatta devletin üstünde kıymete sahip olduğunu söyler. Ancak 16. Yüzyıl'a gelindiğinde bu fikirler yerini devletin önemli olduğu fikirlere bırakırlar. Ulus-devlet anlayışının gelişmeye başlamasıyla devlet daha önemli bir hal alır. Machiavelli gibi seküler ve ulus-devletçi diğer düşünürler yeni bir akım ortaya koymuş, 17. Yüzyılda Hobbes ve 19. Yüzyıl'da Hegel bu görüşü sürdürmüştür. Hatta Hegel bu anlamda Aristo ile yakın görüşlere sahip olmuş, tarihin ruhunun aşkın bir devlet doğuracağını hatta amacın da bu olduğunu söylemiştir.[206]

Ortaçağ'a gelindiğinde ise, Antik Yunan'da Polis neyse Ortaçağ'da kent, sivil toplum açısından aynı anlama gelmekteydi. Ancak bütün alanların devlet ve kilise tarafından kontrol altında olması sivil alan kavramını ortadan kaldırıyordu.[207] Ortaçağ'da ise daha despotik bir yönetim şekli olan feodalite hakimdi. Eşitlik kavramının söz konusu olmadığı bu dönemde sivil toplumun örgütlenmesi de söz konusu değildi. Ancak 13. Yüzyıl'ın sonlarına doğru gelindiğinde feodalizm etkisini yitirmeye başladı ve sivil toplum ortaya çıkmaya başladı. Sivil toplumun bu dönemde ortaya çıkışı aslında kentlerin de ortaya çıkışı ile aynı süreçtir. Kentlerle birlikte burjuva olarak anılan yeni bir sınıf da ortaya çıkmıştır. Ticaret Ortaçağ'a özgü bir faaliyet olarak kendini gösterir. Aynı zamanda burjuvazi de ekonomik açıdan güçlenir ve devletten bağımsız bir şekilde yükselmeye başlar. Bu yükselişe feodal yapı ve mutlak iktidar engel olmaya çalışınca sivil toplum ortaya çıkmıştır.[208] Feodal yapının çözülmesi ve modern yönetim anlayışına geçişle birlikte devlet ve sivil toplum anlayışındaki özdeşlik yerini devlet ve sivil toplum arasındaki karşıtlığa bırakır.[209] Böylelikle günümüzdeki anlamıyla sivil toplum anlayışı gelişmeye başlar. 15. Yüzyıldan 18. Yüzyıla kadar sivil toplum kavramı çeşitli anlamlara denk gelmiştir. Her düşünür farklı açıklamalarda bulunmuş olsa da asıl olarak toplumu ayakta tutan kurum ile temellendiren doğal kanunlar üzerine inşa edilmiş üçüncü kat olarak sivil toplum ele alınmıştır.[210]

Dergisi, 9(33), 190-191.

[206] Bozbüyük Tamer, M. (2010). "Tarihsel Süreçte Sivil Toplum", *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 27(1), 92.

[207] Aslan, a.g.m., 2010, 191.

[208] Aslan, "*Sivil Toplum ve Demokrasi*", 2010, s.361.

[209] Aslan, "*Sivil Toplum: Kavramsal Değişim ve Dönüşüm*", 2010, 191.

[210] Akal, *a.g.e.*, 1990, 35.

16. yüzyıl ile birlikte iki temel siyasi görüş kendini göstermeye başlamıştır. Bunlardan biri otoriter siyaset düşüncesi diğeri ise klasik liberal anlayıştır. Feodal yapının çözülmeye başlaması yeni siyasi, sosyal ve ekonomik anlayışlar ortaya çıkarmıştır. Aydınlanma devri olarak adlandırılan bu dönemde sivil toplum devlete karşı bir argüman olarak değil de daha çok otoriter devlet ve halk arasında dengeleyici rol üstlenen konumdadır.[211]

Sivil toplum ve devlet birbirinden ayrı olarak tanımlanmadan önce bir bütün olarak tanımlanmaktaydı. Latince'de vücut, beden, bütün anlamlarına gelen Corpus; sivil toplum ve devlet birlikteliği için kullanılmıştır.[212]

Ticarileşmenin belirleyici olmaya başladığı 17. Yüzyıl'da birçok devrim gerçekleşmiş ve devletin otoritesi sorgulanır bir hal almıştır. Machiavelli, Bodin, Hobbes ve Rousseau gibi düşünürler bu dönemde siyasi anlayışa yeni bakış açıları getirmişlerdir. Özellikle Machiavelli siyasi iktidarı tanımlayarak güç ilişkisinden bahseder. 18. yüzyıl ortalarına kadar sivil toplum ve devlet arasında ayrım olmadığı varsayılıyordu. Özellikle Aristo her iki oluşumu da özdeş görüyordu. Bu döneme kadar bir sivil toplumun üyesi olunduğunda devletin de üyesi olunduğu varsayılıyordu. Özellikle Aristo devleti her şeyin üzerinde tutan bir anlayışa sahip olması dolayısıyla sivil topluma ayrı bir anlam yüklememekteydi.[213]

Hobbes fikirlerini geliştirirken sivil toplumu doğa halinin tam karşısına koymaktadır. Doğa halinden uzaklaşan birey sivil ya da siyasi toplumun bir parçası olabilir. Doğada insanlar eşittir ve eşitlik güvensizliğe sebep olur.[214] Aristo'nun görüşlerine benzer görüşlere sahip olan Hobbes, "İnsan İnsanın Kurdudur." sözüyle insanın doğal durumunda kavga ve rekabet içinde olduğunu ancak ölüm korkusu ve güvenlik ihtiyacı nedeniyle krala bazı yetkiler devrettiğini söyler. Bu düzen içerisinde sivil toplumun var olması uzun zaman sonra gerçekleşir. Hobbes'a göre sivil toplum devletin bir parçasıdır.[215]

---

[211] Aslan, *a.g.m*., 2010, 192.
[212] Akal, *a.g.e*., 1990, 36.
[213] Gözübüyük Tamer, *a.g.m*., 2010, 92-93.
[214] Akpınar Gönenç, *a.g.e.*, 2001, 13.
[215] Gözübüyük Tamer, *a.g.e*., 2010, 93.

Devlete kutsal bir anlam yükleyen Hobbes sivil toplumun devletten bağımsız olarak gelişmesini öngörmez. Bu dönemin bir diğer düşünürü olan Rousseau ise insanın doğal hayatında şiddet yanlısı olmadığını, mutlu olduğunu söyler. Kavga toplumsal hayatın bir ögesidir. Bireyler devletle sözleşme yaparak can ve mal güvenliğini sağlama görevini devlete devrederler. Rousseau buna toplumsal sözleşme demiştir.[216]

Locke da Hobbes gibi doğa halinden bahseden düşünürlerden biridir. Ancak Locke'da doğa hali sivil toplumun tamamen karşısında yer almaz. O'na göre sivil toplum doğa halinde var olan eksik toplumsallığa çözüm olarak bulunmuştur. Doğa hali özgürlük durumudur. Bu durum bazı olumsuzluklara yol açabilir. Bu olumsuzlukların karşılığında bir yaptırım olması gerektiği görüşü insanların doğa durumundan çıkması için tetikleyici unsur olmuştur. Thomas Paine, insanın toplumsal bir varlık olduğunu ve toplum içinde yaşayabilmesi için her türlü yetiye sahip olduğunu söyler. İnsanların toplum içinde yaşayabilme becerisi devlet var olmadan önce de vardır. Bu açıdan bakıldığında Paine, Locke ile benzer görüşlere sahiptir. Ancak Locke devletin zorunluluğunu inkar etmezken; Paine'e göre devlet bir araçtır ve ortaya çıkan eksikliklerin giderilmesi için çalışma yürütür. Toplum daha medeni bir hal aldıkça devlete duyulan ihtiyaç azalır hatta devletin ortadan kalktığı toplumlarda ilişkilerin geliştiği gözlemlenmiştir.[217]

Sivil toplum kavramı asıl olarak 18. Yüzyıl'da anlam kazanmıştır. Özellikle bu dönemin düşünürleri bireylerin doğa hali ve karşıtı olarak sivil toplum halinden bahsederler. Bu dönem etkili olan düşünce sosyal sözleşme düşüncesidir. Bireyler sivil toplumun parçası olabilmek için doğa hallerini bırakmak zorundadırlar. Doğa halini terk ediş neticesinde alternatif oluşturabilecek birkaç düşünce düşünürler tarafından tanımlanmıştır. Hobbes sivil toplum, civitas veya commonwealth; Locke siyasi ya da sivil toplum; Rousseau şehir, cumhuriyet ya da body politic (siyasi birlik); Kant ise sivil durum ya da devlet olduğunu söyler.[218] Avrupa'da modern toplumu oluşturma

[216] Gözübüyük Tamer, *a.g.e*, 2010, 94.
[217] Akpınar Gönenç, *a.g.e*, 2001, 15-19.
[218] Akpınar Gönenç, *a.g.e.*, 2001, 12.

çabasının önemli bir parçası sivil toplum olmuştur. Birey ve serbest Pazar kavramları etrafında tanımlanan sivil toplum modern toplumla eş anlamlı olarak kullanılmıştır.[219]

Aynı dönem düşünürlerinden olan Hegel, sivil toplumun gelişimini anlatırken; bireylerin tek başlarına hareket etmediklerini, kendileri ile aynı özelliklere, amaç ve çıkarlara sahip diğer bireylerle birlikte hareket ettiğini söyler. Bu durum sınıfsal farklılıklar kavramını ortaya çıkarmaktadır. Hegel'e göre çiftçi sınıfı, sanayici sınıfı ve devlet görevlileri sınıfı vardır. Çiftçi sınıfı olarak nitelendirdiği sınıf emekle değil mülkiyetle tanımlanmaktadır. Yani toprağın mülkiyetie sahip olan bireyler bu sınıfa dahildir. Sanayici sınıf hammaddelerin işlenmesi için emek harcayan sınıftır. Devlet görevlileri sınıfı Hegel'e göre evrensel sınıftır. Bu sınıftaki bireylerin özel menfaatleri yoktur ve devlet yararına çalışırlar.[220]

Hegel'in sivil toplum ve devlet arasında kurduğu ilişki sistemi diğer düşünürlerin onu destekleyerek ya da karşısında durarak kendi fikirlerini oluşturmasına yardımcı olmuştur. Buna önemli bir örnek Marks'tır. Marks, Hegel'in bu konudaki fikirlerini desteklemez. Hegel'e göre sivil toplum, aile ve devlet arasında yer alan bir kurumdur. Hatta Hegel aşamalı hiyerarşik bir sistem olduğunu, bunun aile, sivil toplum ve devlet şeklinde basamaklardan oluştuğundan bahseder[221] ve bu tanımlamadan anlaşılan odur ki, devlet hiyerarşik olarak en üst basamaktadır. Bu durum devletin sivil toplum karşısında üstün nitelikte olduğunu gösterir. Marks, Hegel'den yola çıkarak yaptığı tanımlamada aile, sivil toplum ve devlet ilişkilerinde kökten bir değişikliğe gidilmesi gerektiğini söyler. O'na göre sivil toplum burjuva sınıfıyla eşdeğerdir ve toplumun bir bölümünün çıkarlarını yerine getirmek üzere hareket eder. Proletarya ise sivil toplumun sunduğu imkanlardan yararlanamamakta ve dolayısıyla da sivil toplum içerisinde yer almamaktaydı.[222] Sivil toplum kavramının mülkiyet ilişkilerinin oluşmaya başladığı 18. Yüzyılda ortaya çıktığını özellikle belirtir Marks. Sivil toplumdaki iktidar ilişkileri ise üretim ilişkileri üzerinden tanımlanmaktaydı. Felsefesini ekonomi politik üzerine oturtmuş olan Marks sivil toplumu

[219] Aslan, *"Sivil Toplum ve Demokrasi",* 2010, 362.
[220] Akpınar Gönenç, *a.g.e.*, 2001, 24.
[221] Yetiş, M. (2003). "Marx ve Sivil Toplum", *Praksis Dergisi Kapitalizm ve Demokrasi*, 10, 37.
[222] Mehmet Yetiş, a.g.e., s.61.

değerlendirirken, maddi hayattaki üretim tarzının toplumsal, siyasal ve ekonomik hayatı etkilediğini söyler. Sivil toplumu üretim ilişkileri şekillendirmektedir ve bu durum üst yapının oluşumunu etkilemektedir. Sivil topluma hakim olmuş kesim zamanla devlete de hakim olmaktadır.[223]

Sivil toplumun asıl gelişme gösterdiği 18. Ve 19. Yüzyıllarda Montesquieu ve Tocqueville merkezi iktidarın gücünü kötüye kullanma ihtimalinden bahsetmişlerdir. Liberal olan bu düşünürler eşitlikçiliği ön plana çıkarmaya çalışmışlardır. Benzer amaçlar taşıyan bireylerin bir araya gelmesinin ve örgütlenmesinin öneminden bahseden Tocqueville, her şeyden üstün toplumsal bir güç olması gerektiğini söyler. Aynı zamanda devlet faaliyetleri sivil toplum örgütlerinin çalışmaları sayesinde sınırlandırılabilir.[224]

Tocqueville sivil toplumun modern teorisyeni olarak değerlendirilmektedir. Sivil toplumun demokratik değerleri ve sosyal sermayeyi teşvik eden örgütlü yaşam tarzı olduğunu söyler. Sivil toplum devletten bağımsız, çoğulcu ve örgütlü olmalıdır. Bu şekilde demokratik düzenin koşulları da yerine getirilmiş olur. Tocqueville'ye göre, devletin ve sivil toplumun birleşmesi demokratik düzeni tehlikeye atar. Devletin önünde toplumsal sınırlamalar olması gerektiğini savunan Tocqueville bu sınırlamalar olmazsa devletin tehlikeli bir hal alabileceğini söyler.[225] Tocqueville, bireyleri bir araya getirecek amaçların zor bulunduğunu ancak siyasi faktörlerin bu birliği sağlayabilecek kadar güçlü olabileceğini iddia eder. Bireyler bütün farklılıklarına rağmen siyasi örgütler vesilesiyle bir araya gelirler.[226]

Sivil toplumun demokrasinin gerekliliği olduğu açıktır. Ancak sivil topluma atfedilen tüm anlamlara rağmen Giddens ve Foucault, liberallerin sivil toplumu desteklerken bazı amaçları olduğunu söyler. Bu amaçlar güç ve tahakküm ilişkilerini örtbas etmektir ve sivil toplum aslında devlet kontrolü altındadır. Ayrıca Marksist düşünürler de sivil toplum kavramına ilk başta sıcak bakmamışlardır. Sivil toplumun burjuva kesimiyle aynı anlamda olduğu düşünülmekteydi. Daha sonra Marksist ideolojinin etkili olduğu

[223] Akpınar Gönenç, a.g.e., 2001, 33.
[224] Mine Gözübüyük Tamer, a.g.e., s..99-101.
[225] Aslan, "Sivil Toplum: Kavramsal Değişim ve Dönüşüm ", 2010, 197.
[226] Akpınar Gönenç, a.g.e., 2001, 35.

devlet sistemleri çözülmeye başlamış ve sivil topluma dair yeni kavramlaştırmalar yapılmıştır. Marksist bir düşünür olan Gramsci, yaptığı tanımlamada sivil toplumu politik toplumdan ayrı ve devletle arasında karşıtlık olduğunu ifade eder. Gramsci kavramlaştırma yaparken hegemonya kavramını kullanır. Yani O'na göre sivil toplum hegemonyayı elinde tutan sınıfın kullandığı kamuflajdır. Sivil toplum ilke olarak hegemonya kavramını kullanırken devlet ilkesi tahakkümdür. Yani sivil toplumda rıza vardır ancak devlette rıza yoktur. Gramsci sivil toplum ve devlet arasındaki bu ilişkinin tersine döndürülmesi için aydın kesime görevler yükler. Marksist olmasına rağmen Marks'ın aksine proleter sınıfın düzeni değiştirmekte etkili olamayacağını savunur.[227]

Sivil toplumu tanımlarken Hegel'inkine benzer açıklamalar yapan Gramsci, sivil toplumu üçe ayırır. O'na göre sivil toplum siyasi toplum karşısında yer alır aynı zamanda ailenin özel alanı ve ekonomik ilişkilerin dışında konumlanır. Gramsci'ye göre devlete hakim olan sınıf aydınların da desteğiyle hegemonya oluşturup kendi ideolojisini empoze eder.[228]

Sivil toplum kavramı 20. Yüzyılda önemini yitirmiştir. Bu durumun iki sebebi vardır. Bunlardan biri, Batı Avrupa'nın sivil toplumdan çok temsili demokrasiye yönelmiş olmasıdır. Diğer sebep ise Doğu Blok'u ülkelerinin katı merkeziyetçi ve despot yapısının ortaya çıkmasıdır. Bu sebepler sivil toplum kavramının 1960lı yıllara kadar gündeme gelmemesine sebep olmuştur. Bu kavram ikinci dünya savaşından sonra yeniden canlanmıştır. Savaştan sonra Batılı ülkelerin ulaştığı refah koşulları farklılık arayışına sebep olmuştur. Aynı zamanda uluslararası statüde kurulmaya başlanmış resmi ve gönüllü kurumlar devletlerin mutlak ve otoriter yapısında çözülmeye sebep olmuştur.[229]

Dünya tarihi açısından sivil toplumun gelişim sürecinde etkili olan bazı olaylar vardır. Bunlardan ilki 1812 yılı Karakas depremine Venezuela'dan özel bir birliğin insani yardım göndermesidir. Daha sonra 1839 yılında İngiltere'de uluslararası alanda çalışma yürüten Kölelik Karşıtı Topluluk kurulmuştur.. Bir diğer önemli olay ise 1957

[227] Aslan, "Sivil Toplum: Kavramsal Değişim ve Dönüşüm ", 2010, 205-207.
[228] Akpınar Gönenç, a.g.e., 2001, 37-38.
[229] Çaha, *a.g.e.*, 2000, 73-76.

yılında ABD'de dokuma işçisi kadınların başladıkları mücadeledir. 1902 yılında Uluslararası Kadınlar Birliği kurulmuştur ve ilerleyen yıllarda da kadın hakları mücadeleleri devam etmiştir. Sağlık alanında gerçekleşen örgütlenmeler adına Kırım Savaşı'nda görev yapmış Florence Nightingale isimli hemşire öncü olmuştur. 1922 yılında Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu kurulmuştur. Günümüze kadar birçok ulusal ve uluslararası örgütün de kurulmasıyla sivil toplum alanında çalışmalar devam etmiştir.[230]

Sivil toplumun gelişimi açısından 1929 yılında yaşanmış olan ekonomik kriz oldukça etkilidir. Yaşanan sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel zorluklar devletin yetki alanını genişletmiştir. Bu durum devlet karşısında hak ve özgürlük talebinde bulunun sivil toplumun işlevselliğini azaltmıştır. Bu durum 2. Dünya Savaşı'ndan sonra uygulamaya konulan Liberal politikalar ile değişmeye başlamıştır.[231]

Sovyet Blok'unun yıkılması sivil toplumun gelişimi açısından önemli bir evredir. Totaliter yapıya sahip Sovyet ülkeleri demokratik yönetim anlayışına geçiş yapmıştır. Yakın dönemlerde ise Batı ülkeleri modernizm, küreselleşme ve ulus devlete ilişkin tıkanıklıkları aşmak için post-modernist bir anlayış geliştirmiştir. Doğu ve Batı toplumlarında yaşanan bu dönüşümler neticesinde sivil toplum katılımcı demokrasi anlayışının önünü açmıştır. Hem sosyalist hem de liberal düzenler için çıkış kapısı olarak görülen sivil toplum hak ve özgürlüklerin gelişmesi için de ortam hazırlamıştır. 1980 sonrası yaşanan köklü dönüşüm için devlet, toplum ve birey ilişkileri de dönüştürmüştür.[232]

Sovyetler Birliği 1990'lı yıllarda dağılma sürecini yaşamış, bunun üzerine ABD tek başına önemli bir güç haline gelmiştir. Liberalizm ve demokrasi tercih edilen yönetim şekli olmuştur. Sosyalist sistemin çöküşü de bu yeni yönetim şeklini kamçılamıştır. Liberalizm ve demokrasi ile paralellik gösteren sivil toplum da gücünü bu yönetim biçiminde alır.[233] Demokrasi kavramının gelişmeye başlamasıyla da sivil toplum ve

[230]Sivil Toplum: Kökenler, Örgütlenme ve Çalışma Yaklaşımları, 2010-2012, s.8. https://www.gapcatom.org/wp-content/uploads/2014/09/Sivil_Toplum_Kamu.pdf
[231] Ünalmış, A.N. (2018). a.g.m., 2018, 811.
[232] Aslan, "*Sivil Toplum ve Demokrasi*", 2010, 362.
[233] Ateş, D., Uysal, A. (2006). "Merkez-Dışı Ülkelerdeki Ulusötesi Sivil Toplum Kuruluşları(STK):Dış Politika, Finansman ve Meşruiyet", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler*

sivil toplum örgütlerinin önemi artmıştır. Ulusal ve uluslararası örgütler kurulmuş, bu örgütler yayınladıkları sözleşme ve bildirgelerle insan haklarının gelişmesine katkı sağlamıştır. Özellikle 1992 yılında yapılan Rio Konferansı, sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak amacıyla küresel ortaklık kararı alınmıştır. Bu çerçevede belirlenen hedeflerden biri de sivil toplum örgütlerinin (Hükümet-dışı kuruluşlar) rolünün güçlendirilmesidir. Sivil toplum örgütleri ilk kez ayrı bir başlık olarak Gündem 21'de yer almıştır.

3.3. Sivil Toplum Örgütlerinin Faaliyet Alanları

STÖ'lerin tanımlanması hususundaki zorluğun nedenlerinden biri çok çeşitli amaçlara sahip olan kurumları tanımı içinde barındırıyor olmasıdır. Uluslararası kuruluşlar STÖ'lerini tanımlamak için onları kategorize ederler. Dünya Bankasına göre STÖ'leri, barış ve refahı artırmak, yoksulluğa dikkat çekmek, çevreyi korumak gibi sebepler için çalışma yürütmektedir. Birleşmiş Milletler Ekonomi ve Sosyal Konseyinin tanımı ise, uluslararası anlaşma temeline dayanmayan bütün uluslararası örgütler hükümet-dışı örgüttür şeklindedir. Avrupa Birliği ise toplumsal ve ekonomik konularda ortak fikirlere sahip bireylerin bir araya geldiği kurumlar olarak tanımlar bu örgütleri.[234]

STÖ'lerine ilişkin tanımlamalar ne kadar çeşitliyse bu örgütlerin sınıflandırılması da o kadar çeşitlidir. Bu kategorizasyonlardan birine göre STÖ'leri üçe ayrılmaktadır. İlk olarak aktivite merkezli yani spor, kültür gibi faaliyetleri içeren STÖ'ler, ikincisi toplum merkezli yani siyasi partiler, sendikalar, çevre örgütleri gibi faaliyet yürüten STÖ'ler, üçüncüsü ise refah merkezli yani sosyal hizmet, sağlık, eğitim gibi faaliyetler yürüten STÖ'lerdir.[235]

Eğitim ve sağlık gibi pozitif statü haklarının yanı sıra yeni gelişmeye başlayan aktif statü hakları da STÖ'lerinin çalışma konuları arasına girmiştir. Bu haklar hayvan hakları, cinsiyetlere ilişkin haklar (kadın hakları; LGBT-İ hakları vs.), çevre hakları gibi haklardır. STÖ'leri çeşitli şekillerde oluşur. Bunlar dernekler, vakıflar,

---

Dergisi, 16, 65.

[234] Gündüz, A.Y., Kaya, M. (2014). "Küresel Dünyada Sivil Toplum Kuruluşlarının Ekonomik Kalkınmadaki Rolleri Üzerine Bir Değerlendirme*", Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 6(10), 133-134.

[235] Özdemir, Başel, Şenocak, *a.g.e.*, 2010, s.158.

kooperatifler, meslek örgütleri ve odalar, sendikalar, birlikler ve platformlardır. Çalışma şekillerine bakıldığında ise birkaç farklı tür vardır. Bunlardan ilki Hak Temelli Örgütlerdir. İnsan hakları çerçevesinde çalışma yürüten örgütler, AB İnsan Hakları Savunucuları İlke Kuralları Belgesinde şu şekilde tanımlanır: Evrensel olarak tanınan insan hakları ve temel özgürlükleri geliştiren ve koruyan bireyler, gruplar ve toplum organlarıdır. Diğer tür ise Yardımlaşma ve Dayanışmaya Yönelik Sivil Toplum Örgütleridir. Üçüncü tür ise Hizmet Üretimine Yönelik Sivil Toplum Örgütleridir. Dördüncü tür ise Bilgi Üretimi ve Ağ Oluşturmaya Yönelik Sivil Toplum Örgütleridir. Aynı zamanda STÖ'leri faaliyet gösterdikleri ölçeğe göre de sınıflandırılmaktadır. Bunlar topluluk temelli örgütler, yerel örgütler, ulusal örgütler ve uluslararası örgütlerdir.[236]

STÖ'lerinin çeşitliliğine ve sınıflandırılmasına ilişkin bakış açıları çeşitlidir. Başka bir bakış açısında: Finans kaynaklarına göre, faaliyet alanlarına göre, yerine getirdikleri fonksiyonlarına göre, örgütlenme düzeylerine ve hukuki yapılarına göre şeklinde tasnif edilirler. Finans kaynaklarına göre sınıflandırıldığında STÖ'ler toplum destekli ve devlet destekli olarak ikiye ayrılır. Toplum destekli olanlar bağış örgütlü, işletme kontrollü ve tepkisel olarak incelenebilir. Devlet destekli olanlar ise devlet örgütlü, yarı devlet örgütlü, manipüle edilen, hükümet tarafından başlatılan ve düzenlenen ve devlet kontrolündekilerdir.[237]

Tasnifin bir diğer kolu faaliyet alanına göre STÖ'lerdir. Faaliyet alanı tanımlaması birçok farklı şekilde yapılmaktadır. Bunlardan biri coğrafi mesafe odaklı, zamansal olarak farklı yabancılara odaklananlar ve insan dışındaki varlıklara odaklanan örgütlerdir. Coğrafi mesafe odaklı örgütler genellikle görmedikleri insanların iyiliği için çalışırlar. Yani savaştan yeni çıkmış toplumlar, sömürgeden kurtulmuş ülkeler ve ekonomik olarak dezavantajlı bölgelerdir. Zamansal olarak ise gelecek nesillere de etki edecek olaylara ilişkin çalışmalar yürütür. İklim krizleri, nükleer faaliyetler gibi alanlar buna örnektir. Faaliyet alanına ilişkin bir diğer tanımlama Salamon ve Anheier

[236] Sivil Toplum Analizi ve TR83 Bölgesi Sivil Toplumu Geliştirme Stratejisi,. (2014). Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı, 18, 4-5.
[237] Başpınar, T.T. (2016). "Sivil Toplum Kuruluşlarının Üye-Örgüt-Çevre Eklemlenme Sorunları ve Çözümlerine İlişkin İzmir İşadamları Dernekleri Üzerinde Bir Araştırma", Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 22.

tarafından: kültür-eğlence, eğitim-araştırma, sağlık, çevre, sosyal hizmetler, imar-iskan, politik, hayırseverlik, uluslar arası faaliyetler, dini faaliyetler, iş ve meslek örgütleri sendikalar ile gruplandırılmamış diğer alanlar şeklinde 12 grup halinde yapılmıştır. Birleşmiş Milletler'in konuya ilişkin tanımlaması ise şu şekildedir: eğitim ve araştırma, sosyal servis, hukuk-savuma ve politika, hayırsever aracılık ve gönüllülüğe teşvik. Fonksiyonlarına göre STÖ'ler yardımlaşmaya yoğunlaşan, hizmet ağırlıklı, katılımcı, güçlendirme ve desteklemeye önem veren STÖ'ler şeklinde tanımlanabilir. STÖ'ler yerel, ulusal ve uluslararası nitelikte olmaları bakımından örgütlenme düzeylerine göre sınıflandırılırlar. Hukuki yapılarına göre dernekler, vakıflar, kooperatifler, sendikalar ve meslek kuruluşları şeklinde sınıflandırılabilir. Bu sınıflandırma ülkemiz için geçerlidir ancak diğer ülkelerde de benzer sınıflandırmalar vardır.[238]

STÖ'lere ilişkin bir diğer sınıflandırma ise şu şekildedir. Toplum temelli kuruluşlar, kent ölçeğinde çalışan kuruluşlar, bölge ölçeğinde çalışan kuruluşlar, ulusal kuruluşlar ve uluslararası kuruluşlar. Bir nevi lokasyon odaklı olduğu varsayılabilecek bu sınıflandırmanın yanı sıra bir başka sınıflandırma türü ise: korporatist örgütler yani sendikal faaliyet yürütenler, teknik örgütler, bilimsel örgütler, sosyal ve insancıl örgütler, gelişme ve insani yardım örgütleri, çevre örgütleri, hak örgütleri, din ve toplum temelli örgütler ve toplumsal hareket temelli örgütlerdir. STÖ'leri sınıflandırılırken ana sektöre göre ve çalışma yöntemine göre şeklinde de ele alabiliriz. Ancak her sınıflandırma şekli içerisinde farklı kurumları barındırmaz. Burada ele alınan sınıflama şeklindeki farklılıktır. Yani üst başlık ana sektörlere göre sınıflama iken alt başlıklar insani yardım kuruluşları, çevre kuruluşları, kadın kuruluşları, gençlik kuruluşları gibi kuruluşlardır. Çalışma yöntemine göre ise din temelli, hizmet amaçlı, katılım amaçlı, güçlendirme amaçlı kuruluşlardır.[239]

STÖ'lerinin kuruluş amacı ve yasalara göre sınıflandırılması da mümkündür. Bu sınıflandırma şekli meslek kuruluşları, ekonomik alanda faaliyet yürüten örgütler, geleneksel örgütler, insan hakları ve özgürlükleri alanında çalışan örgütler, etnik ve

[238] Başpınar, *a.g.e.,* 2016, 22-28.
[239] Sivil Toplum: Kökenler, Örgütlenme ve Çalışma Yaklaşımları, s.15-16.

kültürel nitelikli örgütler, çevreci örgütler, toplumu bilgilendirme amacı taşıyan örgütler, resmi ideoloji tarafından kurulan örgütler, kadın ve çocuk haklarını koruma alanında çalışan örgütler, uluslararası örgütlerin temsilcileridir. Yasalarla oluşan örgütler ise zorunlu ve ihtiyari olmaları yönünden değerlendirilebilir. Dört biçimi vardır. Bunlardan ilki, demokratik düzende gönüllü faaliyet yürüten ancak yasa ile kurulan siyasi partiler; ikincisi, belirli bir kesimin sosyo-ekonomik çıkarlarını korumak için yasa ile kurulan örgütler; üçüncüsü temsil ettikleri kesimin haklarını korumak amacıyla yasalarla kurulması zorunlu olmayan örgütler, buna örnek olarak işçi sendikaları verilebilir. Dördüncüsü ise yasalar tarafından zorunluluk atfedilmemiş ancak yine de yasalarla kurulun dernek, vakıf gibi örgütlerdir.[240]

Sivil toplum içerisinde geniş örgütlenmeler ağı barındırır. Bunlar: ekonomik, kültürel, bilgi edinmeye ve eğitilmeye yönelik, menfaat merkezli, geliştirici, sorun merkezli ve vatandaşlıkla bağlantılı örgütlenmelerdir.[241]

Sivil toplum örgütlerine ilişkin tüm tanımlar neticesinde demokratik sistemlerin devamlılığı için bu örgütlerin gerekliliği ortadadır. Özellikle katılımcılığın desteklenmesi ve gelişmesi açısından STÖ'lerin önemi açıktır. Yerel anlamda katılımcılığın sağlanması için çalışma yürüten örgütler vardır. Yerel yönetim birimleri hizmet sunarken halkın katılımına ihtiyaç duyar. Problemlerin belirlenmesi ve çözüm önerisi getirilmesi aşamasında yerel halkın katılımı sürecin daha verimli gelişmesini sağlar. Yerel yönetimler özellikle belediyeler demokrasi, katılım ve yönetişim kavramlarının en aktif karşılık bulduğu kurumlardır. Yönetişim kavramı yönetim bilimi açısından yeni gelişmekte olan bir kavramdır. Yönetişimin gerçekleşebilmesi için yönetim birimlerinin diğer kurumlarla ve bireylerle koordinasyonu önemlidir. Koordinasyonun sağlanması da ancak katılımla olur. Katılımın unsurları; yuvarlak masa toplantıları, referandum, halk toplantılarına katılım, meclis toplantılarına katılım, elektronik demokrasi ve internet, kent konseyleri ve sivil toplum örgütleridir. STÖ'ler çok yönlü olarak ele alınmaktadır. Bu çok yönlülük neticesinde Kent Konseyi gibi

[240] Denli, M. (2018). "*Sivil Toplum Kavramı Bağlamında Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşları: TUSİAD Örneği*", Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 53.
[241] Akpınar Gönenç, *a.g.e.,* 2001, 44.

kurumların durumları tartışmalıdır.[242] Genel niteliklerinin bağımsızlık, gönüllülük ve örgütlülük olması nedeniyle katılımcılığı destekleyen kurumlar genel itibariyle sivil toplum örgütü kategorisinde sayılır.

3.4. Sivil Toplum Örgütlerinin Kent Kültürü ve Kentlilik Bilici Oluşumuna Etkisi

Kent kültürünün ve kentlilik bilincinin gelişimi açısından sivil toplum örgütlerinin faaliyetleri önemli yer tutmaktadır. Yerel yönetim birimleri demokrasinin gelişmesi için en temel birimdir. STÖ'lerin yerel örgütlenmeleri de yerel yönetimlerle birlikte çalışma yürüterek kent kültürü ve kentlilik bilincinin oluşumuna destek olurlar.

Tanımı itibariyle kültür en geniş haliyle, bireylerin ve toplumların edindikleri bilgi, gelenek, görenek ve alışkanlıkları ifade etmektedir. Toplumlar sahip oldukları kültürel özellikleri vesilesiyle diğer toplumlardan ayrılırlar. Aynı zamanda tarihsel olarak da sürekli gelişme göstermiş olan toplumlar ilkel toplumdan tarım toplumuna, sanayi toplumuna ve bilgi toplumuna doğru evrim geçirmiştir. Dolayısıyla kırda yaşamakta olan nüfus kente göç etmeye başlamış ve kentte yeni bir kültür oluşmuştur. Her toplumun kendine özgü kültürü olduğu gibi her kentin de kendine özgü bir kültürü vardır ve bu şekilde diğer kentlerden ayrılır.

Bireylerin ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçları kentte karşılanmakta dolayısıyla kent sürekli gelişme göstermektedir. Ancak her kentin kendine ait bir belleği ve vardır ve kent kültürü bu bellek etrafında şekillenir. Kent kültürünün oluşumu çok uzun yıllar sürmektedir. Buna rağmen kültür oluştuktan sonra kente göç eden herkes bu kültüre uyum sağlar. Bu uyum sağlama refleksi de kentlilik bilinciyle ilgilidir.

Kültür kavramı kent içinde şekillenmeye başlamış ve kente özgü bir kavram haline gelmiştir. Bunun nedeni kente has çeşitliliktir. Günümüz yani 21. Yüzyıl birçok unvanın yanında "Kent Yüzyılı" şeklinde de tanımlanmaktadır.[243] Kentlilik bilicinin oluşması ile kent kültürü kazandırılması sürecinde yönetişim kavramı önem arz etmektedir. Yönetişim halkın yönetim sürecine dahil olduğu, idare ile karşılıklı etkileşim içinde bulunulduğu sistemdir. Kent idaresi merkezi idarenin baskın kontrolü

[242] Emrealp, *a.g.e.*, 2005, 41-42.
[243] Altıntaş, Eliri, a.g.m., 2012, 65.

yerine; bürokrasi, özel sermaye ve STÖ'lerin ortaklığı şeklinde sağlanırsa yönetişim etkin hale gelir. Kent sahip olduğu önemli misyonlar nedeniyle büyük sorunların da yaşandığı mekanlardır. Yerel yönetim birimler de bu sorunların çözümü adına demokratik çözümler sunar. Yönetişim de bu çözüm tarzlarından biridir.[244]

1980'li yıllardan sonra yaşanan hızlı kentleşme neticesinde "Kentler Dünyası" doğmuştur. Kentler kazandıkları küresel anlam dolayısıyla özgürlükçü, eşitlikçi, dayanışmacı kentsel siyasete ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır.[245] Bu kentsel siyaset demokrasinin de gelişimine katkı sağlar. Demokrasinin gelişimi için aşağıdan yukarıya doğru, tabanın yönetime bağlılığına ve katılımına dayalı bir sistem olması gereklidir. Dahl, demokrasinin tek bir egemen birimi olduğu ve birim içindeki çoğunlukların birim dışındaki kişilere karşı özerk ve birim içindekilere karşı yetkili bulunduğu inancının terk edilmesi gerektiğini söyler.[246]

Sivil toplum örgütleri yerel yönetimler gibi yerel ölçekte hem kalkınma ve hizmet hem de demokrasi açısından hedefleri ve işlevleri olan örgütlenmelerdir.[247] Yerel yönetim birimlerinin sivil toplum örgütü olup olmadığı tartışmalı bir durumdur. Sivil toplumun tanımı özetle siyaset dışında kalan toplumdur. Sivil toplumun özelliklerini yedi kalemde belirtirsek "özerklik, siyasi otoriteyi eleştirebilmek, baskı mekanizması olmak, katılıma imkan vermek, serbestçe kurulabilmek, bireysel istekle üye olmak ve kamu yönetimi teşkilatı dışında olmak"tır. Yerel yönetimler ise özerk kurumlardır. Bu özerklik mali ve idari açıdan tanımlanmaktadır. Ancak STÖ'lerin özerkliği ile yerel yönetimlerin özerkliği birebir aynı değildir. STÖ'ler bağımsızlık arz ederler ancak yerel yönetimler siyasi otoriterinin vesayetini içerirler.[248] Aynı zamanda sivil toplumun diğer özellikleri de yerel yönetimlerle benzerlik göstermektedir. Bu benzerliğe rağmen sivil toplum ve yerel yönetimler birebir örtüşmemekte olup yerel

[244] Mutlu, A. (2006). "Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum Örgütlerinin Etkileşimi Bakımından Yeni Belediye Yasasının Değerlendirilmesi", *Yerel Yönetim ve Denetim*, 11(2)2006, 1.
[245] Yıldırım, S. (2013). *Yeni Toplumcu Belediyecilik Üstüne*, Ankara, 19-20.
[246] Yıldırım, *a.g.e.*, 2013, 34-35.
[247] Mutlu, *a.g.m.*, 2006, 2.
[248] Yüksel, F. (2011). "Sivil Toplum ve Yerel Yönetimler", *Kamu Yönetimi Üzerine İncelemeler*, Ankara ,181.

yönetim birimleri açıkça STÖ sayılamamaktadır. Yerel yönetimler kamu tüzel kişisidir ve bu durum onları siyasal hayatın parçası haline getirir.

Yönetim anlayışının küresel boyut kazanması ve demokrasinin gelişmesiyle birlikte yerel yönetimlere ve STÖ'lere dair çalışmalar artmıştır. İktidarı etkileme ve karar alma süreçlerine katılımı artan STÖ'ler siyasal karar alma mekanizmalarını etkileyerek halkın siyasal konulara katılımını artırmaktadır.[249]

Sivil toplum kavramındaki sivil kelimesi kentte yaşayan bireylerin sahip oldukları hak ve yükümlülükleri ifade etmektedir. Bu açıdan sivil toplumun "şehir adabı" olduğu benzetmesi yapılır. Kent insanı kentte ifa edilen ekonomik, kültürel, siyasal ve sosyal faaliyetler aracılığıyla kişiliğini ifade eder, geliştirir ve statü kazanır. Bireysel olarak bu gelişim toplumsal gelişimin de önünü açar. Toplumsal alanların ortak kullanımına ilişkin gelişmekte olan tutum kentte oluşmaya başlayan kültürün de göstergesidir.[250]

Sivil toplum günümüzde ortaya çıkmış bir kavram değildir ancak günümüzde çoğulculuk, insan hakları, aktif vatandaşlık, hemşerilik, demokrasi, katılımcılık, yurttaşlık bilinci, hoşgörü, yardımseverlik, ait olma gibi olumlu birçok kavramı temsil etmeye başlamıştır.[251] Bu kavramlar aynı zamanda kentli bireyin sahip olması gereken özellikler arasında da sayılabilmektedir.

Kentlilik bilinci, kentin kentte yaşayan bireyler tarafından nasıl kullanılacağının ve geliştirileceğinin biliniyor olması demektir. Her kentin kendine özgü unsurları vardır ve bireyler bu unsurların farkında olarak hareket ederler.[252]

Kırdan kente göç eden bireyler hem sosyal ve ekonomik yapıya uyum sağlamaya çalışmakta hem de kentliler tarafından kabul görme çabası içindedirler. Aynı zamanda kent birçok probleme ev sahipliği yapmaktadır ve bireylerin kente uyum sağlaması problemlerin çözümünün de önünü açar. Kentlilik bilincinin kazandırılması için kentin

[249] Kerman, U., Altan, Y., Aktel, M., ve Lamba, M. (2013). "Yerel Yönetişim ve Kent Konseyleri", *Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı 2011*, Bursa, 17.
[250] Özgür, Ö., Polat Ulucak, G. (2011). "Kentleşme-Kentlileşme Sürecinde Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü: Ankara'da Bir Semt Derneği ve Gecekondu Mahallesi Örneğinde Bir Değerlendirme", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8/(1), 233.
[251] Kaypak, Ş. (2012). "Devletten Yerel Yönetime Değişim Sürecinde Sivil Toplumun Yeni Yüzü", *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 35.
[252] Taşnagil S., Güler, T. (2019). "Kentlilik Bilincinin Oluşumu ve Kente Entegrasyon Sürecinde Hemşeri Derneklerinin Etkisi", *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 17(4), 94.

en küçük birimleri işlevsel hale gelmiştir. Kırdan kente göç edenlere kente uyum sağlamasının araçlarından biri hemşeri dernekleridir. Bir STÖ olan hemşeri dernekleri, insanların bir araya geldikleri ve kentte benzer problemler yaşayan bireylerin yardımlaştıkları kurumlardır. Bu tip örgütlenmeler hem bireylerin kente uyum sağlamasını sağlarken hem de kendi kültürlerini devam ettirebilmeleri dolayısıyla bu uyumun gecikmesine sebep olur.[253]

3.5. Kent Konseyleri

3.5.1. Kent Konseylerinin Tarihsel Gelişimi

Küreselleşme ve kentleşme ile birlikte ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel düzen değişmeye başlamıştır. Kentlerde meydana gelen bu değişim, kentli bireyler için bazı hakların varlığını gerekli kılmıştır. Kentler hızlı nüfus artışı nedeniyle sosyal ve mekânsal dönüşümlere maruz kalmıştır. Kentlerin, kentte yaşayan bireylerin taleplerine ve çıkarlarına göre şekillenmesi gerekmektedir. Bu da üçüncü nesil hak olan kentli haklarını ortaya çıkarmıştır. Nüfusun büyük çoğunluğunun kentlerde yaşamaya başlamasıyla büyük sorunlar da kentte meydana gelmeye başlamıştır. Ancak bir kentte ortaya çıkan sorun çevre kentlerin ve hatta kelebek etkisiyle tüm kentlerin sorunu haline geldiği için çalışmalar da evrensel boyutlu olmuştur.

Kentsel sorunların çözümüne katkı sağlayacak argümanlar 1900'lü yılların başından itibaren yürürlüğe konulmaya başlanmıştır. 20. Yüzyıl düşünürlerin kente dair ütopyalar öne sürdüğü yüzyıldır. Bu ütopyalardan yala çıkılarak çeşitli kongreler, konferanslar yapılmış, çeşitli kriterler ortaya konmuştur. İlk belgelerden birisi Atina Sözleşmesi (Le Corbusier)'dir. 1933 yılında Atina'da düzenlenen Uluslararası Modern Mimarlık Konferansı'nda, kentin çok yönlü yapısına vurgu yapılmıştır. Kent toplumsal, ekonomik, siyasal ve mekânsal açıdan ifade ettiği anlamlar dolayısıyla oturma, çalışma, dinlenme ve dolaşma yeridir.[254] Atina Anlaşmasına göre şehirciliğin dört işlevi vardır. Bunlar: 1- insanlara mekan, temiz hava ve güneş gibi şartların gerçekleştiği yerler sağlamak. 2- işyerlerinin doğal insan etkinliği olacak şekilde

[253] Taşnagil, Güler, *a.g.m.*, 2019, 100.
[254] Ertan, K. (2019). "Kentsel Yaşam Kalitesi ve Ütopyalar", *Kent ve Çevre Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 86.

düzenlenmesi. 3- boş zamanların verimli ve faydalı şekilde doldurulmasını sağlayacak tesisler. 4- üç işlev arasında ulaşımı sağlayacak yol. Anlaşmanın maddelerinden anlaşılan odur ki dönemin modern mimarları kentin bir makine olduğunu düşünmektedirler.[255]

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 10 Aralık 1948 yılında İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ni ilan etmiştir. Bu Beyanname, temel insan haklarına, kişinin onuruna ve değerine, erkekler ve kadınların hak eşitliğine vurgu yapar. Aynı zamanda daha geniş özgürlüklerle birlikte toplumsal gelişme ve daha iyi yaşam düzeyini savunur.[256] Kente yaşanan göç, kent yaşantısının farklılaşmasına sebep olmuştur. Ortaya çıkan kaosun telafisi için etkili olan argümanlardan birisi de İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'dir.

Diğer önemli belge 1972 yılında BM İnsan Çevre Konferansı'nda kabul edilen Stockholm Bildirisi'dir. Bu konferans çevre temasıyla birçok ülkenin bir araya geldiği ilk konferanstır. Bu toplantıda çevre hakkı ve farklılıkları göz ardı edilerek bütün ülkelerin ortak sorumluluğuna dikkat çekilmiştir.[257] Bu bildiride 26 tane ilke belirlenmiştir. Şimdiki ve gelecek nesillerin çıkarı, yenilenemez kaynaklara karşı yenilenebilir kaynaklar, ekosistemler, ciddi veya dönüşü olmayan zarar, ekonomik ve sosyal gelişme, gelişmekte olan ülkelere teknolojik ve finansal yardım yapılması, kalkınmanın çevreye entegre edilmesi ve uluslararası işbirliği ihtiyacı bu ilkelerdendir.[258] Sanayileşme ve teknolojik gelişmeler hızlı kentleşmeye sebep olmuştur. Hızlı kentleşme sonucunda kentin ve kentlilerin ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin çaba ise sanayileşme ve teknolojik gelişmelere hız kazandırır. Bu kontrolsüz ve zincirleme durum çevre kirliliğinin sebeplerindendir. Çevre Konferansı her ne kadar çevre temalı toplanmış olsa da alınan kararlar kentleşmenin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesinin de yöntemini göstermektedir.

---

[255] Olgun, H. (2010). "Ütopya'dan Distopya'ya: Modern Şehircilik ve Kritiği", *İdeal Kent Dergisi,* 1,102-103.
[256] İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Birleşmiş Milletler, 10 Aralık 1948.
[257] Alada, A., Gürpınar, E., Budak, S. (2012). "*Rio Konferansı Üzerine Düşünceler*", İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 93.
[258] Uluslararası Çevre Mevzuatı, http://did.cevreorman.gov.tr/did/Files/ULUSLARARASI%20%C3%87EVRE%20MEVZUATI.pdf

BM İnsan Çevre Konferansı'nda yerleşme üzerine bir konferans toplanması planlanmıştır. 1976 yılında Kanada'da BM İnsan Yerleşimleri Konferansı (HABITAT-1) gerçekleştirilmiştir. Hızlı kentleşme ile birlikte gelişmekte olan Dünya için böyle bir konferansa ihtiyaç duyulmuştur. Kırdan kente göçün hızlı yaşandığı ve ilaç sektörünün gelişmesiyle yaşam süresinin uzadığı bu dönemde kent nüfusu hızla artmıştır.[259] Sürdürülebilir insan yerleşimleri oluşturulması ve herkes için yeterli konut amacıyla toplanan bu Konferansta Vancouver Bildirgesi yayınlanmıştır. Yerleşim politikası ve planlaması, konut ve altyapı hizmetleri, arazi yönetimi, yurttaş katılımı, kurumlar ve yönetim merkezleri şeklinde başlıklar oluşturulmuş ve ilkeler yayınlanmıştır.[260] 1996 yılında HABITAT-2 İstanbul'da düzenlenmiştir. İnsan yerleşmesinin doğru ve sağlıklı yönetilebilmesi için sivil toplum örgütleri de kapsam içine alınmıştır. Özellikle sürdürülebilirlik kavramı bu konferansın önemli çıktılarından biridir. Herkese yeterli barınak ve kentleşen dünyada sürdürülebilen insan yerleşimlerinin geliştirilmesi şeklinde iki küresel tema üzerinde durulmaktadır.[261] HABITAT-3 ise 2016 yılında gerçekleştirilmiştir. Konferansın hedefleri sürdürülebilir kentleşme, yoksulluğun giderilmesi, yakın zamanda ortaya çıkacak sorunların belirlenmesidir. Yeni Kent Gündemi, Kent Hakkı ve Herkes İçin Kent belgeleri Konferans sonucu olarak yayınlanmıştır.[262]

1900'lü yıllarda kente ve mekana dair çalışma yürüten örgütlerden biri ise Avrupa Konseyi'dir. 1983 yılında Avrupa Bölgesel ve Mekansal Şartı oluşturulmuştur. Kentli hakkının gelişmeye başladığı bu dönemde mekanın sağlıklı gelişimi de önemlidir. Avrupa Konseyi'nin 1985 yılında yayınladığı bir diğer belge ise Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'dır. Yerel yönetimlerin demokratik özelliklerini korumaları ve geliştirmeleri için gerekli olan artları belirtmektedir. Bunlar karar organlarının seçimle iş başına gelmesi, hukuksal güvence sağlanması ve denetimlerin hukuka

[259] Habitat Konferansları, https://habitat.csb.gov.tr/habitat-konferanslari-i-5746
[260] Ertan, *a.g.e.*, 2019, 87.
[261] Yiğitbaşoğlu, H. (1998). "Kentlerin Çevre Sorunları ve Habitat Konferansları", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 38/(1-2), 26.
[262] Ekoloji Kolektifi Derneği, (2018). "*Habitat 3 ve Kolektif Haklar*", Ekoloji Kolektifi Derneği, Ankara, 25.

uygunluk ilkesiyle sınırlandırılması, vesayet denetimi ve orantılı mali kaynaklar sağlanmasıdır.[263]

Aynı yıllarda BM Dünya Çevre ve Kalkınma Konferansı düzenlenmiştir. Konferans sonucu olarak 1987 yılında yayınlanan Brundtland Raporu'nun en önemli özelliği sürdürülebilir kalkınma kavramını dünya gündemine almasıdır. Rapora göre sürdürülebilir kalkınma "Şimdiki kuşakların ihtiyaçlarını gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılamasına engel olmadan karşılamaktır".[264] Sürdürülebilirlik kent için de uygun bir kavramdır. Kent hakkının korunabilmesi ve kentin sağlıklı bir yerleşim yeri haline gelebilmesi için sürdürülebilirlik ilkesinin yerine getirilmesi gerekmektedir.

1992 yılında BM Dünya Çevre ve Kalkınma Konferansı yeniden düzenlenmiştir. Bu konferansın çıktıları: Rio Deklarasyonu, Ormancılık Prensipleri, Gündem 21, Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesidir. Rio Deklarasyonu yeni tip işbirliği ve eşitlikçi küresel ortaklık sağlamayı amaçlamıştır. Çevreye rağmen kalkınmanın sağlanması olanaksızdır ancak kalkınma olmadan da çevre korunamaz. Deklarasyonda insanların doğa ile uyum yaşam hakları, kalkınma hakkı, ekosistemin korunması, yoksulluğun giderilmesi, uluslararası hukuka saygı ve çevre etki değerlendirilmesi yer almaktadır.[265]

Toplantının çıktılarından biri de Gündem 21 programıdır. Evrensel bir program olan Gündem 21, sürdürülebilir gelişmenin sağlanmasına yöneliktir. Bu belge merkezi yönetim, yerel yönetim ve yurttaşların işbirliği ile G-21 programının amacına ulaşabileceğini söyler. "İnsanlık, tarihsel bir dönüm noktasındadır." Cümlesiyle açılan Gündem 21; eşitsizliklere, giderek artan yoksulluklara, açlığa, hastalık ve cehalete, ekosistemdeki kötüleşmeye dikkat çekmektedir. G-21'in birinci kısmı sosyal ve ekonomik boyutlar, ikinci kısmı kalkınma için kaynakların korunması ve yönetimi,

[263] Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, Avrupa Konseyi, 15.10.1985.
[264] Brundtland Raporu, BM Dünya Çevre ve Kalkınma Konferansı, 1987.
[265] Rio Deklarasyonu, BM Dünya Çevre ve Kalkınma Konferansı, 1992.

üçüncü kısım temel grupların rollerinin değiştirilmesi ve dördüncü kısım uygulama araçlarıdır.[266]

Değişen dünya düzeni ile birlikte gelişme kaydeden kentli hakkının ilk adımlarından biri, 1989 yılında İnsan Hakları Derneği Çevre Komisyonu'nca yayınlanan "Yaya Hakları Bildirisi" ile atılmıştır.[267] 1992 yılında Avrupa Konseyi tarafından da bir kongre düzenlenmiştir. Bu Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi'nde Avrupa Kentsel Şartı yayınlanmış ve Kentli Hakları belirlenmiştir. Birinci ve ikinci kuşak haklardan çok sonra ortaya çıkan üçüncü kuşak haklar, toplumla ilişki içinde olan insan haklarıdır. Kent hakkı bu haklardan biridir. Bu belge hükümetler için değil de yerel yönetimler için hazırlanan bir belgedir. Belirlenen haklar sorumluluk ve dayanışma bilincine dayandırılmıştır. Haklar şu şekildedir: güvenlik, kirletilmemiş/sağlıklı bir çevre, istihdam, konut, dolaşım, sağlık, spor ve dinlence, kültürler arası kaynaşma, kaliteli bir mimari ve fiziksel çevre, işlevlerin uyumu, katılım, ekonomik kalkınma, sürdürülebilir kalkınma, mal ve hizmetler, doğal zenginlikler ve kaynaklar, kişisel bütünlük, belediyeler arası işbirliği, finansal yapı ve mekanizmalar, eşitliktir.[268] Avrupa Kentsel Şartı, ideal kenti, kentli haklarını koruyan, halka iyi bir yaşam koşulu sunan, orada yaşayan/ziyaret eden/çalışan ve ticaret yapan eğlence, kültür ve bilgiyi orada yaşayan ve eğitim görenlerden değerini alarak; birçok sektör ve aktiviteyi bir arada uyum içinde barındıran yaşam yeridir.[269]

2000 yılında kent hakkına ilişkin iki belge yürürlüğe girmiştir. Bunlar "Avrupa Kentte İnsan Haklarını Gözetme Şartı" ve "Dünya Kent Hakkı Şartı"dır. Kentlilerin temel haklarının güvence altına alınması, kentin demokratik yönetimi, katılım, şeffaflık ve sürdürülebilir çevrenin sağlanması gibi amaçlar belirlenmiştir.[270] 2008 yılında ise Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi düzenlenmiş ve Avrupa Kentsel Şartı-2 kabul edilmiştir. Küreselleşme ve yeni teknolojik gelişmelerle birlikte kentte yeni sorunlar vuku bulmaya başlamıştır. Çağdaş ortak ilkeler belirlemek

[266] Emrealp, *a.g.e.*, 2005, 13-17.
[267] Karasu, a.g.m., 2008, 40.
[268] Avrupa Kentsel Şartı, BM Dünya Çevre ve Kalkınma Kongresi, Mart 1992.
[269] Karasu, *a.g.e.*,2008, 43.
[270] Ertan, *a.g.e.*, 2019, 89.

amaçlanmış; yerel yönetimler, yönetişim, sürdürülebilir kalkınma ve ileri dayanışma için ilkeler getirilmiştir.[271]

Bu belgeler hızlı kentleşme neticesinde ortaya çıkan ve çıkacak problemlerin tespiti, kentli haklarının oluşturulması ve çevre sorunlarına ilişkin çözüm üretilmesi amacıyla yayınlanmıştır. 1900'lü yılların başından itibaren kentte yaşayan nüfus giderek artmıştır. Dolayısıyla sağlıklı kentleşmenin sağlanabilmesi için geliştirilen yöntemlerden biri de evrensel standartlar belirlemek olmuştur. Kent, yönetişim kavramı dolayısıyla kentte yaşayan bireyler ve idarecilerin birlikte yönettiği çağdaş bir mekandır. Yukarıda bahsi geçen belgeler de çağdaş mekanın yönetimi için STÖ'lerin de işbirliğine dahil olması gerektiğinin altını çizmiştir.

Demokrasi kavramı, dünyada olduğu gibi ülkemizde de yerel yönetimler aracılığıyla gelişme göstermektedir. Demokrasinin önemli sacayaklarından biri olan katılımın sağlanması için hemşeri hukuku, kent konseyleri, stratejik planlar, belediye hizmetlerine gönüllü katılım ve komisyonların teşkili araç olarak kullanılmaktadır.[272]

1990lı yıllardan itibaren katılımı desteklemek amacıyla çeşitli örgütlenmeler ortaya çıkmıştır. Bunlar Urla'da Kent Senatosu, Aliağa'da Kent Parlamentosu, Milas'ta Kent Kurultayı, Bursa, Antalya, İzmit, Dikili, Muğla ve Karşıyaka'da Kent Meclisi şeklinde adlandırılmıştır.[273] Günümüzde gelişmekte olan yönetişim kavramı için, Kent Konseyleri etkin kurumlardır.

58. Hükümetin 2003 yılında yayınladığı Acil Eylem Planı ile Kent Konseylerinin demokrasi açısından önemi vurgulanmış ve Kent Konseyleri'nin kurulması gerektiği belirtilmiştir.[274] Ülkemizde "Kent Konseyleri", 3 Temmuz 2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 2006 tarih ve 26313 sayılı Kent Konseyi Yönetmeliğine dayanarak yasalaşmıştır. Belediye Kanunu'nda Kent Konseyleri şu şekilde tanımlanır: kent yaşamında, kent vizyonunun ve hemşerilik bilincinin geliştirilmesi, kenti hak ve

[271] Pektaş E.K., Akın, F. (2010). "Avrupa Kentsel Şartları Perspektifinde Bir Kentli Hakkı Olarak Katılım Hakkı ve Türkiye", *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 12(2), 34.
[272] Esen, A. (2008). "Yerel Siyaset: Kent Yönetimlerinde Katılım", İstanbul, .87.
[273] Görmez, K., Uçar Altınışık, H. (2013). "Yerel Demokrasi ve Kent Konseyleri", Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı, Bursa, 40.
[274] Acil Eylem Planı, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlığı 58. Hükümeti, 03/01/2003.

hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır. Belediyeler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, varsa üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, siyasi partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşan kent konseyinin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlar. Kent konseyinde oluşturulan görüşler belediye meclisinin ilk toplantısında gündeme alınır.[275] Acil Eylem Planı'nda Valiliklere tanımlanan Kent Konseylerine ilişkin görevler Belediye Kanunu ile Belediyelere devredilmiştir.

Yerel demokrasinin gelişebilmesi için mali özerklik ve katılımcılık şartının sağlanması gerekmektedir. Katılım yalnızca seçimlere katılım anlamına gelmemektedir. Munci Kapani'ye göre katılım toplumun üyesi olan kişilerin yani vatandaşların siyasal sistem karşısında durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını belirleyen kavramdır.[276] Katılım her dönem için demokrasinin belirleyici faktörü olmuştur. Ancak demokrasi anlayışı sürekli değişim göstermiştir. Antik Yunan'dan beri sürekli gelişme göstermiştir. Atina Demokrasisi şeklinde tanımlanabilecek doğrudan demokrasi anlayışı, temsili demokrasi anlayışına evrilmiştir. Bu anlayış içerisinde seçmenleri, siyasi partileri, çıkar ve baskı gruplarını ve bürokrasiyi barındırır. Ancak temsili demokrasinin birçok eksiği olması dolayısıyla günümüzde ideal demokrasi anlayışını yansıtmamaktadır. Temsili demokrasinin yerini yarı doğrudan demokrasi almıştır. Yarı doğrudan demokrasinin araçları ise referandum, halk vetosu, halk teşebbüsü ve temsilcilerin azlidir. Ancak günümüzde demokrasi yönetişim kavramının gelişmesiyle, birlikte yönetim anlamına gelmeye başlamıştır. Katılımcılık ve kent konseylerinin argümanı olduğu yeni demokrasi anlayışı ise Retro demokrasidir.[277] Doğrudan demokrasinin tekrarı niteliğinde olan bu demokrasi şekli sivilleşmenin getirdiği ilkeleri (katılımcılık,

[275] 3/7/2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu, m.76.
[276] Kapani, M. (2018). *Politika Bilimine Giriş*, Ankara, 144.
[277] Çetinkaya, Ö., Kutlu Korlu, R. (2012). "Yerel Demokrasinin Sağlanmasında Katılımcılık Süreci ve Kent Konseylerinin Rolü", *Maliye Dergisi*, 163, 104.

yönetişim, saydamlık, hesap verilebilirlik, yerindelik vb) gerçekleştirmeye odaklanır.[278]

Türkiye'de Yerel Gündem'in geliştirilmesi amacıyla 1997 yılında Birleşmiş Milletlerin desteğiyle "Türkiye'de Yerel Gündem 21'lerin Teşviki ve Geliştirilmesi" projesi uygulanmaya başlanmıştır. Proje için 9 il belirlenmiş ve Aralık 1999'da tamamlanmıştır. Projenin iki ana hedefi vardır. Bunlar: ilk olarak YG-21 kavramının ve yerel yönetişim üzerindeki etki ve sonuçlarının tanıtımı; ikincisi ise proje uygulanan kentlerde ilgi çeken çalışmalar yapılması ve çalışmaya ilgi gösteren toplulukların katılmasıdır. Birinci aşamanın verimli bir şekilde tamamlanmasından sonra UNDP projenin ikinci aşamasını da desteklemiştir. İkinci aşama Türkiye'de YG-21'lerin uygulanmasıdır. Projenin ilk hedefi ülke genelinde YG-21 sayısının artırılması, ikinci hedef yeni proje ortağı kentlerde eylem planı hazırlanması, üçüncü hedef halkın bilgilendirilmesi ve uluslararası tanıtıma yönelik kampanyalar yapılması, dördüncü hedef YG-2'in sürdürülebilir olmasıdır. Son hedef ise YG-21'in Marmara Depremi sonrası yapılanma süreci için etkin olmasıdır. YG-21 üçüncü aşamasının ana projesi "Türkiye Yerel Gündem 21 Yönetişim Ağı Yoluyla BM Bin Yıl Bildirgesi Hedefleri ve Johannesburg Uygulama Programının Yerelleştirilmesi"dir. Hükümetlerin bu projeye katkılarının artırılması ve tanıtımının yapılması hedeflenmiştir. Projenin dördüncü aşaması ise uygulanan demokratik düzenlemeleri içerin "Türkiye Yerel Gündem 21 Programı"nın sağladığı ivmeden yararlanarak Bin Yıl Hedeflerinin yerelleştirilmesini sağlamaktır. Sivil toplum ve vatandaşların da bu hedefler konusunda bilgilendirilmesi ve cinsiyet eşitliğinin sağlanması konusunda yerel yönetimlerin rolünün vurgulanması amaçlanır.[279]

Belediye Kanunu'nda kent konseylerinin tanımlanmasının ardından Kent Konseyleri Yönetmeliği de Resmi Gazetede yayınlanmıştır. Kent konseyleri, kentlilik bilinci ve hemşerilik anlayışının gelişmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, saydamlık, hesap sorma ve yerel yönetim prensiplerinin yerine getirilmesini

[278] Kutlu Korlu, R. (2013). "Belediyelerin Harcama Yönetiminde Etkinliği Sağlayıcı Karar Alma Mekanizması ve Katılımcılığın Değerlendirilmesi", Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, 2.
[279] Güzel, E. (2019). "Yerel Yönetimlerde Kent Konseylerinin Etkinliği: Büyükşehir Belediyelerinde Kurulan Konseylerin İncelenmesi Üzerine Bir Çalışma", Yüksek Lisans Tezi, Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 28-31.

sağlar.[280] Yönetmeliğe göre Kent Konseyinin tanımı şöyledir: Merkezi yönetimin, yerel yönetimin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ve sivil toplumun ortaklık anlayışıyla, hemşerilik hukuku çerçevesinde buluştuğu; kentin kalkınma önceliklerinin, sorunlarının, vizyonlarının sürdürülebilir kalkınma ilkeleri temelinde belirlendiği, tartışıldığı, çözümlerin geliştirildiği ortak aklın ve uzlaşmanın esas olduğu demokratik yapılar ile yönetişim mekanizmalarını ifade eder.[281]

Yerelde karar alma süreçlerinin daha demokratik şekilde gerçekleşmesi için kurulmuş olan kent konseyleri; kamu, özel sektör, STÖ'ler ve örgütlenmemiş halkın katılım sağladığı çok aktörlü bir yapıdadır. Kentin giderek artan ve farklılaşan sorunlarına ortak akıl ile çözüm arayışı aracı olarak Kent Konseyleri halkın kendisini açıkça ifade edebileceği kurumlardır. Kentteki sorunların çözümü için engellerden biri bürokrasidir. Yerelleşme ile birlikte bürokratik süreçlerin önüne geçmek amaçlanır. Devlet küçülür ve temsili demokrasi yerini doğrudan demokrasi anlayışına bırakır.[282]

Kent konseyleri kentlilik bilincinin kazandırılması, yerel politikaların oluşturulması ve yönetime katılım anlayışının geliştirilmesi için çalışır. Hem farklılık ayırt etmeksizin katılımın desteklendiği hem de yönetim süreçlerine dahil olunabilmesi açısından da Kent Konseyleri yönetişim kavramının somutlaştırılmış halidir.[283] Kent konseyinin görevleri Yönetmeliğe göre şu şekilde sıralanabilir:

a- Yerel düzeyde demokratik katılımın yaygınlaştırılmasını, hemşerilik hukuku ve ortak yaşam biçiminin geliştirilmesini çok ortaklı ve çok aktörlü yönetişim anlayışının benimsenmesini sağlamak,
b- Sürdürülebilir gelişme sorunlarının çözümüne yönelik uzun dönemli bir planın hazırlanması ve uygulanmasını sağlamak,
c- Kente ilişkin temel stratejiler ve faaliyet planlarının belirlenmesinde, uygulama ve izleme süreçlerinde tüm kenti kapsayan ortak bir aklın oluşturmasına katkı sağlamak,

[280] 8/10/2006 tarih ve 26313 sayılı Kent Konseyi Yönetmeliği, m.1.
[281] 8/10/2006 tarih ve 26313 sayılı Kent Konseyi Yönetmeliği, m.4/a.
[282] Demir K.A., Yavaş, H. (2015). "*Kent Konseyleri ile Yerinden Yönetilen Katılımcı Kent Yönetimleri: Yerel Yönetişim Kapsamında Bir Değerlendirme*", Global Journal of Economics Business Studies, 4(7), 53.
[283] Demir, Yavaş, *a.g.e.*, 2015, 55-56.

d- Kentin kimliğine ilişkin tarihi, kültürel, doğal ve benzeri değerlere sahip çıkmak ve geliştirmek,

e- Kent kaynaklarının etkili, verimli ve adil kullanımına katkıda bulunmak,

f- Sürdürülebilir kalkınma anlayışına dayalı kentin yaşam kalitesini geliştiren, çevreye duyarlı ve yoksulluğu giderici programları desteklemek,

g- Sivil toplumun gelişmesine ve kurumsallaşmasına katkıda bulunmak,

ğ- Çocukların, gençlerin, kadınların ve engellilerin toplumsal yaşamdaki etkinliklerini artırmak ve yerel karar alma mekanizmalarında aktif rol almalarını sağlamak,

h- Kent yönetiminde saydamlık, katılım, hesap verilebilirlik, öngörülebilirlik ilkelerinin uygulanmasına katkıda bulunmak,

i- Kent konseyinde oluşturulan görüşlerin değerlendirilmek üzere ilgili belediyeye gönderilmesini sağlamaktır.[284]

Kent konseylerinin bu görevleri, kente ilişkin faaliyetler, kentlilere ilişkin faaliyetler, çevreye ilişkin faaliyetler, çevreye ilişkin faaliyetler ve kentlilere ilişkin faaliyetler şeklinde sınıflandırılabilir.[285]

Kent Konseyleri, ilgili kentin sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin belirlenmesi, ortak kent vizyonu oluşturulması, temel strateji ve eylem alanlarının belirlenmesi, uygulamaya dönük olarak aldığı tavsiye niteliğindeki kararların başta belediye olmak üzere ilgili kuruluşlarca benimsenmesi, sorumlulukların ortaklar arasında dengeli biçimde paylaştırılması işlevlerine sahiptir.[286]

Kent konseyleri seçilmiş karar organlarının çalışmalarını denetlerken aynı zamanda kent yönetimindeki her türlü etkinliği izler, hazırladığı projeleri halka duyurarak bilgilendirir ve yerel sorunların çözümüne katkı sağlayan bir örgütlenmedir. Kent konseylerinin çalışma yöntemi ise almış olduğu kararları yerel yönetimlerin meclislerine sunmaktır. Böylelikle halk yönetime katılmış olur.[287]

---

[284] 8/10/2006 tarih ve 26313 sayılı Kent Konseyi Yönetmeliği, m.6.
[285] Bozkurt,Y. (2014). "Yerel Demokrasi Aracı Olarak Türkiye'de Kent Konseyleri: Yapı, İşleyiş ve Sorunlar", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 40, 236.
[286] Kestellioğlu, G. (2011). "Yerel Demokrasi ve Kent Konseyleri: Kahramanmaraş Örneği", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İİBF Dergisi*, 1(1), 131.
[287] Bozkurt, *a.g.e*., 2014, 229.

Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi için YG-21 ile yönetişim kavramı daha aktif kullanılmaya başlanmıştır. Hemşerilik hukukuna dayanarak faaliyet yürüten Kent Konseyleri, Haziran 2007'de düzenlenen 7. Küresel Forum'da demokratik yönetişim anlamında dünyanın en iyi örneklerinden seçilmiştir.[288]

Kentte yaşayan bireylerin kentin yönetimine katılımındaki amaçlardan biri kentsel yaşam kalitesin artırmaktır. Yaşam kalitesi sosyal, ekonomik, psikolojik ve fiziksel etmenlerden oluşan çok boyutlu bir kavramdır. Ülkeden ülkeye ya da kültürden kültüre değişiyor olmasına rağmen genel anlamda eğitim, sağlık, ulaşım, spor, alışveriş gibi hizmetlerin toplum tarafından nasıl algılandığıyla ilgilidir. Aynı zamanda Avrupa Kentsel Şartı'nda yayınlanan haklar da kentsel yaşam kalitesine ilişkin standart belirlemektedir.[289] Kentli bireyler hem kentlilik bilincinin oluşması hem de kentin yaşam standartlarına uygun şekilde gelişmesi için yönetim sürecine katılım sağlarlar. Kent konseyleri bu amacın yerine getirilmesi adına en uygun platformdur.

Kentin gelişimi için gönüllülerin katkısını almak, farklılıkların sisteme katılımını sağlamak, toplumsal sorumluluğu yaymak, güç birliği yapmak gibi amaçlarla kent konseyleri ve STÖ'ler işbirliği yapmaktadır. Toplumsal sorumluluk sadece devlete yüklenen bir sorumluluk değildir. Toplumu oluşturan bireylere de yüklenen bu sorumluluk STÖ'ler aracılığıyla bireyler tarafından ele alınır.[290] Bireylerin yerel yönetimlere ilişkin sorumluluklarını yerine getirmek üzere kurulmuş yerel STÖ'ler vardır. Bunlar resmi niteliği de bulunan kent konseyleriyle ortak çalışmalar yürüterek kendilerini resmi mercilere karşı da ifade etmiş olurlar.

Kent konseyleri, mahalli idareler seçim sonuçlarını izleyen 3 ay içerisinde kurulur. Kent Konseylerinin üyeleri şunlardır:

a) Mahallin en büyük mülki idare amiri veya temsilcisi,
b) Belediye başkanı veya temsilcisi,
c) Sayısı 10'u geçmemek üzere illerde valiler, ilçelerde kaymakamlar tarafından belirlenecek kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri,

[288] Kestellioğlu, *a.g.e.,* 2011, 128.
[289] Es, M. (2008). "*Yerel Siyaset: Kentlilik Bilinci ve Yerel Siyaset*", İstanbul, 108-109.
[290] Kaypak, *a.g.e*., 2012, 184.

d) Mahalle sayısı 20'ye kadar olan belediyelerde bütün mahalle muhtarları, diğer belediyelerde belediye başkanının çağrısı üzerine toplanan mahalle muhtarlarının toplam muhtar sayısının yüzde 30'nu geçmemek ve 20'den az olmamak üzere kendi aralarından seçecekleri temsilcileri,
e) Beldede teşkilatını kurmuş siyasi partilerin temsilcileri,
f) Üniversitelerden ikiden fazla olmamak üzere en az bir temsilci, üniversite sayısının birden fazla olması durumunda her üniversiteden birer temsilci,
g) KKNMK'nın, sendikaların, noterlerin, baroların ve ilgili dernekler ile vakıfların temsilcileri,
h) Kent konseyince kurulan meclis ve çalışma gruplarının birer temsilcisidir.

Bu üyeler ilk genel kurul toplantısına Belediye Başkanının çağrısı ve başkanlığında katılırlar. Divan kurulu, yürütme kurulu ve başkan seçilir. Kent Konseyleri Yönetmelik ile verilen görevleri yerine getirirken bazı ilkeleri benimser. Bunlar:

a) YG-21 süreci kapsamında, kentine sahip çıkma, aktif katalım ve çözümde ortaklık ilkelerinin bütünlüğünde, kentlerin yaşanabilir bir geleceğe taşınmasına katkıda bulunmak,
b) TC Devletinin imzaladığı ve onayladığı Birleşmiş Milletler Zirveleri ile diğer uluslararası sözleşmelerde kent ve kent yaşamına yönelik temel ilkeleri hayata geçirmek,
c) Kent vizyonunun ve hemşerilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini ön planda tutmak,
d) Kent konseyi, uluslararası gelişmeleri ve ülke koşullarını gözeterek, tarafsız bir yaklaşımla görüş ve önerilerini oluşturmak,
e) Katılımcılığı ve ortak akla dayanan uzlaşmayı esas almak,
f) Değişimi ve yenilikleri önceden fark ederek sonuç odaklı çalışma kültürünü benimsemektir.[291]

[291] 8/10/2006 tarih ve 26313 sayılı Kent Konseyi Yönetmeliği, m.5-8.

Kent Konseylerinin koordineli bir şekilde çalışma yürütebilmesi için kurulması planlanan Türkiye Kent Konseyleri Birliği ya da diğer adıyla Kent Konseyleri İletişim ve İşbirliği Ağı'nın çalışma ilkeleri: konseylerinin arasında eşit ortaklık ve dayanışma temelinde sürdürülebilir işbirliğinin geliştirilmesini hedefleyen, hemşeri hukukunu esas alan bir anlayışla kentlerin potansiyelini harekete geçirmeye çalışan, ülkemizin tüm bölgelerinde iyi yönetişimin temel prensiplerine dayalı kent konseylerinin kuruluşuna kolaylaştırıcılık eden sivil toplum ağıdır.[292]

Kent Konseyleri, Yönetmelik'ten de yola çıkarak meclisler ve çalışma grupları aracılığıyla faaliyet yürütürler. Kent konseyi meclisleri kadın, gençlik, çocuk ve kıdemli hemşeriler (kanaat önderleri) meclislerinden oluşur. Kentin sosyo-ekonomik yapısı ve gelişme stratejileri doğrultusunda alt çalışma grupları belirlenir. En az iki kişiden oluşan çalışma gruplarına 10-20 kişilik katılım verimlilik açısından önemlidir.[293]

Kadın meclisleri, cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi ve kadınların yönetime katılımının artırılması açısından Kent Konseylerinin önemli parçasıdır. Meclis çalışmalarına kentteki tüm kadınların katılımı mümkündür. Aynı zamanda kadınlara ilişkin çalışma yürüten STÖ'lerin, Kadın Danışma ve Dayanışma Merkezleri ve Sığınma Evleri temsilcilerinin de meclis çalışmalarına katılması mümkündür.[294]

Bir diğer aktif çalışan meclis ise gençlik meclisidir. 1992 Rio Zirvesi'nde "Dünyanın her yerindeki gençlerin, kendilerini ilgilendiren alanlarda karar verme süreçlerine, bugünkü yaşamlarını etkilediği ve gelecekleri için de uzantıları olacağı için her düzeyde katılmalarının sağlanması" ve 2002 Johannesburg Zirvesi'nde "Sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin programlara ve faaliyetlere gençliğin katılımının, örneğin yerel gençlik konseylerinin desteklenmesi yoluyla teşvik edilmesi" kararları alınmıştır. Ulusal Gençlik Parlamentosu, Gençlik Meclisinin "16-26 yaş arasında dil, din, ırk, kültür, etnik köken, sınıf, cinsiyet ve eğitim farkı gözetmeksizin kentte yaşayan tüm gençleri kapsaması gerektiğini söyler. Gönüllülük esasına göre çalışma

[292] Kestellioğlu, *a.g.e.*, 2011, 139.
[293] Kaypak, *a.g.e.*, 2012, 146.
[294] Emrealp, a.g.e., 2005, 31-33.

yürüten Gençlik meclisleri gençlere yönelik faaliyet yürüten dernek ve vakıflar ile sivil girişimlerin temsilcileri, üniversite öğrenci konseyleri temsilcileri, lise öğrenci birlikleri temsilcileri, gençlik kulüpleri/öğrenci birlikleri ve okul öğrenci birliklerinin temsilcileri, örgütsüz gençlerin temsilcileri ve mahalle gençlik temsilcilerinden oluşmaktadır.[295]

Kadın ve gençlik meclislerine ek olarak çalışma yürüten özel ilgi grupları da vardır. Bunlar çocuk meclisleri, hemşeri meclisleri, engelli meclisleri gibi meclislerdir. Kent Konseyleri kenti ilgilendiren hususlarla ilgili halkın fikrini almak, ortak hedef, strateji ve planlar üretmek, sorunlara çözüm bulmak amacıyla çalışma grupları oluşturarak faaliyet yürütür. Çalışma gruplarının teması ekonomi, sağlık, çevre, kültür sanat, ulaşım vb. olabilir. Çalışma gruplarının faaliyetlerine katılım gönüllüdür ama bu çeşitlilik katılımın artmasına yardımcı olmaktadır. Kent Konseyleri mahalle çalışması yürüterek yerellik ve katılım ilkesini yerine getirir. Mahallede yürütülen çalışmalar sorunların daha kolay tespit edilmesini ve çözüm bulunmasını sağlar.

2000 yılında New York'ta olan BM Binyıl Zirvesi yapılmış ve Binyıl Kalkınma Hedefleri belirlenmiştir. Gündem 21'deki sürdürülebilir kalkınma ilkelerine de destek verilerek demokratik ve katılımcı yönetişimin sağlanması gerektiği belirtilmiştir. İnsan hakları dikkate alınarak gerçekleştirilmesi planlanan BKH için katılımcılık, eşitlik ve kapsayıcılık (ayrımcılık yasağı), hesap verilebilirlik, hukukun üstünlüğü ve hakların bölünmezliği ilkeleri dikkate alınmaktadır[296]. Genel olarak insan hakları eğitim hakkı, sağlık hakkı, yaşam hakkı, konut hakkı gibi haklardır. Yerel yönetimlerin insan haklarına karşı yükümlülüğünün olup olmadığına bakıldığındaysa örneğin barınma hakkı yerel yönetimler tarafından sağlanabilir. Yerel yönetimler, merkezi idareye kıyasla bireylerle daha yakın organik bağ içindedir. Sorunların daha kolay tespiti dolayısıyla da insan hakları açısından sorumlulukları vardır. Yerel yönetimlerin hak temelli olarak çalışma yürütmesi için Kent Konseyleri BKH gerçekleştirilmesi için gerekli ilkeler doğrultusunda hareket eder. Yerel yönetimlerin

[295] Emrealp, a.g.e., 2005, 35-39.
[296] Kent Konseyleri İçin İnsan Hakları ve Binyıl Kalkınma Hedefleri Kılavuzu, Ankara, 35.

güçlendirilmesi ve yerel demokrasinin geliştirilmesi açısından Kent Konseyleri önemli bir adımdır.[297]

3.5.2. Kent Konseylerine İlişkin Eleştirel Yaklaşımlar

Kent Konseyleri YG-21'de yer alan katılımcılık ve kapsayıcılık ilkelerini gerçekleştirmek için kurulmuş olan sivil toplum örgütleridir. Her ne kadar ilk başlarda az sayıda kentte faaliyet gösteriyor olsalar da Kent Konseyleri, Türkiye'ye özgü bir kurumdur. Daha sonra Kent Konseyleri, Belediye Kanunu'na göre zorunluluk haline gelmiştir ve ülkemizde 200'ü aşkın Kent Konseyi vardır.[298] Kent konseylerinin "yerel siyasetin yerel toplumla geçiş noktasında yer aldığını" söyleyen Şahin için Kent Konseylerini sahada incelemek zordur. Çünkü gerçek pratikleri toplantı salonlarının dışında yaşanmaktadır.[299]

Kent konseyleri, temsili demokrasi yerine doğrudan demokrasi anlayışına benzer bir anlayışın yerleşmeye başladığını gösterir. Kent Konseyi Yönetmeliğinin 1. Maddesinde Kent Konseyinin misyonları sıralanmıştır. Bunlar Kent Konseyinin halk ve yerel yönetimler arasında bir aracı kurum olduğunu gösterir.

Halkın katılımı sadece katılımcılık ilkesinin gerçekleşmesini değil aynı zamanda mali denetimin sağlanmasını ve kaynakların daha verimli harcanmasını sağlar. Kent Konseylerinde alınan kararlar yerel yönetimlere aktarılır ve yol gösterici nitelik taşır. Katılım sürecinde "belediye ve halk tarafından iletişim araçlarının kullanımı katılımcı bütçeleme sürecinde bilgilenme-danışma-katılım aşamalarının gerçekleşmesi açısından önem taşımaktadır. Halk, kenti ile ilgili projelerden hem kendi çabasıyla bilgilenecek hem de belediye tarafından bilgilendirilecek daha sonra kent konseyinin aracılık etmesi ile karşılıklı müzakere yapacak ve nihayetinde katılım süreci gerçekleşmiş olacaktır."[300] Çetinkaya ve Korlu 2010 yılında yaptıkları çalışmada Kent Konseylerinin faaliyetlerini değerlendirmişlerdir. Nicelik açısından yapılan bu

[297] Türkiye Kent Konseyleri Birliği, (2012). Kent Konseyleri Ulusal Raporu, Çanakkale, 23.
[298] Şahin, S.Z., (2015). "Kent Konseylerinin Katılımcılık Kapasitesinin Değerlendirilmesi: Ankara Örneğinden Bazı Çıkarımlar", *PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi,*11(Özel Sayı), 199.
[299] Şahin, a.g.m., 2015, 200.
[300] Çetinkaya, ve Kutlu Korlu, a.g.m., 2012, 109.

değerlendirmede sosyal yardımlaşma, kent vizyonunun ve hemşerilik bilincinin geliştirilmesi, katılım ve yerinden yönetim konularında oldukça aktif, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, kentin hak ve hukukun korunması konularında ise daha az aktif olduğu söylenebilir. Saydamlık, hesap sorma ve hesap verme ilkeleri açısından ise aktif olmadıkları görülmektedir. [301]

Kent Konseylerinin demokrasi açısından önemi açık olmakla birlikte bazı tartışmalı konular vardır. Bunlar; pratikte belediye için çalışma yürütüp yürütmediği, katılımcılığı ne kadar desteklediği, Kent Konseylerinin çıkar elde etmek için kullanılıp kullanılmadığı gibi konulardır. Bu açıdan bakıldığında iyi ve kötü örnekler vardır. Çetinkaya ve Korlu, Kent Konseylerine katılımı bozan durumlardan şöyle bahsetmiştir:

- Kent Konseylerinin katılımcılığı sağlamak için aldığı kararları belediye bürokrasisi ve meclisinin kendi yetkilerinin kısıtlanması olarak görmesi,
- Demokrasinin yapısından kaynaklı olarak çoğunluğun dediğinin yapılmasının her zaman kent için iyi sonuçlar doğurmaması,
- Çıkar gruplarının oy kaygısı taşıyan yerel iktidarın zaaflarından faydalanarak baskı yapar ve kendi çıkarına uygun karar alınmasını sağlaması,
- Teknik bilgisini ya da konumunu kendi çıkarı için kullanan yetkililer olması,
- Merkezi idarenin yerel idare üzerinde kontrol gücü uygulayarak merkezi idarenin planlarına uygun olarak bütçenin harcanmasıdır."[302]

Kent Konseyine ilişkin sorunlardan çalışmasında bahseden Feray Artar şu şekilde sıralar:

- "Kent Konseyi ile kararlara katılım sadece kentteki örgütlü bazı gruplarla sınırlı kalması.
- Kent Konseyin kendine ait bir bütçeye sahip olmamasıdır."[303]

[301] Çetinkaya, ve Kutlu Korlu, a.g.m., 2012, 110-111.
[302] Çetinkaya, ve Kutlu Korlu, a.g.m., 2012, 112-113.
[303] Artar, F. (2015). "Kent Konseyleri ve Katılımın Özgün Halleri", *Özne Hayatı Konuşunca*, 79.

4.ÇAYYOLU SEMT MECLİSİNİN SEMT KÜLTÜRÜ ÜZERİNE ETKİSİ KONUSUNDA BİR ALAN ÇALIŞMASI

4.1. Çayyolu Semt Meclisi

Tezin saha çalışmasını oluşturan Çayyolu Semt Meclisi, Çankaya Kent Konseyi bünyesinde faaliyetlerine sürdürmektedir. Çankaya Kent Konseyi 13 Ekim 2009 tarihinde Belediye Başkanı'nın çağrısı ile toplanmıştır.[304] Kanun'a ve Yönetmelik'e uygun şekilde hazırlanan görevler ve çalışma ilkeleri Çankaya Kent Konseyi Yönergesi'nde belirtilmiştir. Semt Meclisleri de çalışma yürütürken bu Yönerge'de belirtilen çalışma usul ve esaslarına uymak durumundadır.[305] Semt meclislerinin birbiriyle iletişim halinde olabilmeleri için Semt Meclisleri Koordinasyon Kurulu vardır. Bu kurul semt meclislerinin iletişim, koordinasyon ve deneyim aktarımını sağlar. Semt meclisleri ayda en az bir toplantı yaparak bölgelerindeki gelişmeleri değerlendirir ve Konsey'e bildirirler.[306]

Semt meclislerinin çalışmalarına ilişkin oluşturulan Yönerge gereği; semt yaşamında, kent vizyonunun ve hemşerilik bilincinin geliştirilmesi, semtin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım, yönetişim ve yerinden yönetim ilkelerinin hayata geçirilmesi amaçlanır.[307] 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda da belirtilen bu ilkeler en küçük yerel birimler tarafından da benimsenmiş durumdadır. Semt meclisleri halka en yakın birim olması nedeniyle mahallenin sorunlarının çözümüne ve kentsel yaşamın çağdaş normlara ulaşmasına ilişkin projeler üretme işlevi vardır.[308] Semtteki sorunların tespiti ve çözüm üretilebilmesi açısından semt sakinlerinin meclis çalışmalarına katılımı önemlidir. Semtte ikamet eden her yurttaş semt meclisinin doğal üyesidir.[309] Semt meclisinin çalışmalarına katılmak için

[304] Çankaya Kent Konseyi Çalışma Yönergesi, madde 5.
[305] Çankaya Kent Konseyi Çalışma Yönergesi, madde 15-1/a.
[306] Çankaya Kent Konseyi Çalışma Yönergesi, madde 15-3/a-b.
[307] Semt Meclisleri Yönergesi, madde 1.
[308] Semt Meclisleri Yönergesi, madde 2.
[309] Semt Meclisleri Yönergesi, madde 3.

herhangi bir prosedüre ihtiyaç duymayan yurttaşlar, çalışmalara katılım sağlayarak kentlilik bilincinin gelişmesini de sağlarlar.

Semt meclislerinin organları genel kurul, yürütme kurulu ve çalışma gruplarıdır. Semt meclislerinin en üst karar organı olan Genel Kurul; çalışma gruplarının üyeleri, semtte bulunan mahalle muhtarları, semtte bulunan STÖ temsilcilerinden oluşur. Yılda bir kez olağan şekilde toplanan Genel Kurul, iki yılda bir seçimli toplanır. Üye tam sayısının 1/5'inin yazılı teklifi veya Çankaya Kent Konseyinin çağrısı ile de olağanüstü şekilde toplanır. [310]

Çayyolu Semt Meclisi, 2013 yılında "Üç Fidan Forumu" olarak bir araya gelen Çayyolu sakinlerinin çalışmaları sonucunda kurulmuştur. Forum içindeki Yerel Yönetim Çalışma grubu 25 Aralık 2013 tarihinde Çankaya Kent Konseyi'ne dilekçe vermiştir. 16 Şubat 2014 tarihinde düzenlenen Genel Kurul ile Çayyolu Semt Meclisi'nin kurulmasına karar verilmiştir. İkinci Genel Kurul 22 Şubat 2015 tarihinde, "2050 Hayalleri ve 2020 Hedefleri"ni konuşmak üzere toplanmıştır. Çayyolu, Ankara'nın önemli bir rant bölgesidir. Semt halkı bölgeyi ranttan korumak için bir arada hareket ederek çalışma yürütmüştür. Kuruluş amacı "Semtimizin Bugününü Korumak ve Geleceğini Birlikte Şekillendirmek" olan Meclis, komşuluk ve imece anlayışı ile hareket etmiştir.[311]

Ankara'nın Çankaya ilçesine bağlı Çayyolu Semti, tarihsel olarak incelendiğinde eski adı Kutugun'dur. Rumca kuytu (dere yatağı) ve gon (kıvrım) sözcüklerine dayanan kuytugon kelimesi zamanla Kutugon şekline dönüşmüştür.[312] Yenimahalle Belediyesi'ne bağlı olan Çayyolu daha sonradan Çankaya ilçesine bağlanmıştır. 150m*150m boyutlarında 8m yüksekliğinde yerleşme alanı bulunan Çayyolu küçük bir ovadır. 2011 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı izni ile Anadolu Medeniyetleri Müzesi Başkanlığı, Ahi Evran ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi işbirliği ile Çayyolu Höyük'te arkeolojik araştırmalara başlamıştır. Bölgede Geç Kalkolitik Dönem'den Orta Tunç Çağ'a geçiş evresine kadar kesintisiz bir yerleşim görülmüştür.[313]

[310] Semt Meclisleri Yönergesi, madde 6-12.
[311] "Çayyolu 20/50 Arayışları", Çayyolu Semt Meclisi, 19-20 Aralık 2015, s.8.
[312] https://www.bilalaksoy.com/cayyolunun-eski-adi#
[313] Gülçin İlgezi Betrram, Çayyolu 20/50 Arayışları, 17.

Çayyolu Semti 9 mahalleyi kapsar. Bu mahalleler: Ahmet Taner Kışlalı, Alacaatlı, Çayyolu, Dodurga, Konutkent, Koru, Mutlukent, Ümit ve Yaşamkent'tir.[314] Çankaya Kent Konseyi Çalışma Yönergesi'nin 8. ve 15. Maddeleri'ne dayanarak kurulan Çayyolu Semt Meclisi kapsamı 9 mahalle ve ilgili bölümleridir. Çayyolu Semt Meclisi tarafından oluşturulan Taslak Yönerge'de öncelikle semt meclisinin tanımı yapılmıştır. Semt meclisleri, kentsel yaşamı kolaylaştırmayı ve yaşayanların refahına yönelik, mahalleyi tarihsel gelişiminden koparmadan, mahalle sakinlerinin ve mahalle yönetimlerinin buluştukları, deneyimlerini paylaştıkları, birlikte düşündükleri ve ürettikleri ortamın uyumlu çalışmasını örgütleyen temel yapıdır.[315]

Çayyolu Semt Meclisi Taslak Yönerge'yi oluştururken bazı amaçlar belirlemiştir. Bu amaçlar:

a) Mahallenin bütün birikim ve olanaklarını üst düzeyde örgütleyerek mahallede yaşamın bilimsel ve evrensel ilkeler temelinde eşgüdümünü sağlamak.
b) Mahallenin sorunlarını saptamak ve öneriler belirleyerek "Birlikte Üretim ve Birlikte Yönetim" ilkesinden hareketle mahalle halkının sorunlarından yakınan ve hizmet bekler konumundan çıkarılıp çözümün aktif ve etkin bir tarafı durumuna getirmek.
c) Mahallenin ekonomik, sosyal kültürel, bilimsel ve demokratik gelişmesine, demokratik ortamlarda tartışma olanağı sağlamak.
d) Demokrasinin vazgeçilmez temel ögelerinden olan sivil toplum örgütleri ve toplumsal baskı gruplarının (her türlü siyasi ve idari yapıdan bağımsız) gelişmesine ve kurumsallaşmasına katkıda bulunmak.
e) Mahalle halkının eşitlik ölçüleri içerisinde kentsel hizmetlerden yararlanmalarını sağlamaya yönelik mekanizmaları güçlendirmek.
f) Mahalle halkına sunulan hizmetin kalitesinin yükseltilmesi doğrultusunda gereken üretken çabayı göstermektir.[316]

[314] https://cayyolusemtmeclisi.wordpress.com/hakkimizda/, 06/10/2020 tarihinde ziyaret edildi.
[315] "Çayyolu Semt Meclisi Taslak Yönerge, md.1", Çayyolu 20/50 Arayışları, s.11.
[316] "Çayyolu Semt Meclisi Taslak Yönerge, md.2", Çayyolu 20/50 Arayışları, s.11.

Bu amaçların gerçekleşmesi için semt halkı kolektif çalışma yürütmektedir. Çayyolu Semt Meclisi de işlevsel olarak kent hakkının kullanılması sürecini örgütler ve çalışma grupları ile katılımcı süreçler yaratır. Bu süreçler neticesinde merkezi ve yerel yönetim organlarının programlarına alternatifler önerip projeler önererek mahalle sorunlarının çözümüne ve kentsel yaşamın çağdaş normlarda koordinasyonuna katkı sağlar.[317]

Çayyolu Semt Meclisi çalışmalarını Genel Kurul, Yürütme Kurulu, Sözcüler ve Sekreterya'dan oluşan Koordinasyon Kurulu ve Çalışma Grupları ile yürütür. Meclis'in en üst karar organı olan Genel Kurul; Mahalle muhtarları ve ihtiyar heyeti üyeleri, Mahallede bulunan okulların müdür veya temsilen müdür yardımcıları ile okul aile birliği başkanları, mahallede bulunan esnaf temsilcileri, mahallede oturan gençlik temsilcileri, mahallede kurulu dernek, vakıf, spor kulübü vb STÖ'lerin temsilcileri ve semt sakinleri ile kısıtlı kalmaz, tüm Çankaya sakinlerinden oluşur. Yılda 1(bir) kez olağan toplanan Genel Kurul, Yönetim Kurulu'nun 22 üyesinden 15'inin çağrısıyla olağanüstü olarak toplanır. Genel Kurul iki gün sürmektedir. Görevleri ise Semt Meclisinin genel politikalarını belirlemek, Yürütme Kurulu üyelerini seçmek ve yazılı öneriler ile çalışma gruplarının oluşturulmasına karar vermektir. Yürütme Kurulu 11 asil ev 11 yedek olmak üzere 22 üyeden oluşur. Her mahalleden 1 asil 1 yedek temsilci ayrıca 2 genç ve 2 engelli temsilci vardır. Her mahallenin muhtarı doğal üyedir. Üyeler Genel Kurul tarafından 1 yıllığına seçilir. Yürütme Kurulu kendi içinden 2 sözcü ve 5 sekreter seçerek çalışmalarını yürütür. Haftada bir kez (Çarşamba akşamları 19-22 saatleri arasında) toplanarak çalışma yürüten Kurul'un görevleri; Genel Kurul Kararlarının hayata geçirilmesini sağlamak, Çalışma Grupları tarafından üretilen projeleri Genel Kurula sunmak, Genel Kurul gündemini belirlemek, Semt Meclisi çalışmaları hakkında koordinasyon kurulunu bilgilendirmek, Çalışma Grupları kurulmasını Genel Kurula teklif etmek ve Çalışma Gruplarının projelerini değerlendirmek ve desteklemektedir. Yönetim Kurulu tarafından seçilen 2 sözcü ve 5 sekreter Koordinasyon Kurulu'nu oluşturmaktadır. Sözcülerden biri kadın biri erkektir. Semt Meclisini üçüncü taraflara karşı temsil eden sözcüler altı ay görev alırlar ve üst üste dört dönem görev alabilirler. 5 kişiden oluşan sekreterya ise Yönetim

[317] "Çayyolu Semt Meclisi Taslak Yönerge, md.3", Çayyolu 20/50 Arayışları, s.12.

Kurulu kararlarının alınabilmesi ve uygulanabilmesi için gerekli teknik ve idari altyapıyı sağlar. Koordinasyon Kurulu'nun görevleri; Meclis çalışmalarının kolaylaştırılması ve düzenli bir biçimde yürütülmesini sağlamak, Meclis'in çalışmalarının Kent Konseyi Yönetmeliğine uygunluğunu takip etmek, Meclis'in aldığı kararların hayata geçirilmesine yardımcı olmak, üçüncü şahıslar ile diyalogların geliştirilmesi ve yürütülmesini sağlamak ve Çankaya Kent Konseyi Koordinasyon Kurulunda Çayyolu Semt Meclisini temsil etmek ve iletişimini sağlamaktır.[318]

Çayyolu Semt Meclisi, semti ve semtte yaşayanları ilgilendirecek her türlü konuda araştırma yapmak, mahallenin sorunlarına çözüm önerisi geliştirmek ve projeler üretmek için Çalışma Grupları oluşturulur. Gruplar 5(beş) kişiden oluşur ve gönüllülük esasına dayanarak çalışma yürütürler. Çalışma gruplarında en az bir tane Yönetim Kurulu üyesi bulunur. İlk Genel Kurulda 10 tane Çalışma Grubu oluşturulmuştur ve ilave Çalışma Grubu için 5 imzalı talep dilekçesi gerekmektedir.[319]

Çayyolu'nda birçok STÖ Başkanlıkları bulunmaktadır. Bu örgütler bir üst kurul olan Çayyolu Platformu'nu oluşturmuştur. Buna ek olarak Çankaya Belediyesi, Muhtarlıklar, Çankaya Belediyesi Semt Birimi, Çankaya Belediyesi Çankaya Evleri, Siteler Birlikleri, Üç Fidan Forumu ve Siyasi Parti Semt Temsilcilikleri daha katılımcı ve yaşanabilir bir yaşam alanı oluşturmak için çalışma yürütmektedir. Çayyolu Semt Meclisi de bu yapılarla uyumlu şekilde hareket eder. Komşuluk kültürünün geliştirilmesi, ortak sorunlara sahip çıkılması, çözüm üretilebilmesi, birbirlerinden öğrenerek kendilerini geliştirmesi ve katılımcı/ müzakereci demokratik ortamın sağlanabilmesi Çayyolu Semt Meclisi'nin amaçları arasındadır.[320]

Meclis, 19-20 Aralık 2015 tarihinde Çayyolu 20/50 Arayışları Programı organize etmiştir. Programdan önce semt halkına "Beklenti Anket"i yapılmış ve Kentsel Doku, Bireysel ve Toplumsal Gelişim, Kamu Hizmetleri, Katılım ve Dayanışma ile ilgili sorular sorulmuştur. Katılımcıların hayal, hedef ve önerileri ise şu şekildedir:

- Her Çayyollunun en az bir STÖ'ye üye olmasını sağlamak

[318] "Çayyolu Semt Meclisi Taslak Yönerge, bölüm 3", Çayyolu 20/50 Arayışları, s.12-14.
[319] "Çayyolu Semt Meclisi Taslak Yönerge, md.18", Çayyolu 20/50 Arayışları, s.15.
[320]" Çayyolu 20/50 Arayışları", Çayyolu Semt Meclisi, 19-20 Aralık 2015, s.55.

- Semte katlı kavşaklar yapılmaması
- Çocukların planlama sürecine katılmalarını sağlamak
- Bisiklet yolları yapılması
- Her mahallede çay/okuma evi yapılması
- 2020 yılına kadar en az bir yaşam alanının birlikte planlanması
- Sanat, kültür ve dayanışma merkezi kurmak
- Gordion etrafındaki davalık alanın Semt Parkı yapılması
- Arkeopark, Arberotorium vb temalı parklar yapılması
- Mahalle kültürü ile yaşamak için Semt Meclisi gönüllülüğü
- Çocuk yerine birey yetiştirmek
- Ebeveyn eğitmek
- Sanal dünyanın doğru kullanımını tartışmak
- Sorgulama alışkanlıklarının geliştirilmesi
- Ortak değerleri geliştirmek
- Kuşaklar arası farklılıkların yönetilebilmesi için projeler üretmek
- Semt sakinleri arasında güven artırıcı projeler geliştirmek
- Kamudan semt halkının hayallerini artırmak için destek alınmalı
- Semt kültürünün yaratılması için proje geliştirmek
- Semt sakinleri ve STÖ destekli hukuki süreç yönetimi ile Çayyolu'na ilişkin farkındalık yaratmak
- Kültürel, doğal ve tarihi değerlerin korunması
- Belediyelerin "Akademik Odalar Birliği" örneklerinin incelenerek benzerinin yapılması
- Mahalleler eşleştirilerek paylaşım ve dayanışma geliştirilmeli
- Gönüllüler tarafından eğitim verilmesi
- Yaşam sevincini artıracak projeler geliştirmek vb'dir.[321]

Çayyolu Semt Meclisi'nin Perşembe toplantılarının, yönergesinin ve Çayyolu 20/50 arayışları doğrultusunda yaptığı çalışmaların semtte kentlilik bilincini oluşturup

[321] Çayyolu 20/50 Arayışları", Çayyolu Semt Meclisi, 19-20 Aralık 2015, s.110-123.

oluşturmadığı, kent kültürüne etkisinin ne kadar olduğunu ölçmek üzere bu alan araştırması yapılmıştır.

4.2. Araştırmanın Amacı

Kentleşme ile birlikte kentte yaşayan nüfus artmaya başlamış ve kentler kendine has kültürü olan yaşam alanları haline gelmiştir. Kent kültürünün oluşmasına birçok faktör etki etmiştir. Sivil toplum örgütleri hem bu faktörlerden biri, hem de bu faktörlerin bütünleştiricisidir.

Sivil toplum örgütlerinin yaygınlaşmasıyla birlikte kent kültürüne sağladıkları katkı yadsınamaz. Neredeyse her alanda faaliyet gösteren bu örgütler, kentin sorun alanlarına ve çözümlerine değinirler. Aynı zamanda kentli bireyler kendileriyle aynı sorunları paylaşan diğer bireylerle bir araya gelmek isterler ve sivil toplum örgütleri bu amaç için en uygun çalışma alanıdır.

Semt Meclisleri de Kent Konseylerinin bir ayağı olarak çalışma yürüten yasal sivil toplum örgütleridir. Yerel yönetimlerin ve yerelleşmenin öneminin giderek anlaşıldığı günümüzde semt meclisleri gibi yerel de çalışma yürüten ve çözüm ortağı olmayı hedefleyen kurumlar rağbet görmektedir.

Çayyolu Semt Meclisi de yerel de çalışma yürüten sivil toplum örgütlerinden biridir. Semt meclisinin üçüncü bölümde bahsedilen çalışmaları, kent kültürünün oluşması, geliştirilmesi ve korunması üzerindeki etkisinin örnekleridir.

Bu bilgiler ışığında tezin amacı; aktif faaliyet yürüten bir sivil toplum örgütü olan Çayyolu Semt Meclisi faaliyetlerinden semt halkının haberdar olup olmadığını, bu faaliyetlere ne kadar katıldığını ve faaliyetleri yararlı bulup bulmadığını ölçmektir. Aynı zamanda çalışmaya katılan bireylerin demografik özellikleri de belirlenecek ve cevaplar analiz edilerek değerlendirilecektir.

4.3. Araştırmanın Kapsamı ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın, Ankara İli'nin Çankaya İlçesi Çayyolu Semti'nde ikamet eden bireyler ile yapılması planlanmıştır. Çankaya Semt Meclisi; Prof. Dr. Ahmet Taner Kışlalı, Alacatlı, Çayyolu, Dodurga, Konutkent, Koru, Mutlukent, Ümit ve Yaşamkent mahallerini kapsayarak çalışma yürütmektedir. Çalışma, örneklem seçimi açısından

herhangi bir kritere dayandırılmaksızın Gelişigüzel (Rastgele) Örneklem Seçimi Yöntemi ile yapıldı.. Çayyolu Semtine ilişkin soruların cevaplanabilmesi için Çayyolu'nda ikamet ediyor olma şartı ankete eklendi.. Anketin duyurusu yapıldıktan sonra çevrimiçi olarak doldurulması sağlandı.

4.4. Araştırmada Kullanılan Yöntem ve Teknik

Araştırma verileri anket yöntemi ile toplanmıştır. Anket yüz yüze yapılacak şekilde hazırlanmış olsa da içinde bulunduğumuz pandemi koşullarından ötürü yüz yüze uygulanamamış, çevrimiçi anket yöntemi tercih edilmiştir. Ancak anketin sadece ilgililerine ulaşması sağlanmış sadece Çayyolu semtinde ikamet edenler anket sorularını yanıtlamıştır.

Ankete katılanlara toplam 32 soru sorulmuştur. Sorulardan ilk üçü demografik özellikleri öğrenmeye yöneliktir. Cinsiyet, Yaş Aralığı ve Eğitim Durumuna ilişkin bilgiler elde edildikten sonra katılımcının Semt Meclisinden haberdar mı, Meclis üyesi mi, kaç yıldır Çayyolu Semtinde yaşıyor şeklinde sorular sorulmuştur. Geriye kalan 26 soru ise 5'li likert tekniğine göre hazırlanmıştır. Sorular Çayyolu Semt Halkının Semt Meclisine bakışını, Semt Halkına göre Çayyolu'nun en önemli sorununu, neden bu semti seçtiklerini, Semt Meclisi faaliyetlerinin etkililiğini, Semt Meclisi faaliyetlerinin Yerel Yönetimler üzerindeki etkisini ölçmeye yönelik olacak şekilde sorulmuştur.

Elde edilen veriler neticesinde bir sivil toplum örgütünün yani semt meclisinin faaliyetlerinin halkın bakış açısına göre değerlendirilmesi yapılmaya çalışılmıştır. Veriler analiz edilirken "SPSS 15.0" programı kullanılmıştır. Frekans dağılımı ve yüzdelerden yararlanılarak veriler çözümlenmiş ve grafikler halinde gösterilmiştir.

4.5. Araştırma Bulguları ve Değerlendirme

Bu bölümde anketten elde edilen verilerin analizi yapılmış ve analiz sonucunda elde edilen bulgular tablolar yardımıyla özetlenmiştir. Öncelikle Güvenilirlik Analizine ilişkin bulgular saptanmıştır.

4.5.1. Güvenilirlik Testi

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,837	,845	11

Tablo 1:

Güvenilirlik analizi yapılırken Semt Halkının Semt Meclisi faaliyetlerine ilişkin yaklaşımını içerin 11 soru ölçeğe dâhil edilmiştir. Ölçeğin Cronbach's Alpha katsayısı 0,8-0,9 arasındadır.

4.5.2. Normallik Testi

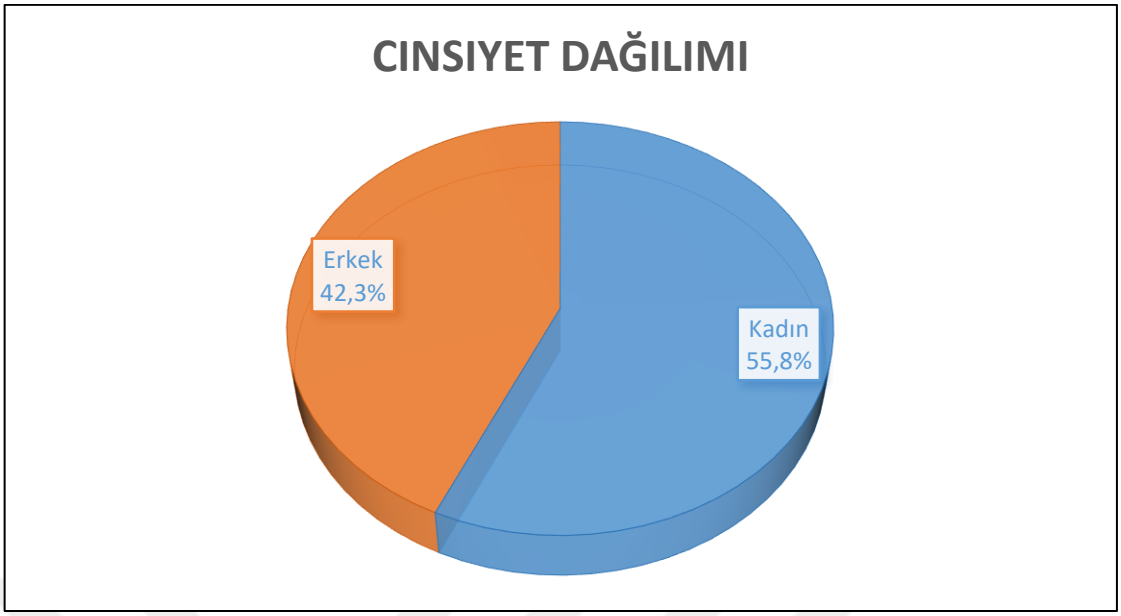
Ankette uygulanan sorulara Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi uygulanmış ve değişkenlerin anlamlılık değerlerinin %5'ten küçük olmaları nedeniyle normal dağılmadığı görülmüştür.[322] Normallik varsayımı karşılanamadığı için Man-Whitney U Testi ve Kruskall Wallis Testi uygulanmıştır.

4.5.3. Faktör ve Frekans Analizi

Anket demografik özelliklere ilişkin sorulardan sonra Çayyolu Semt Meclisi'nin Faaliyet şeklini içeren sorular sorar. Toplam 8 tane olan bu sorular faktör testine tabii tutulmuş ve 2 faktör belirlenmiştir. Biri meclis çalışma şekli, diğeri halkın katılımıdır. Diğer kısımda ise Semt Meclisi ve Yerel Yönetimlerin işbirliği ile Sivil Toplum Örgütlerinin Farkındalığına İlişkin 8 soru sorulmuş. Bu sorular için de iki faktör belirlenmiştir. Biri İşbirliği, diğeri farkındalıktır.

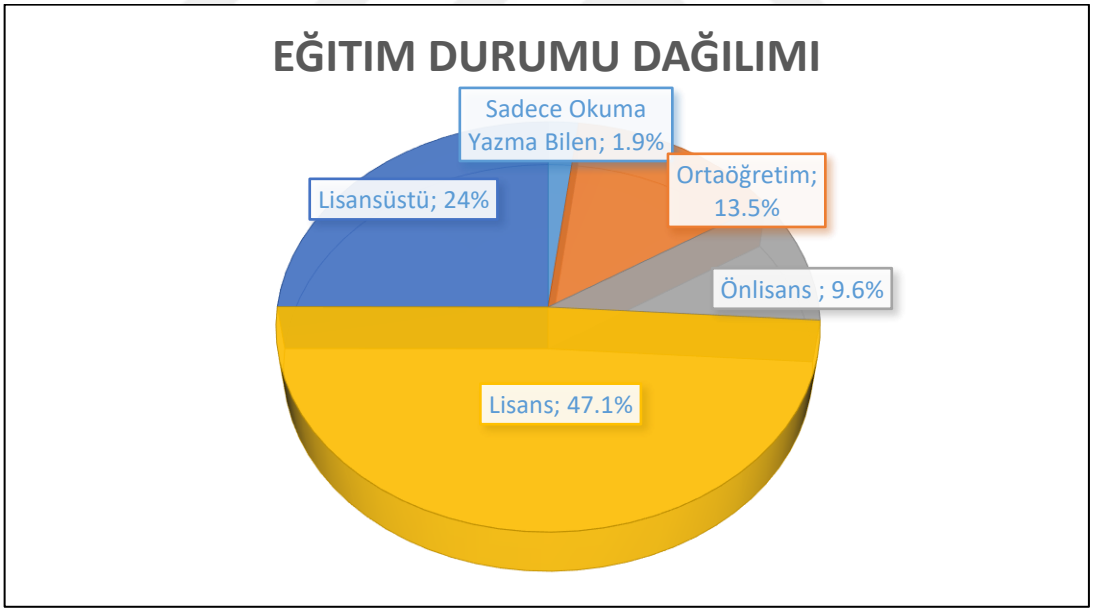
4.5.4. Katılımcıların Demografik Özellikleri

[322] Karaatlı, M. (2010). Verilerin Düzenlenmesi Ve Gösterilmesi, İçinde Spss Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, Ankara.

Grafik 4.1:

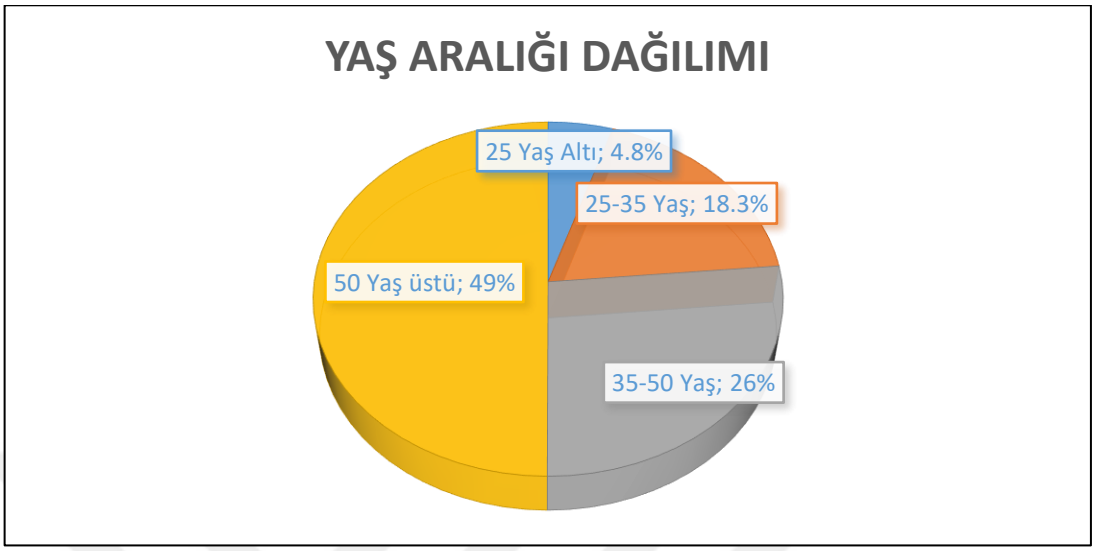
Araştırmaya katılan 104 kişiden 2 tanesi Kadın ve Erkek cevaplarından herhangi birine cevap vermemiş, 58'i Kadın ve 44'ü Erkek olduğunu belirtmiştir.

Grafik 4.2:

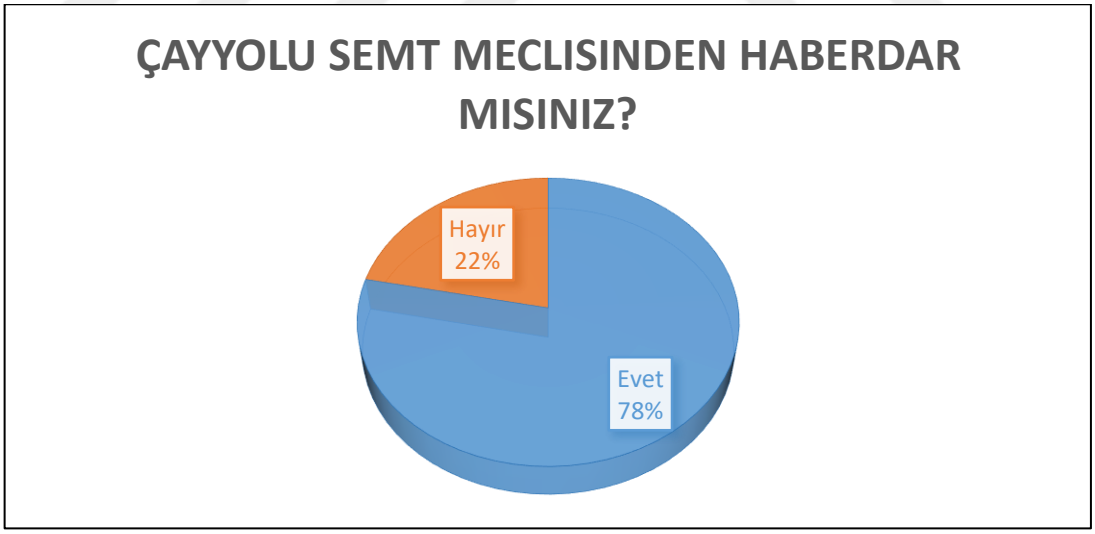
Eğitim durumuna ilişkin bu soruya 104 kişiden 4'ü cevap vermemiş, bununla birlikte 2 kişi sadece okuma-yazma bildiğini belirtmiştir. Cevap verenler arasında ilköğretim mezunu olmamakla birlikte ortaöğretim mezunu 14, önlisans mezunu 10 kişi vardır.

Çoğunluğu %47,1 oranla lisans mezunları oluştururken, lisansüstü düzeyindekiler 25 kişidir.

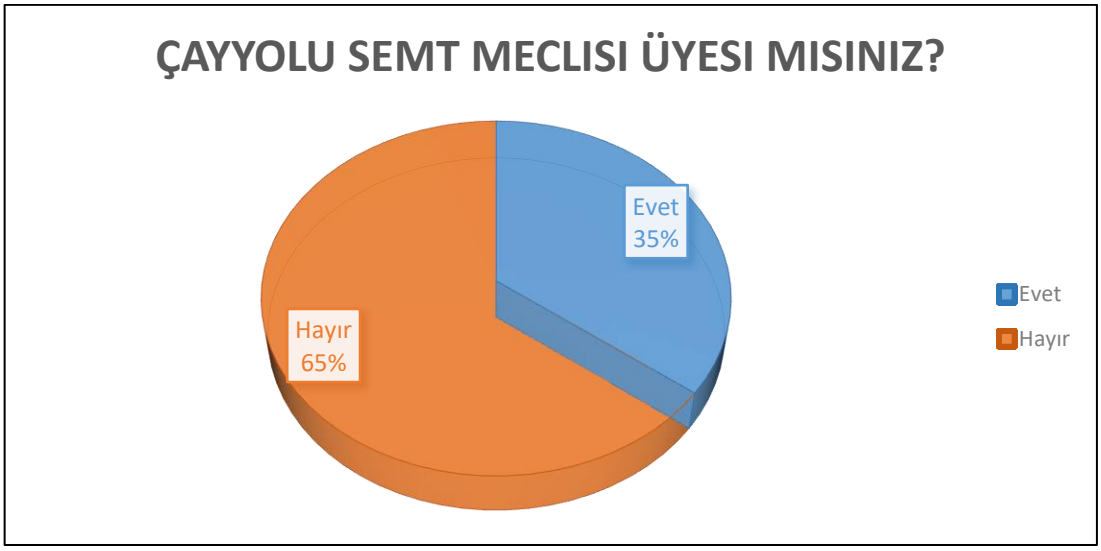

Grafik 4.3:

Yaş aralığı sorusuna 2 kişi cevap vermemiştir. Nüfusun %49'u 50 yaş üstü olmakla birlikte 5 kişi 25 Yaş Altı olduğunu belirtmiş, 19 kişi 25-35 yaş aralığında, 27 kişi ise 35-50 yaş aralığındadır.

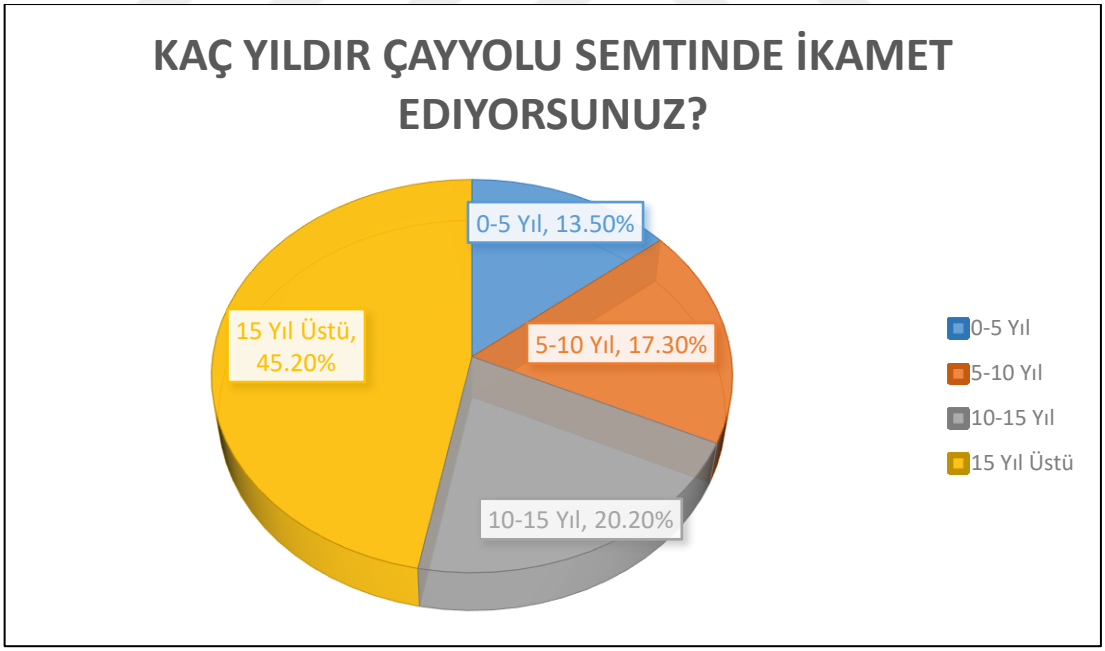

Grafik 4.4:

Grafik 4.5:

4-5.Tablolar Semt Halkının Semt Meclisinden haberdar olup olmadığını ve üyeliğini ölçmeye yöneliktir. Ankete katılanların 80'i Semt Meclisi'nden haberdardır ve bunların 36'sı Semt Meclisine üyedir. Geriye kalan 44 kişi Semt Meclisi'ne üye değildir ve ankete katılanlardan 23'ü Semt Meclisi'nden haberdar değildir.

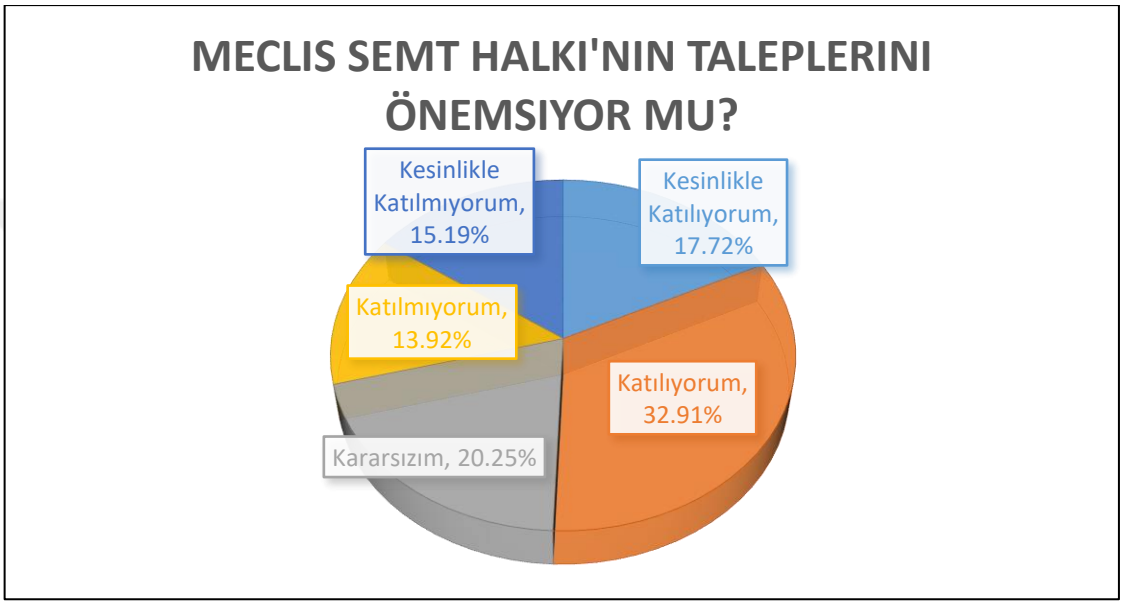

Grafik 4.6:

Anketi sadece Çayyolu Semti'nde oturanların doldurması amacıyla sorulan bu soruya 4 kişi cevap vermemiştir. 14 kişi 0-5 Yıl, 18 kişi 5-15 Yıl, 21 kişi 10-15 Yıl ve 47 kişi ise 15 Yıl Üstü süredir Semtte ikamet etmektedir.

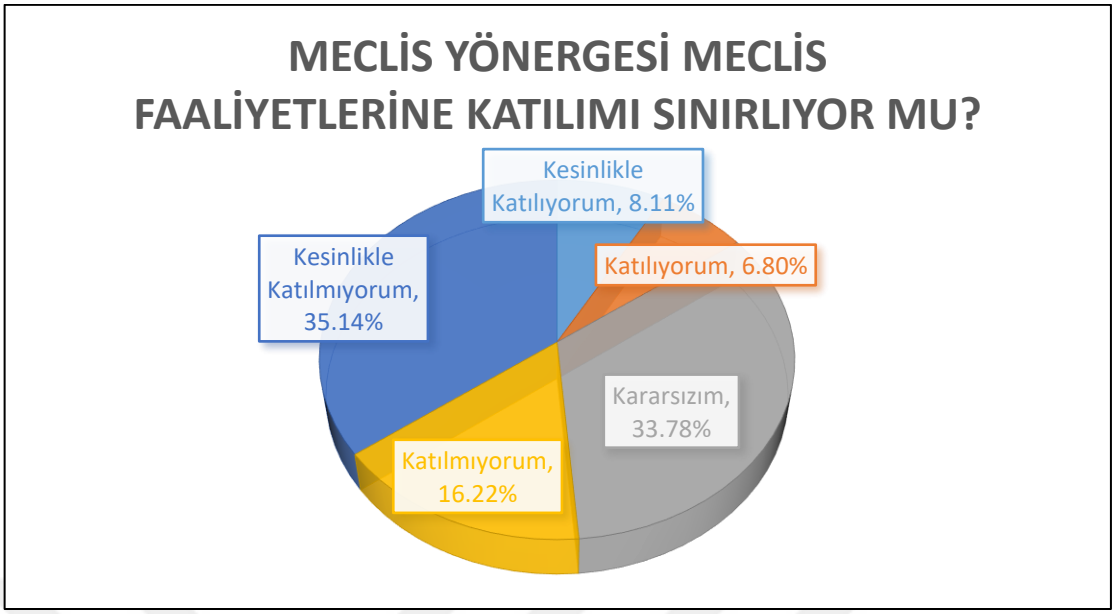
Demografik ölçütlere ilişkin soruların ardından Semt Meclisi faaliyetlerine ilişkin sorular sorulmuştur.

4.5.6. Semt Meclisi Faaliyetlerine İlişkin Sorular

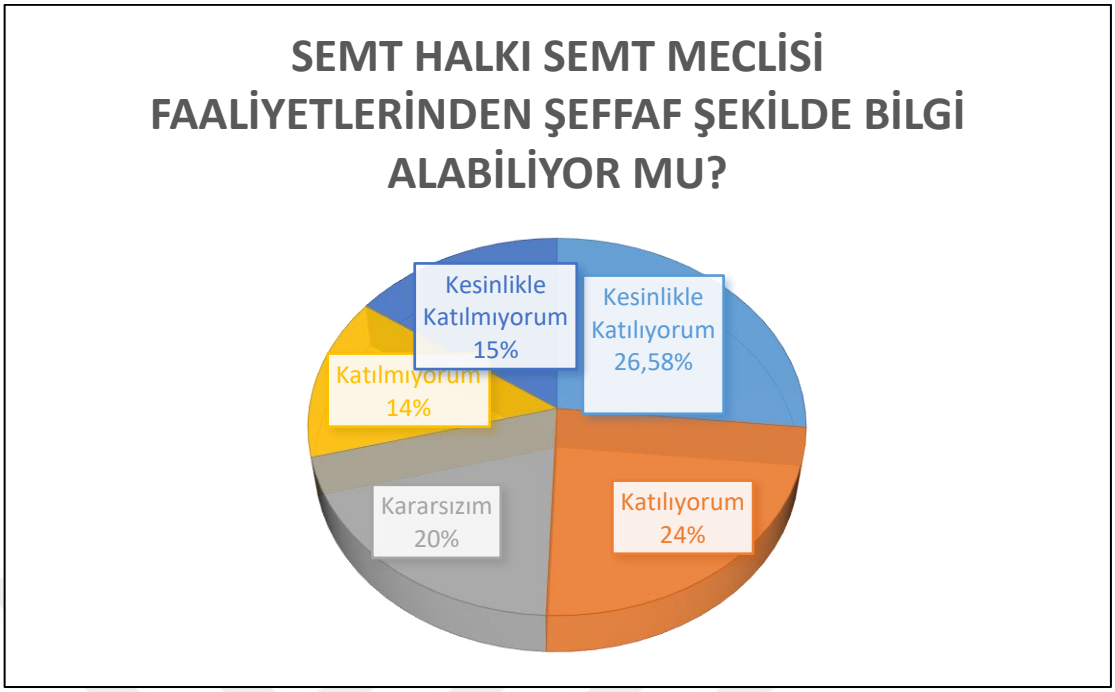
Grafik 4.7:

Semt Meclisi, Semt Halkının taleplerini önemsiyor mu? sorusuna %17,72 (14 kişi) kesinlikle katılıyorum ve %32,91 (26 kişi) katılıyorum şeklinde cevap vermiştir. %20,25 (16 kişi) kararsızım, %13,92 (11 kişi) kesinlikle katılmıyorum ve %15,19 (12 kişi) katılmıyorum demiştir. Semt Meclisinden Haberdar Mısınız? sorusuna Evet diyenlerin bu soruya cevap vermesi istenmiştir ve 25 kişi bu soruya cevap vermemiştir.

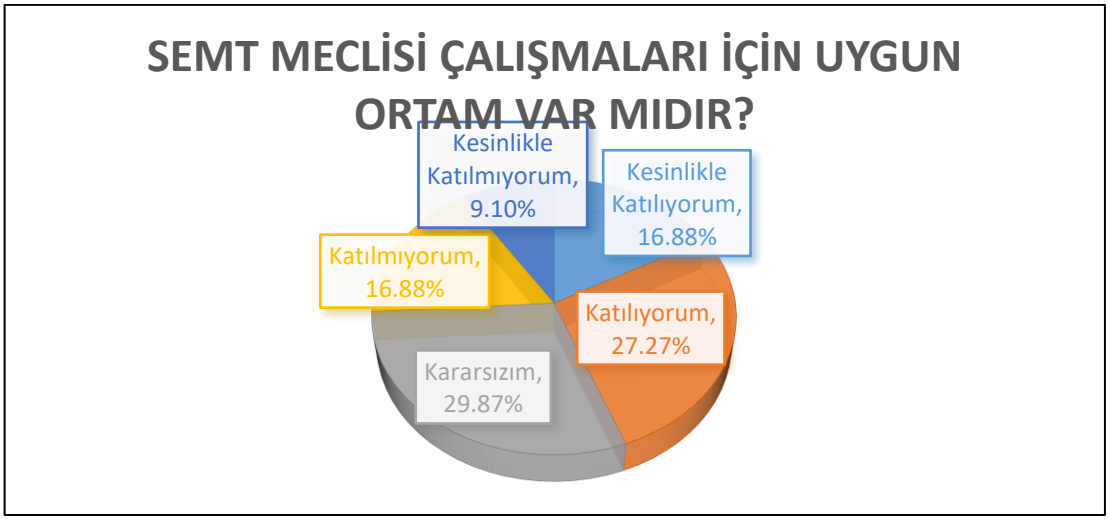
Grafik 4.8:

Semt Meclisi'nin faaliyetlerinde uygulanmak üzere oluşturduğu Yönergeye ilişkin katılımcıların %35,12'i (26 kişi) kesinlikle kısıtlamıyor, %16,22'i (12 kişi) kısıtlamıyor demiştir. %33,78'ü (25 kişi) kararsız olduğunu ifade etmiş ve %8,11' (6 kişi) kesinlikle kısıtladığını, %6,8' (5 kişi) kısıtladığını söylemiştir. Semt Meclisinden Haberdar Mısınız? sorusuna Evet diyenlerin bu soruya cevap vermesi istenmiştir ve 30 kişi bu soruya cevap vermemiştir.

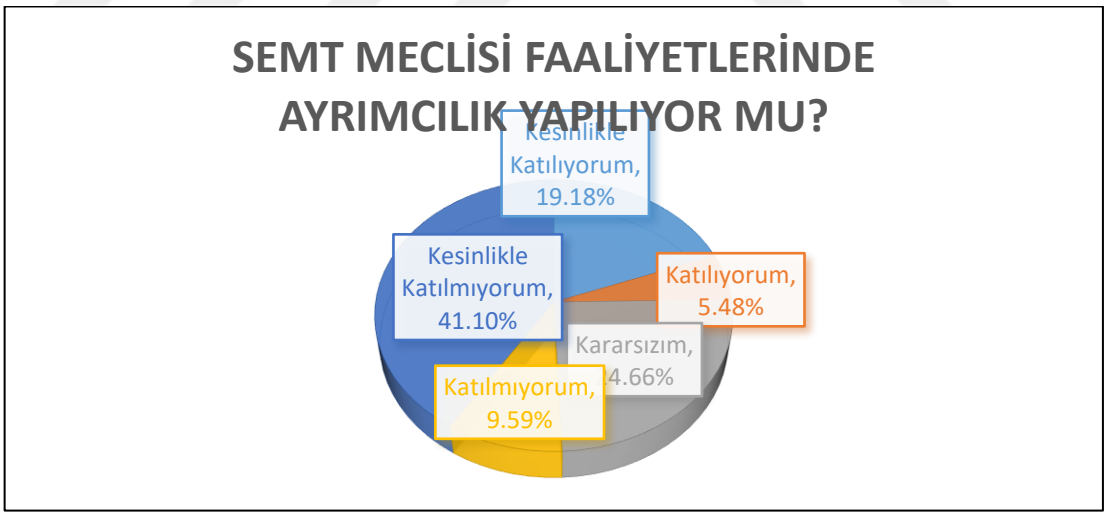
Grafik 4.9:

Semt halkının meclis faaliyetlerine ilişkin şeffaf şekilde bilgi alabildiğini düşünenler kesinlikle katılıyorum %26,58 (21 kişi) ve katılıyorum %24,05 (19 kişi) şeklinde cevap vermiştir. %20,25 (16 kişi) kararsız olduğunu belirtirken %13,92 (11 kişi) katılmıyorum ve %15,19 (12 kişi) kesinlikle katılmıyorum demiştir. Semt Meclisinden Haberdar Mısınız? sorusuna Evet diyenlerin bu soruya cevap vermesi istenmiştir ve 25 kişi bu soruya cevap vermemiştir.

Grafik 4.10:

Semt Meclisinin çalışma yürütebilmesi için uygun ortam olmadığını düşünenler % 9,1 (7 kişi) kesinlikle katılmıyorum ve %16,88 (13 kişi) katılmıyorum demiştir. Kararsız olduğunu belirtenler %29,87 (23 kişi)'dır. Çalışma ortamını yeterli bulanlar %27,27 (21 kişi) katılıyorum ve % 16,88 (13 kişi) kesinlikle katılıyorum demiştir. Semt Meclisinden Haberdar Mısınız? sorusuna Evet diyenlerin bu soruya cevap vermesi istenmiştir ve 27 kişi bu soruya cevap vermemiştir.

Grafik 4.11:

Katılımcıların %41,10'sı (30 kişi) kesinlikle katılmıyorum ve %9,59'i (7 kişi) katılmıyorum diyerek meclis faaliyetlerinde ayrım yapılmadığını söylemiştir. %24,66 (18 kişi) kararsız olduğunu belirtmiş, %5,48 (4 kişi) katılıyorum ve %19,18 (14 kişi)

kesinlikle katılıyorum demiştir. Çalışma ortamını yeterli bulanlar %27,27 (21 kişi) katılıyorum ve % 16,88 (13 kişi) kesinlikle katılıyorum demiştir. Semt Meclisinden Haberdar Mısınız? Sorusuna Evet diyenlerin bu soruya cevap vermesi istenmiştir ve 31 kişi bu soruya cevap vermemiştir.

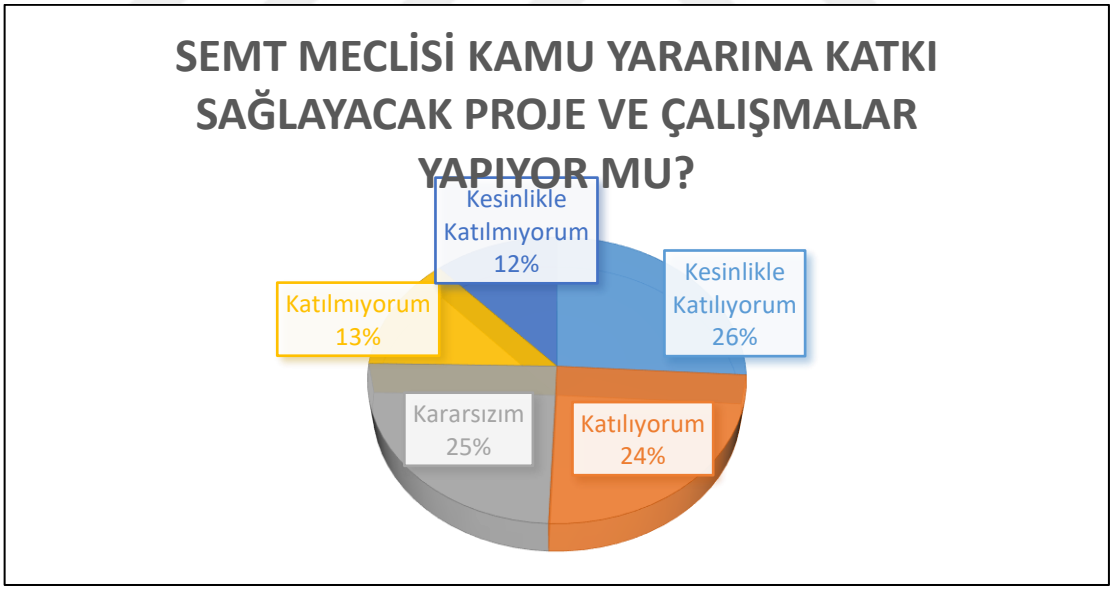
Grafik 4.12:

Semt Halkı'nın meclis faaliyetlerine yeterince katkı sağlayıp sağlamadığını öğrenmek için sorulan bu soruya %53,25'sı (41 kişi) kesinlikle katılmıyorum, %25,97'si (20 kişi) katılmıyorum demiştir. Meclis faaliyetlerine yeterince katkı sağladığını düşünenlerden ankete katılanların %2,60'ü (2 kişi) kesinlikle katılıyorum ve %6,5 (5 kişi) katılıyorum demiştir. %11,69 (9 kişi) kararsızdır. Semt Meclisinden Haberdar Mısınız? Sorusuna Evet diyenlerin bu soruya cevap vermesi istenmiştir ve 27 kişi bu soruya cevap vermemiştir.

Grafik 4.13:

4 kişi bu soruya cevap vermemiştir. %4'ü (4 kişi) kesinlikle katılıyorum, %17'si (17 kişi) katılıyorum, %35'i (35 kişi) kararsızım, %12'si (12 kişi) katılmıyorum ve %32'si (32 kişi) kesinlikle katılmıyorum demiştir.

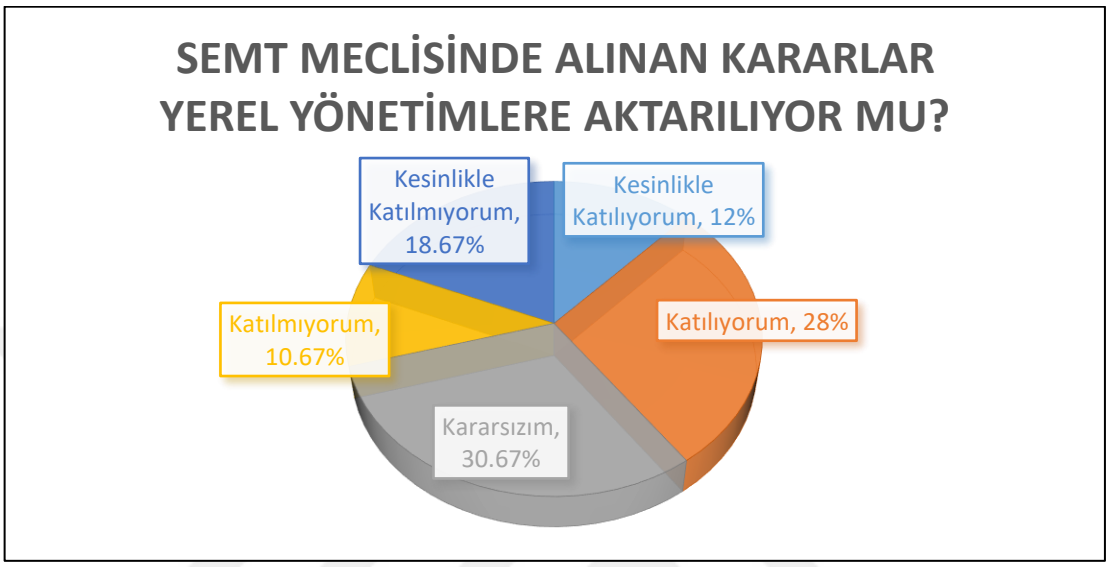

Grafik 4.14:

Ankete katılanların %25,97'u (20 kişi) kesinlikle katılıyorum ve %24,68'si (19 kişi) katılıyorum diyerek Semt Meclisi'nin kamu yararına katkı sağlayan proje ve çalışma yaptığını düşünmektedir. %24,68'ü (19 kişi) kararsız olduğunu belirtir. %12,99'i (10

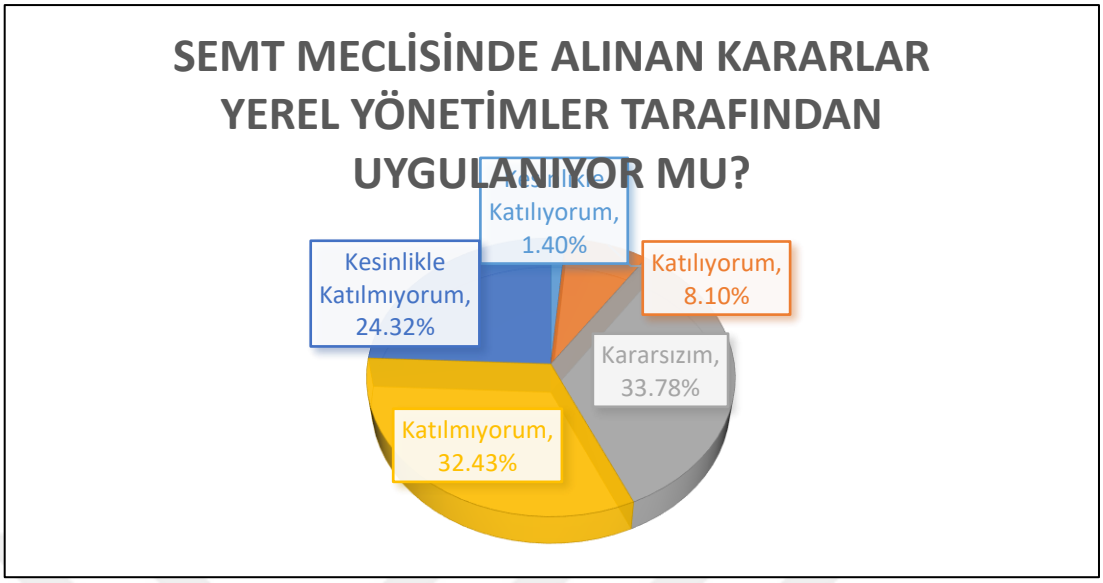
kişi) katılmıyorum ve %11,69'i (9 kişi) kesinlikle katılmıyorum demiştir. Semt Meclisinden Haberdar Mısınız? sorusuna Evet diyenlerin bu soruya cevap vermesi istenmiştir ve 27 kişi bu soruya cevap vermemiştir.

4.5.7. Semt Meclisi ve Yerel Yönetim Birimlerinin İşbirliği

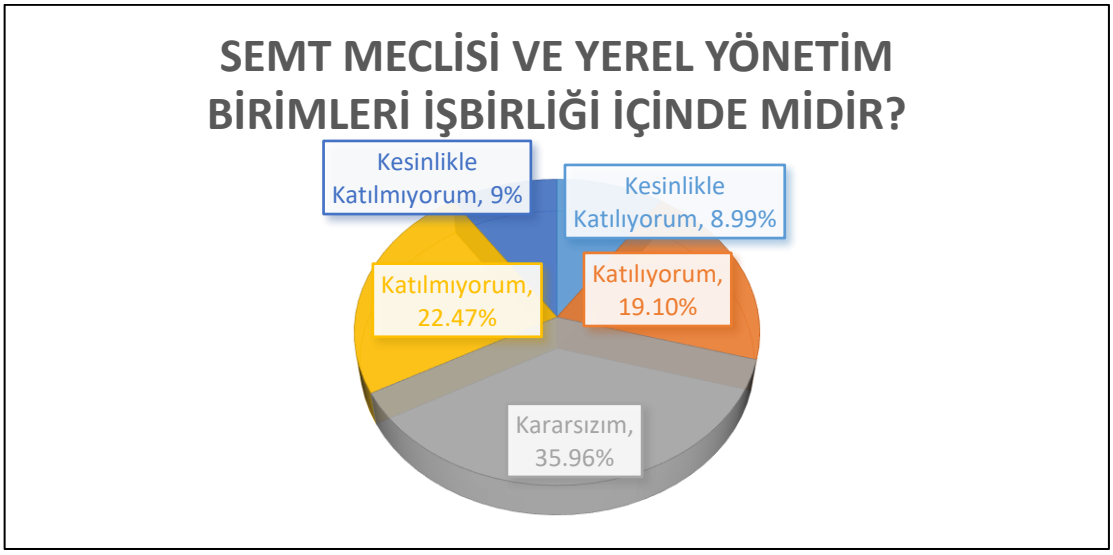
Grafik 4.15:

Ankete katılanların %12'si (9 kişi) kesinlikle katılıyorum ve %28'i (21 kişi) katılıyorum demiştir. %30,67'i (23 kişi) kararsızdır. %10,67'i (8 kişi) katılmıyorum ve %18,67'sı (14 kişi) kesinlikle katılmıyorum demiştir. Semt Meclisinden Haberdar Mısınız? sorusuna Evet diyenlerin bu soruya cevap vermesi istenmiştir ve 29 kişi bu soruya cevap vermemiştir.

Grafik 4.16:

Alınan kararların yerel yönetimler tarafından uygulanmadığını düşünenlerden %24,32 (18 kişi) kesinlikle katılmıyorum ve %32,43'i (24 kişi) katılmıyorum demiştir. % 33,78'i (25 kişi) kararsız olduğunu belirtmiştir. %1,4'i (1 kişi) kesinlikle katılıyorum ve %8,1'i (6 kişi) katılıyorum demiştir. Semt Meclisinden Haberdar Mısınız? sorusuna Evet diyenlerin bu soruya cevap vermesi istenmiştir ve 30 kişi bu soruya cevap vermemiştir.

Grafik 4.17:

15 kişi cevap vermemiştir. 89 kişidense %8,99'u (8 kişi) kesinlikle katılıyorum ve %19,1'i (17 kişi) katılıyorum demiştir. %35,96'sı (32 kişi) kararsızdır. %22,47'si (20 kişi) katılmıyorum ve %9'u (12 kişi) kesinlikle katılmıyorum demiştir.

4.5.8. Sivil Toplum Örgütlerine İlişkin Farkındalık

Grafik 4.18:

Sivil Toplum Örgütlerinin gerekliliğine ilişkin bu soruda %70,41'i (69 kişi) kesinlikle katılıyorum, %13,27'si (13 kişi) katılıyorum, %6,1'i (6 kişi) kararsızım, %6,1'i (6 kişi)

katılmıyorum ve %4,1'i (4 kişi) kesinlikle katılmıyorum demiştir. Soruya 6 kişi cevap vermemiştir.

Grafik 4.19:

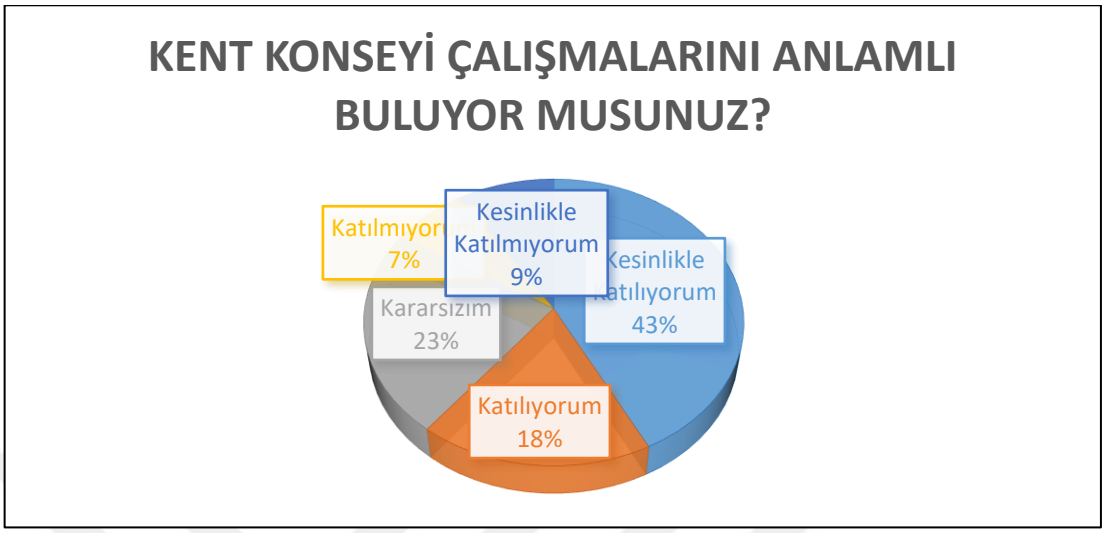
Bu soruya 7 kişi cevap vermemiştir. 97 kişiden %35,05'i (34 kişi) kesinlikle katılmıyorum, %12,37'si (12 kişi) katılmıyorum, %21,65'i (21 kişi) kararsızım, %17,53'ü (17 kişi) katılıyorum ve %13,40'ı (13 kişi) kesinlikle katılıyorum demiştir.

Grafik 4.20:

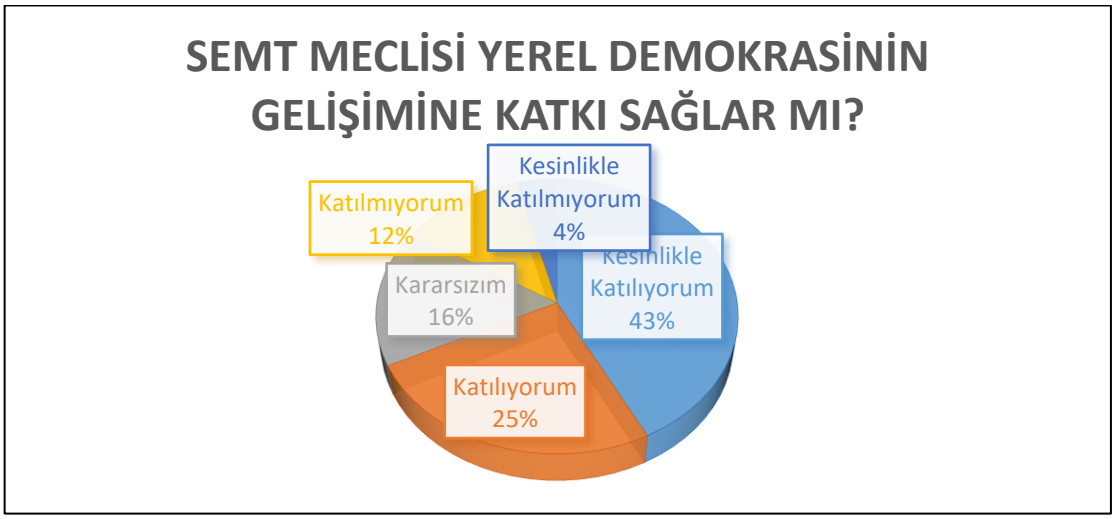
5 kişi bu soruya cevap vermemiştir. Cevap veren 99 kişiden %34,34'ü (34 kişi) kesinlikle katılmıyorum, %9,09'u (9 kişi) katılmıyorum, %13,13'ü (13 kişi)

kararsızım, %14,14'ü (14 kişi) katılıyorum ve %29,29'u (29 kişi) kesinlikle katılıyorum demiştir.

Grafik 4.21

Soruya 99 kişi cevap vermiş, 5 kişi vermemiştir. Cevap verenlerden %42,42'si (42 kişi) kesinlikle katılıyorum, %18,18'i (18 kişi) katılıyorum, %23,23'ü (23 kişi) kararsızım, %7,07'si (7 kişi) katılmıyorum ve %9,09'u (9 kişi) kesinlikle katılmıyorum demiştir.

Grafik 4.22:

Bu soruya 5 kişi cevap vermemiştir. Cevap verenlerin çoğunluğu katıldığını belirtmiştir. %42,42'si (42 kişi) kesinlikle katılıyorum ve %25,25'i (25 kişi)

katılıyorum demiştir. %16,16'sı (16 kişi) kararsızdır. %12,12'si (12 kişi) katılmıyorum ve %4'ü (4 kişi) kesinlikle katılmıyorum demiştir.

4.5.9. Hipotez Testi Bulguları

İlk 8 soru için 2 faktör ikinci 8 soru için de 2 faktör belirlenmiştir. Sorular cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve ikamet yılı değişkenine göre verilen cevaplarda anlamlı bir farklılığın varlığına dair analiz yapılmıştır. Veriler normal dağılmadığı için, parametrik olmayan testler kullanılmıştır.

1-Cinsiyet Değişkenine Göre: Cinsiyet değişkenine ilişkin yapılan Mann Whitney U testi analiz sonucunda anlamlılık değerleri %0,5'ten büyük olduğu için anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir.

	Semt Meclisi gibi STÖlerin gerekliliğine inanıyor musunuz?	Kent Konseylerine ilişkin yeterince farkındalığınız var mı?	Ankara Kent Konseyine ilişkin yeterince farkındalığınız var mı?	Kent Konseylerinin çalışmalarının anlamlı olduğunu düşünüyor musunuz?	Semt Meclisi yerel demokrasinin gelişmesine katkı sağlar mı?
K-Wall	17,578	22,048	18,139	15,425	16,719
df	3	3	3	3	3
A.sig.	,001	,001	,001	,001	,001

Tablo 4.2:

2- Yaş Değişkenine Göre: Yaş değişkenine ilişkin Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. Yaşa göre yapılan analizde Semt Meclisi Üyesi Misiniz ve Çayyolu Semt Meclisi'nden Haberdar Mısınız sorularının %0,5'ten küçük olduğu için anlamlı bir farklılık vardır.

3- Eğitim Değişkenine Göre: Eğitim değişkenine ilişkin Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. Eğitime göre yapılan analizde Semt Meclisi Üyesi Misiniz ve Çayyolu Semt Meclisi'nden Haberdar Mısınız soruları anlamlılık değerleri sırasıyla 0,054 ve 0,010'dur. Dolayısıyla sadece Semt Meclisinden Haberdar Mısınız sorusu için anlamlı bir farklılık vardır.

	Semt Meclisi gibi STÖlerin gerekliliğine inanıyor musunuz?	Kent Konseylerine ilişkin yeterince farkındalığınız var mı?	Ankara Kent Konseyine ilişkin yeterince farkındalığınız var mı?	Kent Konseylerinin çalışmalarının anlamlı olduğunu düşünüyor musunuz?	Semt Meclisi yerel demokrasinin gelişmesine katkı sağlar mı?
K-Wall	5,694	8,280	3,447	5,268	14,988
df	4	4	4	4	4
A.sig.	,223	,083	,486	,261	,005

Tablo 4.3:

Semt Meclisi gibi Sivil Toplum Örgütlerine İlişkin Farkındalığı test etmek üzere sorulan Tablo 4.3'teki "Meclis Yerel Demokrasinin Gelişmesine Katkı Sağlar Mı?" Sorusu hariç diğer sorularda anlamlılık değeri %0,5'ten büyük olduğu için anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmemiştir.

	Semt Meclisi gibi STÖlerin gerekliliğine inanıyor musunuz?	Kent Konseylerine ilişkin yeterince farkındalığınız var mı?	Ankara Kent Konseyine ilişkin yeterince farkındalığınız var mı?	Kent Konseylerinin çalışmalarının anlamlı olduğunu düşünüyor musunuz?	Semt Meclisi yerel demokrasinin gelişmesine katkı sağlar mı?
K-Wall	5,944	10,987	10,911	7,317	13,171
df	3	3	3	3	3
A.sig.	,114	,012	,012	,062	,004

Tablo 4.4:

4- Semtteki İkamet Yılı: Semtteki İkamet Yılı değişkenine ilişkin Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. Bu analizde Semt Meclisi Üyesi Misiniz ve Çayyolu Semt Meclisi'nden Haberdar Mısınız soruları sırasıyla 0,003 ve 0,124 anlamlılık değerlerini almıştır. %0,5'ten küçük olduğu için Semt Meclisi Üyesi Misiniz sorusu için anlamlı bir farklılık vardır. Semt Meclisi gibi Sivil Toplum Örgütlerine İlişkin Farkındalığı test etmek üzere sorulan Tablo 4.4'teki sorularda da anlamlılık değeri %0,5'ten küçük olanlar için anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir.

Hipotez 1

H0: Yaş ile Semt Meclisi Üyeliği arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

	Yaş Aralığı	N	Ortalama
Semt Meclisi üyesi misiniz?	25 Yaş Altı	5	69,50
	25-35 Yaş	19	61,45
	35-50 Yaş	27	61,94
	50 Yaş Üstü	51	40,50
	Total	102	

Tablo 4.5 : Kruskall-Wallis H Testi Sonuçları

(p:0,001) değeri nedeniyle Yaş ile Semt Meclisi Üyeliği arasında anlamlı bir farklılık olduğu anlaşılmıştır. Buna göre 69,5 ortalama değeri ile 25 Yaş Altı birinci sıradadır. 61,94 ortalama değeri ile ikinci sırada 35-50 Yaş, 61,45 ortalama değeri ile 25-35 Yaş üçüncü sıradadır. 50 Yaş üstü 40,50ortalama değer ile dördüncü sıradadır. Yaş ile Semt Meclisi Üyeliği arasında anlamlı farklılık olması nedeniyle H0 hipotezi reddedilmiş olup Ha alternatif hipotezi kabul edilmiştir.

Hipotez 2:

H0: Yaş İle Çayyolu Semt Meclisi haberdarlığı arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

	Yaş Aralığı	N	Ortalama
Çayyolu'nda bir Semt Meclisi olduğundan haberiniz var mı?	25 Yaş Altı	5	47,10
	25-35 Yaş	19	62,39
	35-50 Yaş	27	56,41
	50 Yaş Üstü	51	45,27
	Total	102	

Tablo 4.6:

(p: 0,042) olduğu için Yaş ile Çayyolu'nda Semt Meclisi olduğuna ilişkin haberdarlık arasında anlamlı bir farklılık olduğu anlaşılmıştır. 62,39 ortalama değeriyle 25-35 Yaş birinci, 56,41 ortalama değeriyle 35-50 Yaş ikinci, 47,10 ortalama değeri ile 25 Yaş Altı üçüncü sıradadır. 50 Yaş Üstü 45,27 ortalamayla dördüncü sıradadır. Yaş aralığına göre 25 Yaş Altının tutumu düşüktür. 25-35 Yaş aralığında en yüksek tutumu gösterirken sırayla 35-50 Yaş ve 50 Yaş Üstü tutum nedeniyle anlamlı farklılık gözlenir. H0 hipotezi reddedilirken, Ha alternatif kabul edilmiştir.

Hipotez 3:

H0: Yaş ile Semt Meclisleri Gibi Sivil Toplum Örgütlerinin gerekliliğine inanmak arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

	Yaş Aralığı	N	Ortalama
Semt Meclisi gibi Sivil Toplum Örgütlerinin gerekliliğine inanıyor musunuz?	25 Yaş Altı	5	23,90
	25-35 Yaş	18	34,31
	35-50 Yaş	24	54,27
	50 Yaş Üstü	50	54,27
	Total	97	

1. **Tablo 4.7:**

(p:0,001) değeri nedeniyle Yaş ile Semt Meclisleri gibi Sivil Toplum Örgütlerinin gerekliliğine inanmak arasında anlamlı bir farklılık olduğu anlaşılmıştır. 35-50 Yaş ve 50 Yaş üstü 54,27 ortalama oranıyla eşit düzeyde tutum sergilemiştir. 34,31 ortalama oranıyla 25-35Yaş üçüncü sırada yer alır. 25 Yaş Altı 23,90 ortalamayla dördüncü sırada yer alır. Dolayısıyla H0 hipotezi reddedilirken, Ha alternatif hipotezi kabul edilir.

Hipotez 4:

H0: Yaş ile Kent Konseyinin Çalışmalarının anlamlı olduğunun düşünülmesi arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

	Yaş Aralığı	N	Ortalama
Kent Konseylerinin çalışmalarının anlamlı olduğunu düşünüyor musunuz?	25 Yaş Altı	5	46,20
	25-35 Yaş	19	27,97
	35-50 Yaş	24	55,44
	50 Yaş Üstü	50	55,16
	Total	98	

Tablo 4.8:

(p:0,001) değeri ile Yaş ile Kent Konseyinin Çalışmalarının anlamlı olduğunun düşünülmesi arasında anlamlı bir farklılık olduğu düşünülmektedir. 55,44 ortalama değeri ile 35-50 Yaş tutumu ile birinci sıradadır. İkinci sırada 55,16 ortalama değeri ile 50 Yaş Üstü gelmektedir. H0 hipotezi reddedilirken, Ha alternatif hipotezi kabul edilmiştir.

Hipotez 5:

H1: Eğitim düzeyi ile Semt Meclisi Üyeliği arasında anlamlı bir farklılık vardır.

	Eğitim Durumu	N	Ortalama
Semt Meclisi üyesi misiniz?	Sadece Okuma Yazma Bilen	2	18,50
	Ortaöğretim	14	61,36
	Önlisans	10	58,50
	Lisans	49	46,05
	Lisansüstü	25	52,50
	Total	100	

Tablo 4.9:

(p:0,054) değeri nedeniyle Eğitim Düzeyi ile Sem Meclisi Üyeliği arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla H1 hipotezi reddedilirken, Ha alternatif hipotezi kabul edilmiştir.

Hipotez 6:

H1: Eğitim Düzeyi ile Çayyolu Semt Meclisi Haberdarlığı arasında anlamlı bir farklılık vardır.

	Eğitim Durumu	N	Ortalama
Çayyolu'nda bir Semt Meclisi olduğundan haberiniz var mı?	Sadece Okuma Yazma Bilen	2	34,50
	Ortaöğretim	14	68,64
	Önlisans	10	49,50
	Lisans	49	44,14
	Lisansüstü	25	54,48
	Total	100	

Tablo 4.10:

(p:0,010) değeri ile Eğitim Düzeyi ile Çayyolu Semt Meclisi Haberdarlığı arasında anlamlı bir farklılık olduğu anlaşılmıştır. 68,64 ortalama değeri ile Ortaöğretim mezunlarının gösterdiği tutum ilk sıradayken, 54,48 ile Lisansüstü ikinci sırada, üçüncü sırada 49,50 değeri ile Önlisans mezunlarının tutumları, 44,14 ortalama değeri ile Lisans mezunları dördüncü sırada yer alır. 34,50 ortalama değeri ile Sadece Okuma Yazma Bilenler son sıradadır. Dolayısıyla H1 hipotezi kabul edilmiştir.

Hipotez 7:

H1: Eğitim Düzeyi ile Semt Meclisi Gibi Sivil Toplum Örgütlerinin gerekliliğine inanmak arasında anlamlı bir farklılık vardır.

	Eğitim Durumu	N	Ortalama
Semt Meclisi gibi Sivil Toplum Örgütlerinin gerekliliğine inanıyor musunuz?	Sadece Okuma Yazma Bilen	2	62,50
	Ortaöğretim	12	36,79
	Önlisans	10	41,05
	Lisans	46	50,07
	Lisansüstü	25	51,20
	Total	95	

Tablo 4.11:

(p:0,223) değeri nedeniyle Eğitim Düzeyi ile Semt Meclisi Gibi Sivil Toplum Örgütlerinin gerekliliğine inanmak arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla H1 hipotezi reddedilirken, Ha alternatif hipotezi kabul edilmiştir.

Hipotez 8:

H1: Eğitim Düzeyi ile Kent Konseyi Çalışmaları hakkında bilgi sahibi olmak arasında anlamlı bir farklılık vardır.

	Eğitim Durumu	N	Ortalama
Kent Konseylerinin çalışmalarına ilişkin bilginiz var mı?	Sadece Okuma Yazma Bilen	2	16,50
	Ortaöğretim	13	43,46
	Önlisans	9	32,06
	Lisans	46	53,22
	Lisansüstü	24	47,10
	Total	94	

Tablo 4.12:

(p:0,082) değeri nedeniyle Eğitim Düzeyi ile Kent Konseyi Çalışmaları hakkında bilgi sahibi olmak arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. H1 hipotezi reddedilirken, Ha alternatif hipotezi kabul edilmiştir.

Hipotez 9:

H: Semtte İkamet Edilen Yıl ile Semt Meclisi Üyeliği arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

	Çayyolu Semti'nde mi ikamet ediyorsanız, cevabınız "evet" ise Kaç Yıldır?	N	Ortalama
Semt Meclisi üyesi misiniz?	0-15 Yıl	14	64,93
	5-15 Yıl	18	60,17
	10-15 Yıl	21	51,83
	15 Yıl Üstü	47	41,90
	Total	100	

Tablo 4.13:

(p: 0,003) değeri nedeniyle Semtte İkamet Edilen Yıl ile Semt Meclisi Üyeliği arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. 64,93 ortalama değeri ile 0-15 Yıl ikamet edenlerin tutumları ilk sıradadır. İkinci sırada 60,17 ortalama değeri ile 5-15 Yıl arasında ikamet edenlerin tutumları, üçüncü sırada 51,83 ortalama değeri ile 10-15 Yıl ve dördüncü sırada 15 Yıl üstü ikamet edenlerin tutumları vardır. Anlamlı bir farklılık tespit edildiği için Ho hipotezi reddedilmiş, Ha alternatif hipotezi kabul edilmiştir.

Hipotez 10:

H0: Semtte İkamet Edilen Yıl ile Semt Meclisi Haberdarlığı arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

	Çayyolu Semti'nde mi ikamet ediyorsanız, cevabınız "evet" ise Kaç Yıldır?	N	Ortalama
Çayyolu'nda bir Semt Meclisi olduğundan haberiniz var mı?	0-15 Yıl	14	62,29
	5-15 Yıl	18	54,25
	10-15 Yıl	21	50,12
	15 Yıl Üstü	47	45,72
	Total	100	

Tablo 4.14:

(p: 0,124) değeri nedeniyle Semtte İkamet Edilen Yıl ile Semt Meclisi haberdarlığı arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Böylelikle H0 hipotezi kabul edilmiştir.

Hipotez 11:

H0: Semtte İkamet Edilen Yıl ile Semt Meclisi Gibi Sivil Toplum Örgütlerinin gerekliliğine inanmak arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

	Çayyolu Semti'nde mi ikamet ediyorsanız, cevabınız "evet" ise Kaç Yıldır?	N	Ortalama
Semt Meclisi gibi Sivil Toplum Örgütlerinin gerekliliğine inanıyor musunuz?	0-15 Yıl	14	41,25
	5-15 Yıl	16	46,81
	10-15 Yıl	20	42,10
	15 Yıl Üstü	46	54,08
	Total	96	

Tablo 4.15:

(p:0,114) değeri nedeniyle Semtte İkamet Edilen Yıl ile Semt Meclisi Gibi Sivil Toplum Örgütlerinin gerekliliğine inanmak arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. H0 hipotezi kabul edilmiştir.

4.6. Araştırmanın Sonucu

Çayyolu Semtine bağlı, yukarıda sayılan 9 (dokuz) mahallede ikamet eden semt sakinlerine uygulanan ankette, semt sakinlerinin Semt Meclisi çalışmalarından haberdar olup olmadığı, çalışmaları ne kadar anlamlı ve verimli bulduğu, yerel yönetim birimleriyle işbirliği olduğunu düşünüp düşünmediği ve sivil toplum örgütlerinin gerekliliğine inanıp inanmadığı ölçülmüştür.

Çayyolu Semt Meclisi'nin aktif olarak çalışıyor olması, burayı çalışma konusu olarak seçmiş olmamızın sebebidir. Semt halkı demografik özellikleri açısından dikkat çekici niteliktedir. Yani ileri yaşta ve emekli nüfusunun yanı sıra genç yaşta ve çalışan nüfus oranı da yüksektir. Aynı zamanda semt sakinlerinin eğitim seviyesi de oldukça

yüksektir. Dolayısıyla çalışmada cinsiyet, yaş, eğitim ve semtteki ikamet yılı değişkenleri kullanılmıştır.

Çalışma yapılmadan önce 11 hipotez ortaya atılmıştır. Bu hipotezler ve sonuçları şunlardır:

1- Yaş ile Semt Meclisi Üyeliği arasında anlamlı bir farklılık yoktur,

2- Yaş ile Semt Meclisi haberdarlığı arasında anlamlı bir farklılık yoktur,

3- Yaş ile Semt Meclisleri gibi Sivil Toplum Örgütlerinin gerekliliğine inanmak arasında anlamlı bir farklılık yoktur,

4-Yaş ile Kent Konseyinin çalışmalarının anlamlı bulunması arasında anlamlı bir farklılık yoktur,

5- Eğitim düzeyi ile Semt Meclisi üyeliği arasında anlamlı bir farklılık vardır,

6- Eğitim ile Semt Meclisi haberdarlığı arasında anlamlı bir farklılık vardır,

7- Eğitim düzeyi ile Semt Meclisi gibi Sivil Toplum Örgütlerinin gerekliliğine inanmak arasında anlamlı bir farklılık vardır,

8- Eğitim düzeyi ile Kent Konseyi çalışmaları hakkında bilgi sahibi olmak arasında anlamlı bir farklılık vardır,

9- Semtte ikamet yılı ile Semt Meclisi üyeliği arasında anlamlı bir farklılık yoktur,

10-Semtte ikamet edilen yıl ile Semt Meclisi haberdarlığı arasında anlamlı bir farklılık yoktur,

11- Semtte ikamet edilen yıl ile Semt Meclisi gibi Sivil Toplum Örgütlerinin gerekliliğine inanmak arasında anlamlı bir farklılık yoktur .

Sonuç olarak yaş değişkenine ilişkin 4 hipotez reddedilmiştir ve anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Eğitim değişkenine ilişkin 4 hipotezin 3'ü reddedilmiş eğitim durumu ile semt meclisi haberdarlığı arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenerek o hipotez kabul edilmiştir. İkamet yılına ilişkin 3 hipotezin 2si kabul edilerek ikamet yılı ile semt meclisine üye olmak arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiş ve bu hipotez reddedilmiştir.

Ankette sorulan sorulardan “Meclis faaliyetlerine yeterince katılım sağlıyor musunuz?, Semt Meclisi, Semt ile ilgili konularda halkı bilgilendirmede başarılı mıdır?, Meclis kararları yerel yönetimler tarafından uygulanıyor mu? Semt meclisi ve yerel yönetim birimleri işbirliği içinde midir? Kent konseylerinin çalışmalarına ilişkin farkındalık var mıdır?” sorularının cevapları olumsuzdur. Yani ankete katılanlar hem özeleştiri yapmakta hem de semt meclisi ile yerel yönetimlerin işbirliği içinde olmadığını belirtmektedir. Ankete katılanlar arasında çoğunluk Semt Meclisi’nden ve Semt Meclisi’nin çalışmalarından haberdardır. Ancak Kent Konseyi’nin çalışmalarına ilişkin farkındalığın oluşmadığı ve Ankara Kent Konseyi’nin çalışmalarına ilişkin yeterince bilgi sahibi olunmadığı anlaşılmıştır. Yani semt sakinleri semtte olan bitenden haberdardır ancak kendisine doğrudan temas etmeyen kent konseyinden haberdar değildir. Aynı zamanda Semt Meclisi faaliyetlerine ilişkin sorulan diğer sorulardan da anladığımız, Çayyolu Semti’nde ortak akıl oluşturmaya, birlikte sorun tespit edip çözmeye yönelik çalışma yürüten Semt Meclisi semt kültürünün oluşması için çalışma yürütmektedir.

Anket sonucunda semt sakinlerinin semte karşı aidiyet ve sorumluluklarının geliştiği, semt kültürünün gelişimi ve aktarımı için semt meclisiyle işbirliği içinde oldukları ve semt meclisinin eksikliklerini fark ederek ifade ettikleri anlaşılmıştır. Bu durum alan çalışmasının sorusu olan “Sivil toplum örgütleri kent kültürüne katkı sağlar mı?” sorusunun Çayyolu Semt Meclisi özelinde olumlu cevap aldığını gösterir.

5.SONUÇ

Yerleşik yaşama geçişten günümüzdeki hızlı kentleşme sürecine kadar insanlar, yaşadıkları yerlerde bir kültür oluşturmuşlardır. Bu kültür zamanla o yerin yerleşik kültürü haline gelmiştir. Kentleşme sadece kırdan kente göç ya da kent nüfusunun artması şeklinde tanımlanamaz. Günümüzde nüfusun büyük çoğunluğunun yaşadığı kentlerin de kendine özgü, kır kültüründen farklılaşmış bir kültürü vardır. Bu kültür sanayileşme, teknolojik gelişmeler, bunlara bağlı olarak değişen ihtiyaçlar etrafında şekillenir. Kentler coğrafi, iklimsel, tarihi ve turistik özelliklerine göre farklı kimliklere sahip olurlar hatta bu kimliklerle anılırlar. Bu özellikler yerleşik bir kent kültürü oluşumunda etkilidir. Kent sürekli göç almaya devam eder ve kente dışarıdan gelenler farklı kültürdeki yabancıların kente uyum sağlama süreci başlar. Uyum sağlayabilenler için kentte yaşamak daha kolayken uyum sağlayamayanlar için kent olumsuz anlamlar ifade etmeye başlar. Bu kesim kentin yerleşik düzenine de zarar verir.

Kente uyum sağlama sürecinde etkili olan sivil toplum örgütlerinin köklü bir tarihi vardır. Günümüzde sivil toplum kavramı demokrasi kavramının destekleyici ögesi olarak varlık göstermektedir. Siyasal düşünce sisteminde etkili olan liberalizm, çeşitliliği savunur. Toplumdaki çeşitlilikle birlikte farklılıklar da ön plana çıkar. Liberalizm bu çeşitlilik ve farklılıklara saygı duyulması gerektiğini savunur. Liberal düzende devletin alanı sınırlıdır. Bu durumda devlet sivil toplumu destekleyen bir yapı haline gelir. 19. Yüzyılda önem kazanmış sivil toplum kavramı, 20. Yüzyılda önemini yitirmiş olsa da 1980 sonrası değişen Dünya düzeni içerisinde sivil toplum, bireysel hak ve özgürlüklerin kazanılması ve korunmasında önemli bir yere sahiptir. Çeşitlilik, yukarıda da bahsedildiği üzere kente ilişkin bir kavramdır. Kentteki bu çeşitlilik, sivil toplumun da çeşitlenmesini sağlar. Sivil toplumun örgütlenmesi, aktif yurttaşlık gibi kavramlarda kente özgüdür. Sivil toplum, mekan olarak kentte sürdürülebilir olur ve kente ilişkin bazı kavramları da (kent kültürü, kentlilik bilinci, vb.) sürdürülebilir hale getirir.

Sivil toplum örgütleri ve yerel yönetim birimleri kent kültürü ve kentlilik bilinci oluşumu sürecinde birlikte çalışabilirler. Sorunları tespit etmeye ve çözmeye daha

yakın olan yerel yönetimler, yürüttükleri çalışmalarla kentteki eşitsizliğin giderilmesi ve kent kültürünün yaygınlaşması sürecinde katkı sağlar. Yerel yönetim birimleri kentteki sivil toplum örgütleri ile ortaklaşa çalışma yürütebilir. Bu durum daha demokratik bir yönetimin de önünü açar. Kent konseyleri, mahalle ve semt meclisleri kanun ve yönetmeliklere dayandırılarak oluşturulmuş sivil toplum örgütleridir. Kentte meydana gelen her türlü konuda çalışma yürütebilecek olan bu kurumlar, çalışmalarından elde ettikleri çıktıları yerel yönetimlere sunarak kentin sorunlarına çözüm üretirler. Aynı zamanda halkın kolaylıkla dahil olabileceği çalışma platformları ve meclisler dolayısıyla kapsayıcıdır. Günümüzde de özellikle büyükşehirlerde kent konseylerinin çalışmaları hız kazanmıştır. Bu durumun önemli bir nedeni yerel yönetim birimlerinin destekliyor olmasıyken diğer bir önemli neden halkın sivil toplum örgütlerine ilişkin farkındalığının artmış olmasıdır. Tabii Kent Konseylerinin çalışma biçimlerine ilişkin eleştiriler de vardır. Ancak katılımın sağlanmasına yönelik yapılan her çalışma oldukça önemlidir.

Bu çalışmanın örneği olan Çayyolu Semt Meclisi Ankara İlinin Çankaya İlçesine bağlı bir semttir. Ankara, 2020 yılı verilerine göre nüfusu 5.663.322[323] olan metropol kentidir. Ekonomik, sosyal, siyasi, eğitim, sağlık amaçlarıyla yoğun göç alır. Aynı zamanda mülteci/misafir göçü de fazladır. Köklü bir kültüre sahip olan Ankara için de bu kültürün aktarımı ve kentte uyumlu yaşamın sağlanması önemlidir. Bu anlamda belediyelere fazlasıyla görev düşmüştür. Ankara Büyükşehir Belediyesi bünyesinde çalışma yürüten Ankara Kent Konseyi kurulmuştur. 29/02/2020 tarihinde gerçekleştirdikleri 3. Olağan Genel Kurul'da Ankara Kent Konseyi Yönergesi oybirliği ile kabul edilmiştir. Kent konseyi çalışmalarını çalışma grupları ve meclisler aracılığıyla yürütmektedir. Covid-19 virüsünün sebep olduğu Pandemi döneminin hemen öncesinde kurulmuş olmasına rağmen katılımcılık ilkesi doğrultusunda çalışmalarına devam etmiştir. Özellikle pandemi gibi zorlu dönemlerde sivil toplum örgütlerine duyulan ihtiyaç artar. Ankara Kent Konseyi de Gençlik, Semt Kültürü, Çevre ve Atık Çalışma Grupları ile Bisiklet Meclisi, Engelli Meclisi ve Üniversiteler

[323] https://www.nufusu.com/il/ankara-nufusu 28/03/2021 tarihinde ziyaret edildi.

Meclisi gibi Meclisleriyle halkın sorunlarını tespit ederek yerel yönetimlere çözüm önerilerini sunmuşlardır.

Benzer şekilde Çankaya Belediyesine bağlı Çankaya Kent Konseyi de çalışma yürütmektedir. Çankaya Kent Konseyi de kadın meclisi, gençlik meclisi gibi meclislerle çalışma yürütür. Çankaya sakinlerinin katılımının sağlanması amacıyla kurulan meclislerden biri de Çayyolu Semt Meclisidir. Kent Konseyleri Yönetmeliğine dayanarak kurulmuştur. Çayyolu Semt Meclisi 9(dokuz) mahalleyi de kapsayacak şekilde çalışma yürütür. Bölgedeki sorunların tespiti ve çözüm üretilmesi, dayanışma ve yardımlaşma, katılımın sağlanması gibi konularda çalışma yürüterek demokratik yönetim ve kentli hakkının sağlanmasına katkıda bulunur. Kent kültürünün oluşmasına ve gelişmesine de önemli katkıları olduğu anlaşılan bu sivil toplum örgütüne ilişkin yaptığımız alan araştırması da bölgede yaşayan halkın semt meclisinden haberdar olduğunu göstermiştir.

Sivil toplum örgütlerine ilişkin farkındalık yıllar içerisinde farklılık gösterir. Ortak sorunlar etrafında bireylerin birleşerek tek bir söz ortaya koyması her ne kadar mantıklı ve doğru olan gibi görünse de bu birliktelik için birçok kriter vardır. Bunlar bireylerin ekonomik ve sosyo-kültür durumu, toplum içindeki statüsü, eğitim seviyesi vb.dir. Bu kriterler dolayısıyla bireyler bir araya gelir ya da gelemez. Çayyolu Semti farklı özelliklerde (yaş, cinsiyet, eğitim-kültür seviyesi, ekonomik durum) çok sayıda insanın yaşadığı yerleşim yeridir. Bu farklılıkların bir araya gelmesi, yaşam alanına sahip çıkması, sorunları tespit etmesi, sorunlar için mücadele etmesi kente aidiyetini artırır. Aynı zamanda kent kültürünün de aktarımını kolaylaştırır. Çayyolu Semt Meclisi de bu amaçla çalışma yürütmektedir.

Yapılan alan araştırması için ortaya atılan hipotezler 3 değişken (yaş, eğitim, semtteki ikamet yılı) ve 4 soru (Semt Meclisi'nden haberdar mısınız?, Semt Meclisi Üyesi Misiniz?, Semt Meclisi gibi STÖ'lerin gerekliliğine inanıyor musunuz? Ve Kent Konseyi çalışmaları hakkında bilgi sahibi misiniz?) etrafında toplanmıştır. Hipotezlerin çoğunun reddedilmiş olması, değişkenler ve sorular arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermiştir. Ankette sorulan sorular ise öncelikle semt halkının semt meclisleri ya da kent konseyleri gibi sivil toplum örgütlerine ilişkin fikrini

ölçmeye yöneliktir. Alınan cevaplar da bu STÖ'lerin gerekliliği yönündedir. Semt Meclisinde alınan kararların Yerel Yönetim birimlerine aktarıldığını düşünen semt halkı, yerel yönetimlerin kararları uygulamada yeterince başarılı olmadığını düşünmektedir. Bu durumda Semt Meclisi, STÖ olmasının gerektirdiği sorumluluğu yerine getirmektedir. Semt Meclisi'nin karar alması yeterli değildir bu kararların yerel yönetimler tarafından uygulanması da gerekmektedir. Bu durumda işbirliği kavramı önem kazanır. Yönetim alanı büyüyüp nüfus arttıkça yönetme işe daha zor hal alır. Bu zorluk yerelleşme ile çözülür. Ancak yerel yönetim birimlerinin de yerel örgütlenmelerin desteğine ihtiyacı vardır. Bu anlamda ilçe belediyeleri, belediyelere bağlı Kent Konseyleri, semt meclisleri, diğer çalışma grupları mutlaka desteklenmeleri ve yönetim sürecinde katılımlarının özellikle sağlanması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

3/7/2005 tarih ve 5393 Sayılı Belediye Kanunu, "Madde 13 Hemşerilik Hukuku".

3/7/2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu.

8/10/2006 tarih ve 26313 sayılı Kent Konseyi Yönetmeliği.

Acil Eylem Planı, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlığı 58. Hükümeti, 03/01/2003.

Akal, C.B. (1990). *Sivil Toplumun Tanrısı*, İstanbul: Afa Yayınları.

Akpınar Gönenç, A. (2001). Sivil Toplum: Düşünsel Temelleri ve Türkiye Perspektifi, 10.

Aksoy, N. (2008). *Sivil Toplum ve Baskı Grupları*, İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Alada, A., Gürpınar, E., Budak, S. (2012). "*Rio Konferansı Üzerine Düşünceler*", İstanbul

Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 93-108.

Alpaslan, İ. (2015). "UNESCO, Sürdürülebilir Kalkınma ve Kültür: Somut Olmayan Kültürel Miras (Soküm) Örneği ", Uzmanlık Tezi, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu,Ankara.

Altıntaş, O., Eliri, İ. (2012). "Birey Toplum İlişkilerinde Kent Kültürü, Kamusal Alan ve Onda Şekillenen Kent Olgusu", *İdil Dergisi*, 1(5), 61-74.

Aristoteles. (1993). *Politika*, İstanbul: Remzi Kitabevi

Artar, F. (2015). "Kent Konseyleri ve Katılımın Özgün Halleri", *Özne Hayatı Konuşunca*, 71-115.

Aslan, S. (2010). "Sivil Toplum ve Demokrasi", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve* İdari Bilimler Dergisi, 15(2), 35-374.

Aslan, S. (2010). "Sivil Toplum: Kavramsal Değişim ve Dönüşüm", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(33), 188-212.

Aslanoğlu, R. (2000). *Kent Kimlik ve Küreselleşme*, Bursa: Ezgi Kitabevi.

Ateş, D., Uysal, A. (2006). "Merkez-Dışı Ülkelerdeki Ulusötesi Sivil Toplum Kuruluşları(STK):Dış Politika, Finansman ve Meşruiyet", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 63-86.

Avrupa Kentsel Şartı, BM Dünya Çevre ve Kalkınma Kongresi, Mart 1992.

Avrupa Konseyi Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Konferansı, "Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu", 1992.

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, Avrupa Konseyi, 15.10.1985.

Başpınar, T.T. (2016). "Sivil Toplum Kuruluşlarının Üye-Örgüt-Çevre Eklemlenme Sorunları ve Çözümlerine İlişkin İzmir İşadamları Dernekleri Üzerinde Bir Araştırma", Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Bauman, Z. (1999). Sosyolojik Düşünmek, İstanbul : Ayrıntı Yayınları

Bayhan, V. (2002). "Demokrasi ve Sivil Toplum Örgütlerinin Engelleri: Patronaj ve Nepotizm, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 26(1), 1-13.

Bayraktar, N. (2011). "Kent Kültürüne İlişkin Kamuoyu Oluşturulmasında Üniversitelerin Rolü", Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.

Begel, E. (1996). "Kentlerin Doğuşu", Cogito, 8,7-17.

Belge, M. (2003). "Sivil Toplum Nedir?", İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, 1, 1-25.

Bilgin, N. Göregenli, M. (1996). "Kentsel Katılım ve Çoğulculuk", Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne, İstanbul: WALD Yayıncılık.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Savunucularının Korunması Bildirgesi, 1998.
Birleşmiş Milletler, "Sivil Toplum İçin Pratik Bir Rehber: Sivil toplum Alanı ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sistemi".
Birleşmiş Milletler, "Sivil Toplum İçin Pratik Bir Rehber: Sivil toplum Alanı ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sistemi".
Bookchin, M. (1999). Kentsiz Kentleşme, İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
Bozbüyük Tamer, M. (2010). "Tarihsel Süreçte Sivil Toplum", Edebiyat Fakültesi Dergisi, 27(1).
Bozkurt,Y. (2014). "Yerel Demokrasi Aracı Olarak Türkiye'de Kent Konseyleri: Yapı, İşleyiş ve Sorunlar", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 40, Kütahya.
Brundtland Raporu, BM Dünya Çevre ve Kalkınma Konferansı, 1987.
Castells, M. (2008). "Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür. Bir Ağ ToplumununYükselişi", İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
Childe, G. (2001). Kendini Yaratan İnsan, İstanbul: Varlık Yayınları.
Childe, G. (2007). Tarihte Neler Oldu? İstanbul: Kırmızı Yayınları.
Çaba San, D. (2010). "Kent Kültürü ve Kentlilik Bilincinin Oluşmasında Kent-Yaşam Dergisi ve İzmir Örneği", Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
Çaha, Ö. (2000). *Aşkın Devletten Sivil Topluma*, İstanbul: Kültür Yayınevi.
Çankaya Kent Konseyi Çalışma Yönergesi.
Çayyolu Semt Meclisi, "Çayyolu 20/50 Arayışları", 19-20 Aralık 2015.
Çetinkaya, Ö., Kutlu Korlu, R. (2012). "Yerel Demokrasinin Sağlanmasında Katılımcılık Süreci ve Kent Konseylerinin Rolü", *Maliye Dergisi*, 163.
Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2012). *Çevre ve Şehircilik Bilim ve Mevzuat Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Çınar Yayınevi
Çukurçayır, M.A. (2002). *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi: Küreselleşme Sürecinde Yurttaş, Yönetim, Siyaset*, Konya: Çizgi Kitabevi.
Çukurçayır, M.A. (2012). " Yönetim Süreçlerinde Açıklık: Open Government ve Yerel Yönetimler", Akademik Araştırma ve Düşünce Dergisi, 1(1).
Demir K.A., Yavaş, H. (2015). "*Kent Konseyleri ile Yerinden Yönetilen Katılımcı Kent Yönetimleri: Yerel Yönetişim Kapsamında Bir Değerlendirme*", Global Journal of Economics Business Studies, 4(7), 49-62.
Demirkan, T. (1996). "Tarih Boyunca Kuşatılan Özgürlük Adaları: Kentler", *Cogito*,8.
Denli, M. (2018). "*Sivil Toplum Kavramı Bağlamında Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşları: TUSİAD Örneği*", Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
Ekoloji Kolektifi Derneği, (2018). "*Habitat 3 ve Kolektif Haklar*", Ekoloji Kolektifi Derneği, Ankara.
Emrealp, S. (2005). Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler, İstanbul.
Erbaş Şahin, Z. (2013). "21. Yüzyılda Globalleşmeyle Değişen Sivil Toplum Düşüncesi: Sivil Toplumdan Global Sivil Topluma", Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
Erdem, Ü., Erdoğan, N., Şengür, Ş. (2009). "Ekolojik Açıdan Belediyeler, Çevre ve Kentlilik Bilinci", İzmir TMMOB Kent Sempozyumu Bildiriler Kitabı.

Erdönmez, M.E. Akı, A. (2005). "Açık Kamusal Kent Mekanlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri", YTÜ Mimarlık Fakültesi e-Dergi, 1(1), 67-87.
Eres, Z. (2017). "21. Yüzyılın Buhranında Kent Kültürü", *Dört Aylık Mimarlık Kültür Dergisi*,17(59), 58-64.
Ergutay, F. (2013). "Bir Çelişki ve Gerilim Alanı Olarak İşçi Örgütleri-Devlet İlişkisi Ve Sivil Toplum Retoriği", *Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 2(2)
Ertan, K. (2019). "Kentsel Yaşam Kalitesi ve Ütopyalar", *Kent ve Çevre Araştırmaları Dergisi*, (1).
Es, M. (2008). "*Yerel Siyaset: Kentlilik Bilinci ve Yerel Siyaset*", İstanbul: Okutan Yayıncılık.
Esen, A. (2008). "*Yerel Siyaset: Kent Yönetimlerinde Katılım*", İstanbul: Okutan Yayıncılık.
Falay, N. (2014). "Kamusal Alanın Oluşumu, Dönüşümü ve İktisadi Boyut", Journal of Life Economics, 2.
Forolov, I. (1991). *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: Cem Yayınevi.
Geniş, Ş. (2011). "Küreselleşme, Kent ve Kültür", *İdeal Kent*, 3.
Görmez, K. (1991). *Şehir ve İnsan*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
Görmez, K., Uçar Altınışık, H. (2013). "Yerel Demokrasi ve Kent Konseyleri", Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı, Bursa: Bursa Kent Konseyleri Yayınları.
Gündüz, A.Y., Kaya, M. (2014). "Küresel Dünyada Sivil Toplum Kuruluşlarının Ekonomik Kalkınmadaki Rolleri Üzerine Bir Değerlendirme*", Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 6(10).
Güvenç, B. (2015). *Kültürün ABC'si*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Güzel, E. (2019). "*Yerel Yönetimlerde Kent Konseylerinin Etkinliği: Büyükşehir Belediyelerinde Kurulan Konseylerin İncelenmesi Üzerine Bir Çalışma*", Yüksek Lisans Tezi, Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ardahan.
Habermas, J. (2003). *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü*, İstanbul: İletişim Yayınları.
Haldun, İ. (2013). *Mukaddime*, İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayıncılık.
Harvey, D. (2006). *Sosyal Adalet ve Şehir*, İstanbul: Metis Yayınları
Hayta, Y. (2016). "Küreselleşme, Kentsel Yaşam ve Kent Kültürü Algısı: İzmir Örneği", Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
Heywood, A. (2007). *Siyaset*, Ankara: Adres Yayınları.
İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Birleşmiş Milletler, 10 Aralık 1948.

İnternet : https://www.bilalaksoy.com/cayyolunun-eski-adi#, 28/03/2021 tarihinde ziyaret edildi.

İnternet: https://cayyolusemtmeclisi.wordpress.com/hakkimizda/, 06/10/2020 tarihinde ziyaret edildi.

İnternet : https://www.nufusu.com/il/ankara-nufusu, 28/03/2021 tarihinde ziyaret edildi.

İnternet: Uluslararası Çevre Mevzuatı, http://did.cevreorman.gov.tr/did/Files/ULUSLARARASI%20%C3%87EVRE%20MEVZUATI.pdf, 22/02/2021 tarihinde ziyaret edildi.
İnternet: Habitat Konferansları, https://habitat.csb.gov.tr/habitat-konferanslari-i-5746, 22/02/2021 tarihinde ziyaret edildi.
İnternet: Sivil Toplum: Kökenler, Örgütlenme ve Çalışma Yaklaşımları, 2010-2012, https://www.gapcatom.org/wp-content/uploads/2014/09/Sivil_Toplum_Kamu.pdf. 21/01/2021 tarihinde ziyaret edildi.
İnternet: http://www.biltek.tubitak.gov.tr/dergi/01/kasim/kentler.pdf, 25/01/2021 tarihinde ziyaret edildi.
İnternet: "Güncel Türkçe Sözlük" https://sozluk.gov.tr/ 24/12/2019 tarihinde ziyaret edildi.
Kapani, M. (2018). *Politika Bilimine Giriş*, Ankara: BB101 Yayınları.
Karaatlı, M. (2010). Verilerin Düzenlenmesi Ve Gösterilmesi, İçinde Spss Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
Karakaş, M. (2001). "Tarihsel Gelişim Sürecinde Kent Kısıtlı Tarihsellik Anlayışı Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 121-132.
Karasu, M.A. (2008). " Kentli Haklarının Gelişimi ve Hukuki Boyutları", *Ankara Üniversitesi* Sosyal Bilimler Enstitüsü TBB Dergisi, 7, 37-52.
Kaya, E. (2017*). Kentleşme ve Kentlileşme*, İstanbul: İşaret Yayınları.
Kaypak, Ş. (2012). "Devletten Yerel Yönetime Değişim Sürecinde Sivil Toplumun Yeni Yüzü", Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(1).
Keane, J. (1994). *Demokrasi ve Sivil Toplum*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
Keane, J. (2004). *Sivil Toplum ve Devlet: Avrupa'da Yeni Yaklaşımlar*, Ankara: Yedi Kat Yayınları.
Keleş, R. (1990). *Kentleşme Politikası*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
Keleş, R. (2005). "Kent ve Kültür Üzerine", *Mülkiye Dergisi*, 29(246), 9-18.
Kent Konseyleri İçin İnsan Hakları ve Binyıl Kalkınma Hedefleri Kılavuzu, Ankara, 35.
Kerman, U., Altan, Y., Aktel, M., ve Lamba, M. (2013). "Yerel Yönetişim ve Kent Konseyleri", *Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı 2011*, Bursa: Bursa Kent Konseyi Bilimsel Yazınlar Dizisi.
Keser, H., Hışım, S. (2016). "Demokrasilerde Sivil Toplumun Rolü", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7(2).
Kestellioğlu, G. (2011). "Yerel Demokrasi ve Kent Konseyleri: Kahramanmaraş Örneği", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İİBF Dergisi*, 1(1).
Kıray, M. (1972). *Örgütleşemeyen Kent İzmir'de İş Hayatının Yapısı ve Yerleşme Düzeni*, İzmir: Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.
Koyuncu, A. (2011). "Sosyoloji Kuramlarında Kent", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 25.
Kurt, N. (2011). "Kent Hizmetlerinin Geleceğinde Kentsel Sorumluluklar ve Kent Kültürünün Geliştirilmesi Stratejileri", *Bilgi Dergisi*, 22.

Kutlu Korlu, R. (2013). "*Belediyelerin Harcama Yönetiminde Etkinliği Sağlayıcı Karar Alma Mekanizması ve Katılımcılığın Değerlendirilmesi*", Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.

Kutlu, Ö., Göksel, Z.S. (2014). "Kent Kültürü Oluşturma Aracı Olarak Kültürel Belediyecilik: Selçuklu Örneği", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Derneği, Dr. Mehmet Yıldır Özel Sayısı.

Laçiner, Ö. (1996). "Kentlerin Dönüsümü ve Yeni Kentlilik Bilinci", *Kentte Birlikte Yasamak Üstüne*, İstanbul: WALD Yayıncılık.

Lefebvre, H. (2014). *Mekanın Üretimi*, İstanbul: Sel Yayınları.

Lynch, K. (2017). *Kentin İmgesi*, İstanbul: Türk-İş Bankası Kültür Yayınları.

Mardin, Ş. (2006). *Türkiye'de Toplum ve Siyaset*, İstanbul: iletişim Yayınları.

Meriç, C. (2013). *Umrandan Uygarlığa*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Mumford, L. (2007). *Tarih Boyunca Kent Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği*, İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.

Mutlu, A. (2006). "Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum Örgütlerinin Etkileşimi Bakımından Yeni Belediye Yasasının Değerlendirilmesi", *Yerel Yönetim ve Denetim*, 11(2).

Niray, N. (2002). "Tarihsel Süreç İçinde Kentleşme Olgusu ve Muğla Örneği", *Muğla* Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9.

Odabaş, U.K. (2018). "Tarihsel Süreçte Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü ve Habermas", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22/(Özel Sayı).

Oğurlu, İ. (2014). "Çevre- Kent İmajı- Kent Kimliği- Kent Kültürü Etkileşimlerine Bir Bakış", İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 26(13).

Oğuz, E.S. (2011). "Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28(2).

Olgun, H. (2010). "Ütopya'dan Distopya'ya: Modern Şehircilik ve Kritiği", *İdeal Kent Dergisi*,1.

Örnek, A.Ş., Ayas, S. (2015). "Sivil Girişimler Kapsamında Sivil Toplum Platformları ve Biga Sivil Toplum Platformu Örneği", *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 13(26).

Özdemir, B. (2014). "Yoksullukla Mücadelede Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü", Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.

Özdemir, E. (2010). "Kentin Tanımlanmasında Sosyolojik Yaklaşımlar: Toplumsal Süreç ve/veya Mekanın Çözümlenmesi", *İdeal Kent*.

Özdemir, S., Başel, H., Şenocak, H. (2010). Sivil Toplum Kuruluşlarının Artan Önemi ve Üsküdar'da Faaliyet Gösteren Bazı STK'lar Üzerine Araştırma.

Özgür, Ö., Polat Ulucak, G. (2011). "Kentleşme-Kentlileşme Sürecinde Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü: Ankara'da Bir Semt Derneği ve Gecekondu Mahallesi Örneğinde Bir Değerlendirme", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8/(1).

Park, R. Burgess, E. (2016). "*Şehir*", Ankara: Heretik Yayıncılık.

Parlak, B. (2018). "Sürdürülebilir Kalkınma ve Kentli Hakları Perspektifinden Kent Kültürü ve Kent Kimliğinin Dönüşümü: Bir Proje Örneği", *TESAM Akademi Dergisi*, Özel Sayı.

Pektaş E.K., Akın, F. (2010). "Avrupa Kentsel Şartları Perspektifinde Bir Kentli Hakkı Olarak Katılım Hakkı ve Türkiye", *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 12(2).

Rio Deklarasyonu, BM Dünya Çevre ve Kalkınma Konferansı, 1992.
Sarıbay, A.Y. (1996). "Kent: Modernleşme ve PostModernleşme Arasındaki Köprü", *Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne,* İstanbul: WALD Yayıncılık.
Saunders, P. (2013). "*Sosyal Teori*", İstanbul: İdeal Kültür ve Yayıncılık.
Şahin, S.Z., (2015). "Kent Konseylerinin Katılımcılık Kapasitesinin Değerlendirilmesi: Ankara Örneğinden Bazı Çıkarımlar", *PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi,*11(Özel Sayı).
Serter, G. (2013). "Şikago Okulu Kent Kuramı: Kentsel Ekolojik Kuram", *Planlama Dergisi*, 23.
Sivil Toplum Analizi ve TR83 Bölgesi Sivil Toplumu Geliştirme Stratejisi,(2014). Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı, 18.
T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, "Kentlilik Bilinci, Kültür ve Eğitim Komisyonu Raporu", Kentleşme Şurası, Ankara.
Taşnagil S., Güler, T. (2019). "Kentlilik Bilincinin Oluşumu ve Kente Entegrasyon Sürecinde Hemşeri Derneklerinin Etkisi", *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 17(4).
Tekeli, İ. (1996). "Türkiye'de Çoğulculuk Arayışları ve Kent Yönetimi Üzerine", *Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne*, İstanbul: WALD Yayıncılık.
Tosun, M. "Sivil Toplum Kuruluşları ve Yerel Siyaset, Sivil Toplum Kuruluşları Yöneticileri Üzerine Bir Değerlendirme: Uşak Alan Araştırması", Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
Turut, H. Özgür, E.M. (2018) "Klasik Kent Kuramlarından Eleştirel Kent Kuramlarına Geçiş Bağlamında Kentleri Yeniden Okumak", *Ege Coğrafya Dergisi*, 27(1).
Türk, S.M. (2015). " 20. Yüzyıl Kent Kuramları", *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3).
Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.
Türkiye Kent Konseyleri Birliği, (2012). Kent Konseyleri Ulusal Raporu, Çanakkale: Türkiye Kent Konseyleri Birliği
Türksoy, H.C. (2000). "Kentlileşmek ve Kentlilik Bilinci", *İzmir Kent Kültürü Dergisi*, 2.
Ünalmış, A.N., (2018). "STK'ların Gelişimi ve Çoğulcu Demokrasideki Rolü", *Social Sciences Studies Journal*, 4(15).
Weber, M. (2003). *Şehir/ Modern Kentin Oluşumu*, İstanbul: Bakış Yayınevi.
Yalciner Ercoskun, O., Öcalır Akünal, E., Yenigül, S., Alkan, L,. (2016). "Kentlilik Bilincini Oluşturan Göstergeler ve Kentlilik Bilincini Geliştirme Yolları", *PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi,* 11(Özel).
Yatkın, A. (2008). "Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları: Güçlü Sivil Toplum Kuruluşları, Avrupa Birliği Üyesi Türkiye" *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*.
Yeşil, S. (2013) "Kültür ve Kültürel Farklılıklar: Liderlik Açısından Teorik Bir Değerlendirme", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12.
Yetiş, M. (2003). "Marx ve Sivil Toplum", *Praksis Dergisi Kapitalizm ve Demokrasi,* 10.
Yıldırım, S. (2013). *Yeni Toplumcu Belediyecilik Üstüne,* Ankara: Çankaya Üniversitesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü.

Yılmaz, E., Çiftçi, S. (2011). "Kentlerin Ortaya Çıkışı ve Sosyo-Politik Açıdan Türkiye'de Kentleşme Dönemleri", *Ekonomik Sosyal Bilimler Dergisi,* 10(35).

Yiğitbaşoğlu, H. (1998). "Kentlerin Çevre Sorunları ve Habitat Konferansları", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 38/(1-2).

Yörükan, A. (2006). Şehir Sosyolojisinin ve İnsan Ekolojisinin Teorik Temelleri, Ankara: Nobel Yayınları.

Yüksel, F. (2011). "Sivil Toplum ve Yerel Yönetimler", *Kamu Yönetimi Üzerine İncelemeler*, Ankara: Alfa Aktüel Yayınları.

EKLER

Ek-1: Anket Formu

Anket Formu
1- Cinsiyet Kadın ( ) Erkek ( )
2- Yaş Aralığı 25 Yaş Altı ( ) 25-35 Yaş ( ) 35-50 Yaş ( ) 50 Yaş üstü ( )
3- Eğitim Durumu Okuma Yazma Bilen ( ) Ortaöğretim ( ) Önlisans ( ) Lisans ( ) Lisansüstü ( )
4- Semt Meclisi Üyesi Misiniz? Evet ( ) Hayır ( )
5- Çayyolu Semti'nde Mi İkamet Ediyorsunuz, Kaç Yıldır ? 0-5 Yıl ( ) 5-10 Yıl ( ) 10-15 Yıl ( ) 15 Üstü( )
6-Çayyolu Semt Meclisinden Haberdar Mısınız? Evet ( ) Hayır ( )
7- Meclis, Semt Halkının Taleplerini Ne Kadar Önemsiyor ?
8- Meclis Yönergesi, Meclis Faaliyetlerine Katılımı Sınırlıyor Mu?
9- Halk Meclis Faaliyetlerinden Şeffaf Şekilde Bilgi Alabiliyor Mu?
10 - Meclis Çalışmaları İçin Uygun Çalışma Ortamı Var Mı?
11- Meclis Faaliyetlerinde Ayrımcılık Yapılıyor Mu?
12- Meclis Faaliyetlerine Yeterince Katkı Sağlıyor Musunuz ?
13- Meclis, Semt ile İlgili Konularda Halkı Bilgilendirme Açısından Başarılı Mıdır ?
14- Meclis, Yerel Demokrasinin Gelişmesine Katkı Sağlar Mı?
15-Meclis, Kamu Yararına Katkıda Bulunacak Projeler/Çalişmalar Yapıyor Mu?
16- Mecliste Alınan Kararlar Yerel Yönetimlere Aktarılıyor Mu?
17- Meclis Kararları Yerel Yönetimler Tarafından Uygulanıyor Mu?
18- Meclis ve Yerel Yönetim Birimleri İşbirliği İçinde Midir ?
19- Semt Meclisi Gibi Sivil Toplum Örgütlerinin Gerekliliğine İnanıyor Musunuz
20- Kent Konseylerinin Çalışmalarına İlişkin Farkındalık Var Mıdır ?
21- Ankara Kent Konseyi'nden Haberdar Mısınız ?
22- Kent Konseylerinin Çalışmalarının Anlamlı Olduğunu Düşünüyor Musunuz ?

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Dalgıç, Irmak

Eğitim

Derece	**Eğitim Birimi**	**Mezuniyet Tarihi**
Yüksek Lisans	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Devam Ediyor
Lisans	Gazi Üniversitesi	13/06/2016

